

VITRALII

LUMINI ȘI UMBRE

Publicație editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în
Retragere din Serviciul Român de Informații

DIRECTOR: Col. (r) Filip Teodorescu

Contact:

București, str. Toamnei nr. 37, sector 2

Tel.: (0040)-21-2119957

cenacul.vitralii@acmrr-sri.ro

www.acmrr-sri.ro

©ACMRR-SRI

București 2025-2026

ISSN 2067-2896

„VITRALII – LUMINI ȘI UMBRE”

Consultanți științifici

Prof. univ. dr. Ioan Scurtu
Prof. univ. dr. Mihail M. Andreescu
Dr. ist. Tatu Alexiu
Dr. ist. Alex Mihai Stoenescu
Conf. univ. dr. Aurel V. David

Colegiul de redacție

Redactor șef:

Gl. bg. (r) Maria Ilie

Secretar de redacție:

Col. (r) Mihai Munteanu

Membri:

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

Gl. mr. (r) Dumitru Bădescu

Gl. bg. (r) Nechifor Ignat

Gl. mr. (r) Marin Ioniță

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

Gl. bg. (r) Nicolae Pintilei

Col. (r) dr. Tiberiu Tănase

Col. (r) Gheorghe Trifu

Responsabilitatea juridică pentru conținutul materialelor publicate revine exclusiv autorilor acestora. Opiniile și punctele de vedere exprimate de autori în cuprinsul revistei pot să nu corespundă integral cu cele ale ACMRR-SRI. Reproducerea sub orice formă a conținutului acestei publicații este permisă cu menționarea sursei și a autorului. Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

C U P R I N S

Editorial

- La răscruce de ani și de vremuri 5

File de istorie

- Serviciul secret român în perioada 1842-1866: evoluții în domeniul siguranței generale și apărării naționale (III) 7
Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei
- Consilierii sovietici în România: o instituție potrivnică intereselor românești 23
Col. (r) dr. Nicolae Stancu, Târgoviște
- Un erou din timpul vieții: George Pomuț 40
Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David
- Un spion austro-ungar la București: Iosif Nistor din Brașov (1915) 63
Dr. ist. Alin Spânu

Memorie profesională

- Întâmplări profesionale 68
Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
- Războiul ghebelor 91
Col. (r) Gheorghe Cosma

În sprijinul culturii de securitate

- Pe teme de actualitate 99
 - Bioterrorismul – amenințarea invizibilă a secolului XXI
 - Terorismul internațional – un fenomen global în transformare**Col. (r) Alexandru Bochiș**

• <u>Note de lectură și evenimente pe marginea lucrării <i>Ordine statală versus dezordini publice</i></u>	106
○ Col. (r) Valeriu Ilica: De la ordini și dezordini la ordine, instrucțiuni și instrumente instituționale	
○ Colonel (r) Sandu Crișan, Arad: Impresii de lectură	
○ Prof. Ghiță Nazare, Galați: Povestea unei instituții: ordine statală versus dezordini publice	
○ Dezbateri la Radio România Actualități și Fundația Europeană Titulescu	
• <u>Semnal editorial</u>	121
○ Florian Banu: <i>Lumini și umbre în istoria comunismului românesc (1948-1989). De-a „bughi, mambo, rag”</i>	
○ Tiberiu Tănase (coordonator), Carmen Dogaru, Daniel Dinu, Petru Ștețcu: <i>Glosar al termenilor în informații și intelligence</i>	
<u>Pagini literare</u>	123
○ <u>Poezii</u> : <i>Vis de iarnă</i> (Liliana Badea Cârstea, Ion Alin Gheorghe, Ioan Florian)	
○ <u>Proză scurtă</u> : Nicolae Paraschiv: <i>Întoarcerea râurilor</i> , Gheorghe Cosma: <i>Darul lui Moș Crăciun</i>	
○ Vitrina cu cărți: Petru Popița: <i>Gânduri răzlețe</i> ; Nicolae Cabaua: <i>Actor între onor și amor</i>	
○ O altfel de floare (Drd. Ist. Andrei Breabăn)	
○ Agenda Cenaclului „Vitrării” (gl. bg. (r) Vasile Mălureanu)	
<u>Din viața și activitatea ACMRR-SRI</u>	142
○ Cronologie: septembrie – decembrie 2025	
○ „Vitrării” în spațiul public	
○ „Omăgiu iernii”: Marian Chirea, Bogdan Dițu, Luminița Stănciulescu	

LA RĂSCRUCE DE ANI ȘI DE VREMURI

Iată-ne din nou, la ceas de bilanț și la clipe de privit înspre zarea de unde încercăm să deslușim ce anume va veni spre noi. Am depășit, împreună ca și până acum, momente grele și situații pe care puțini le-au putut anticipa și care, suntem convinși, constituie doar începutul unor răsturnări ale vechilor lumi. Undele de șoc ale seismelor (geo)politice, economice și sociale, cărora li se adaugă ritmul nemaîntâlnit al evoluției științifice și tehnice nu pot însă distruge zidul valorilor umane eterne, clădit în sute de ani și apărat de noi toți prin simpla și comuna noastră existență.

Ne bucurăm, la acest sfârșit și început de an, să constatăm, încă o dată, modul în care cu toții ne-am fost alături, beneficiind de solidaritatea și camaraderia făurite în ani de muncă în echipă, în confruntările războaielor mai mult sau mai puțin reci. Ne bucură, de asemenea, să știm că sunteți în continuare aproape de revista „*Vitralii*”, contribuind la realizarea obiectivelor pe care ni le-am stabilit în urmă cu mai bine de 16 ani, astfel încât mărturiile noastre să ajungă să fie cunoscute și judecate cu dreptatea Istoriei de către urmașii noștri.

Și acest număr al „*Vitraliilor*” are bogate „file de istorie”, în cadrul cărora îl întâmpinăm pe noul nostru colaborator col. (r) dr. Nicolae Stancu din Târgoviște, cu analiza unor date mai puțin cunoscute din perioada ocupației sovietice. Îi spunem și aici, „bun venit și succes!”. Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei ne prezintă ultima parte a analizei primilor ani de formare și activitate a structurilor informative românești, iar col. (r) dr. Aurel V. David ne readuce în atenție povestea și personalitatea generalului româno-american Gheorghe Pomuț, „artizanul” tranzacției care a adus Alaska pe harta Statelor Unite („*good to know!*”, cum ar spune cumpărătorii aflând de întâlnirea la nivelul șefilor de stat american și rus din august 2025). Dr. ist. Alin Spânu continuă, la rândul său, prezentarea unor secvențe, nu lipsite de umor dar și de învățăminte, din activitățile informative ale perioadei premergătoare intrării României în Primul Război Mondial.

„Memoria profesională” include un interesant episod, tipic pentru anii de sfârșit ai „epocii Ceaușescu”, evocat de col. (r) Gheorghe Cosma, am spune „pentru uzul nostalgicilor”. Continuă, de asemenea, prezentarea unor întâmplări legate de îndelungata și bogata carieră a gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, care i-a

permis cunoașterea „din interior” și participarea la episoade și fenomene relevante pentru evoluția culturii și a societății românești a secolului XX și primei părți a secolului pe care-l parcurgem.

Menționăm în acest context atenția și succesul de care s-a bucurat recenta apariție a volumului d-lui gl. bg. (r) Vasile Mălureanu „*Ordine statală versus dezordini publice*”, căruia îi acordăm și noi cuvenita prețuire, informându-ne cititorii despre modul în care noul volum a fost primit de către specialiști și publicul larg și invitându-i și pe această cale la o lectură pe care o promitem interesantă.

Și în acest număr, la rubrica „În sprijinul culturii de securitate”, aflăm noutăți – prezentate de col. (r) Alexandru Bochiș – în legătură cu evoluția fenomenului terorismului internațional.

Contribuția literar-artistică a membrilor Cenaclului *Vitralii* este și de această dată bogată și consistentă, cu frumoase creații dedicate anotimpului alb și sărbătorilor dintre ani, pe care vă lăsăm să le descoperiți în cele ce urmează!

Încheiem urându-le tuturor prietenilor noștri un an nou bogat în sănătate, belșug și bucurii!

La mulți ani, România, la mulți ani, români!

Redacția

Luminița Stănciulescu: Hibernală

FILE DE ISTORIE

SERVICIUL SECRET ROMÂN ÎN PERIOADA 1842 – 1866: EVOLUȚII ÎN DOMENIUL SIGURANȚEI GENERALE ȘI APĂRĂRII NAȚIONALE (III)

Aspecte privind cooperarea organelor Ministerului de Interne în domeniul contraspionajului militar

Legile de organizare ale ministerelor de interne și de război le obligau pe acestea să colaboreze și să facă schimb de informații de interes pentru apărarea națională. Erau stipulate cazurile când organele teritoriale ale Internelor puteau chema în ajutorul lor Puterea Armată.

Documente primare arată că Serviciul Secret își acoperise agenți în poziții cheie din aparatul de stat situat pe linia frontierei (vamă, puncte de control, carantine), poziții care le ofereau acestora și posibilitatea unor scurte călătorii informative pe teritoriul statelor vecine (spionaj în adâncime), de unde se întorceau cu informații pe care le raportau prefecților, care alertau comandanții militari locali și conducerea Armatei Române.

Iată câteva exemple: la 27 iunie 1859, Ministerul de Interne (raport al administrației orașului Brăila) a alertat Secția a II-a (a Armatei) că „prin satele învecinate de peste Dunăre, din Turcia, circulă mai multe bande de tâlhari înarmați care fac crunte călcări și omoruri”, sens în care s-a solicitat comandanților de companii să întărească paza frontierei pentru a nu permite intrarea pe teritoriul Principatului a acestora.¹

În iulie 1859, prefectul orașului Calafat a făcut o informare către Armată în care a semnalat că în oraș și în împrejurimi s-au perindat mai mulți ofițeri turci, „doi colonei otomani, un maior, un doctor și directorul Carantinei de acolo cu doi soldați și trei servitori fără să aibă pașapoarte”. Cum cei menționați erau bănuți de spionaj, comandantul Batalionului I grăniceri a ordonat „tuturor comandanților de punct să întoarcă osebită băgare de seamă ca în viitor să nu mai îngăduie pe nimeni de oriunde a fi venit a ieși din parlatoriu (vorbitor - zona de graniță unde aveau loc

¹ ANR (Arhivele Naționale ale României), Inv. 2235, Ministerul de Război, 1833-1938, Cordonul Munților, Dosar 138, f. 63. Ordin pe tot cuprinsul țării, No. 54, anul 1859, iunie 27, Secția a 2-a (tipărit cu caractere cirilice); și dosar 368.

discuții, n.n.) fără să aibă cuvenitul pașaport și îndeplinirea tuturor formalităților, căci dacă se mai permit asemenea vizite, fără formalitățile cerute, comandirul respectiv va fi pedepsit după toată asprimea legilor”.²

Din corespondența purtată între miniștrii de interne și de război la 18 ianuarie 1861, rezultă că numitul Teodor Bumbăcarul depozitase cinci butoaie cu iarbă de pușcă sub titlul de „butoaie cu rom”, caz descoperit de către agenți ai Prefecturii Poliției Capitalei care au confiscat iarba de pușcă și au depus-o la *Depozitul Oastei*, urmând a se investiga și a se stabili exact „de unde s-a importat acel praf, de către cine și cu ce forme”.³

În martie 1861, comandantul punctului de frontieră Severin a raportat Inspectoratului Cordonului Dunării prinderea de către polițaiul orașului a individului Moise Cain ce avea asupra sa „un sac cu 30 oca praf de pușcă”. Pentru elucidarea cazului s-a format o *Comisie* mixtă în care au colaborat prefectul, polițaiul orașului, comandantul punctului și șeful Biroului vamal din localitate, informațiile comune ducând la depistarea în locuința lui Moise Cain a mai multor saci cu praf de pușcă, stabilindu-se că acesta nu era la prima abatere.⁴

La 16 noiembrie 1861, ministrul Internelor (informat de către prefectul de Brăila) l-a sesizat pe colegul său de la portofoliul de război cu privire la mișcările suspecte și aprovizionarea trupelor otomane din zonă: „Pichetele otomane fiind vizitate de opt bastimente care au adus tunuri, iarbă (praf de pușcă, n.n.) și ghiulele, aprovizionarea făcându-se și cu ajutorul vaselor austriece”.⁵ A doua zi, ministrul de Interne i-a solicitat colegului de la Război să lucreze împreună „la vegherea ca în țară să nu fie introduse arme ordinare și în cantități mari care ar da de bănuială a fi destinate pentru armarea gloatelor (...), arme care în lunile trecute s-au introdus în Principate în cantități foarte însemnate”.⁶

Pe linia Dunării erau monitorizate atent și mișcările suspecte ale austrieșilor. Astfel, în februarie 1861 Gr. Sâmboteanu, prefectul districtului Mehedinți, l-a informat telegrafic de mai multe ori pe ministrul de interne cu privire la situația de la Orșova, unde austrieșii efectuau pe malul lor fortificații

² *Ibidem*, f. 78, Ordin pe tot Cordonul Țării, No. 62, anul 1859, iulie 31, semnează General Adjutant Macedonski (tipărit cu caractere cirilice); și Dosar 368.

³ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 1306/1861, fila 23.

⁴ ANR, Inv. 2236, Ministerul de Război, 1837-1919, Dosar nr. 180/1861, fila 297.

⁵ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 1306/1861, fila 414.

⁶ *Ibidem*, fila 417.

în vederea amplasării a 12 tunuri și șase batalioane de soldați sosite de la Brün”. De asemenea, informa prefectul „un comerciantu îmi spuse că niște muniție de-a noastră (destinată nevoilor țării, n.n.), venită cu vaporul de ieri, s-ar fi popritu la Orșova până se va primi deslegarea Ministerului Vienezu. De socotiți necesariu ordonați să mergu însumi îndată și în șase ore mă înapoiez și vă raportez. Temerea austrieilor însă (aprecia prefectul, n.n.) este pentru Dunărea de Josu”⁷ (în sensul ca respectiva muniție comandată de statul român să nu ajungă la ruși, n.n.).

La 27 iunie 1861, ministrul de război l-a alertat pe ministrul de interne că rapoartele comandanților de puncturi indicau: „o tendință ce ar avea guvernul Imperial Austriac de a călca cu încetul din teritoriul României”, informație care l-a determinat pe ministrul de interne să-i ceară colegului său de la Război să ordone „comandirilor respectivi ca să fie cu priveghere și să nu sufere cea mai mică călcare a teritoriului nostru din partea nici unuia din vecini peste limitele astăzi cunoscute”.⁸

La 11 august 1864, prefectul județului Dolj a raportat „spre știință” ministrului de interne următoarele: „Domnul căpitan al portului Bechetu, prin raportul seu cu no. 120, mi arată că la 1 Augustu curentu, pe la ora 6 dimineată, a trecut pe râul Dunărea unu vapor austriacu cu 50 soldați otomani care venea de la Widin și se ducea la orașul Rusciucu (dupe arătarea căpitanului vaporului)”.⁹ Documentul citat are adnotată și următoarea rezoluție: „Spre sciință la *dosar*”, adică existența în Centrală a unui *Dosar de problemă* – cu implicațiile aferente!

Tot „spre știință” curentă a ministrului de război, prefectul județului Dolj a raportat la 28 septembrie 1864 că: „Domnul căpitan al portului Bechetu îmi anuncie că în ziua de 17 curentu, la ora 8 de dimineată, a sositu în acelu portu din susu un vaporu *Germania* având după sine un șlepu încărcatu cu 150 soldați otomani luați de la Vidin pentru a-i duce la Orașul Rușciucu”.¹⁰

În „problema spionajului austriac”, care se deconspira părții române prin amploare și creștere în intensitate, există posibilitatea ca organele noastre informative să fi planificat și executat acțiuni mai ample. În acest sens,

⁷ *Ibidem*, fila 34.

⁸ ANR, Inv. 2236, Ministerul de Război, 1837-1919, Dosar nr. 194/1861, fila 120.

⁹ ANR, Inv. 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Biroul I Administrativ, anul 1864, Dosar nr. 69, fila 167.

¹⁰ *Ibidem*, 227.

coroborăm cu ceea ce generalul Max Ronge afirmă în lucrarea sa *Spionajul de război și industrial. 12 ani în Serviciul de Spionaj*, respectiv că în perioada 1860 – 1865 Austria a organizat *birouri informative* cu rezidenți, unul dintre ele amplasat la Sibiu, de unde „organele mobile” ale spionajului militar austriac acționau în „Principatele Dunărene”.

Pentru facilitarea activității militare de recunoaștere (inclusiv spionaj), la 15 aprilie 1864 Batalionul de Geniu a solicitat ministrului de război un fond de 5.000 lei necesar înființării *Corpului de fotografie* „de mare folos atât acestui corp, cât și Armatei întregi (...), acești bani vor fi cheltuiți în cumpărarea de mașini și aparatele trebuincioase”, solicitarea fiind aprobată de ministru la 4 mai 1864.¹¹

Serviciul Secret contra „complotiștilor” și altor delikte de stat

Dacă vecinii noștri imperiali (Rusia, Austria și Turcia) continuau direct sau prin interpuși locali să submineze actul Unirii Moldovei și Țării Românești, din contră, conducerea superioară a statului român plănuia următoarea etapă a programului de țară, cea a obținerii independenței de stat. Memoria instituțională atestă numeroase astfel de eforturi subversive, iar în afara celor deja menționate am extras din documentele de arhivă și următoarele aspecte: la 23 februarie 1859, prefectul districtului Romanai (P. Mănescu) l-a informat pe ministrul de interne că „de vreo câteva zile se răspândesc niște sgomote foarte stranii și supărătoare liniștii societății, se zice că o armie turcească are să facă o năvălire pe pământul nostru pentru pedepsirea naționalului fapt de la 24 ianuarie (1859). Că acea armie are să lovească mai cu seamă pe cei ardinci apărători ai cauzei și care au dat naștere unei asemenea frumoasă idee și altele. Organul unor asemenea triste sgomote sunt mai ales aceia care în toate ocaziile au servit de mașină partidelor reacționare”. Drept urmare, asigura și solicita prefectul: „Mă îndeletnicescu, Domnule Ministru, în *cercetări serioase pentru surprinderea lor cu dovezi legitime* și pentru reasigurarea legitimitelor unor așa deșarte înrâuriri, totodată însă vă rog să binevoiți a-mi da autorizație de urmarea ce am a face cu dânșii, de trebuie adică să se ia în privință-le vreo măsură mai riguroasă, spre exemplu și părăsire în viitor”.¹²

¹¹ ANR, Inv. 2236, Ministerul de Război 1837-1919, Divizia I Militară Teritorială, Dosar 1/1864, fila 51, respectiv fila 108.

¹² ANR, Inv 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Secția I, Masa I, anul 1859, Dosar nr. 32, fila 96.

Un alt caz, la 9 februarie 1861, când, conform *Depeșei telegrafice confidențiale* (no. 12411/3155), *Prefectura Poliției Capitalei din Moldova* a informat Bucureștiul că s-au „prins acolo doi unguri ce aveau o mulțime de proclamații și alte instrucții prin care fac apelul la revoltă, asemenea, și mai multe pachete cu adrese către mai multe fețe de aici. Vă rog să-mi dați toate lămuririle ce aveți în acest casu și să-mi trimiteți toate pachetele ce au adresa către fețe aflătoare cu locuința în Moldova. / Ministru Panu”. Telegrama are adnotat: *Lucrată la Poliție, 13 februarie*.¹³

La 26 august 1862, Prefectul Poliției Iași l-a informat prin *raport confidențial* pe ministrul de interne că „oameni răuvoitori Țării (unificate, n.n.) caută a răspândi felurite sgomote neadevărate (...), afirmând că Universitatea din Iași va fi desființată, studiile din Colegiu se vor reduce la a III-a clasă, felurite Institute vor fi desființate, Mitropolia va fi prefăcută în simplă Episcopie și alte asemenea neadevăruri care nu pot fi atribuite decât unei intenții inamice Românilor”. Alte zvonuri/ informații obținute de către agenții secreți ai Prefectului Poliției Iași indicau că a doua zi „urmas să aibă loc manifestații publice cu caracter secesionist”. La acestea, ministrul de interne a trimis o telegramă de încurajare prefectului de Iași, arătând că Domnul (Cuza) și administrația centrală a statului „au făcut și fac totul pentru unificarea deplină a românilor din ambele Principate” și ordona prefectului să ia măsurile necesare pentru ca a doua zi „să fie curmată orice manifestație proiectată, ținându-mă la curent despre caracterul și natura acestor intrigi”.¹⁴

Un caz grav în atenția Serviciului Secret a fost și cel al antiunionistului Mircea (Niță) Mălăeru, fost reprezentant al țăranilor în Adunarea *ad-hoc* a Țării Românești. La 22 ianuarie 1862, prefectul județului Prahova, I. Negulescu, a raportat ministrului de interne (Barbu Catargiu) că Mircea Mălăeru și tovarășii săi în număr de peste o sută, mulți cu topoare și ciomege, au trecut în Ilfov, sate de unde au adunat alți tovarăși. În contextul în care se împlineau trei ani de la Unirea celor două țări românești, prefectul avertiza că aceștia urmau să intre în București, detaliind: „În astă noapte (Mălăeru) doarme la Afumați cu toți oamenii, (mă) grăbesc a vă anunța spre a lua cuvenitele dispoziții. Aici am făcut a se prinde orice tulburători ce se vor ivi”. Ministrul de interne a ordonat

¹³ ANR, Inv 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Secția I, Masa IV, anul 1861, Dosar nr. 280, fila 32.

¹⁴ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă 1859-1867, Dosar 446/1862, filele 38-39.

dorobanților și Poliției să intervină cu succes și să-i aresteze pe „răsculați” (în total 160 persoane), care au fost depuși la mănăstirile Plumbuita și Văcărești, unde au avut loc și interogatoriile. Un comunicat al ministrului de interne relevă că în încleștare a fost rănit și subprefectul Notara, iar alte documente fac referire la moartea a șase săteni. Totuși, Mircea Mălăeru, în vârstă de 40-45 ani și originar din satul Fundu Danciului, a rămas neprins. Ministrul de interne a dat circulară către toți prefecții „pentru a avea priveghere neîntreruptă” în prinderea numitului și combaterea oricărei propagande¹⁵. În cele din urmă, la 30 ianuarie 1862 Mircea Mălăeru a fost prins cu ajutorul Poliției Secrete chiar de Prefectul Poliției Capitalei (Alexandru Emanoil Florescu), care într-un raport arăta ministrului de interne: „(...) un asemenea individ vătămătoru ordinii publice și sociale a deșteptat atenția subscrisului și prin mijloacele ce îmi sta în mână ca Prefect al Poliției Capitalei am pus la cale iscodirea și prinderea lui, după ce m-am încredințat că numitul Mircea Mălăeru se preumblă încă de la săvârșirea faptelor ce-l îngreunează prin diferite case și locuri în Capitală, sustrăgându-se la căutările Poliției și ale autorităților Administrative districtuale. În cele din urmă, luând știință că în ziua de sâmbătă, pe la orele trei după-amiaza, sus-zisul s-a adăpostit la părintele Grigore Musceleanu, m-am ridicat în persoană, avându-l lângă mine pe șeful jandarmilor Poliției, și m-am dus la locul indicat din ulița Radu Vodă. La vreo sută de pași înlăuntrul uliței, **agentul Poliției Secrete** care îl urmărea (fila) de aproape îmi arătă cu degetul un individ care îl preceda îmbrăcat în haine negre precupețărești, învălit la obraz cu scuteica ce o purta și cu căciula de oaie neagră îndesată pe ochi. Atunci mă apropii în fața lui, tăindu-i drumul, și adresându-mă către dânsul îi zise-i: Bună vremea, Mirceo! Acesta îmi răspunse, întrebându-mă: Dumneata ești, Domnule Florescu? Și se descoperi la față, adăugând că se dă în mâinile mele și că avea de gând a se duce singur a se preda la Procuror (...)”¹⁶. Informațiile culese de către agenții secreți ai prefectului Florescu au dus la descoperirea unui depozit de arme în pivnița cârciumarului Voicu Cârciumaru, fapt ce arată susținerea mai largă de care în „anumite cercuri” s-a bucurat Mircea Mălăeru (erau aluzii și la Mihail Kogălniceanu, a cărei „atitudine prorusă” s-ar explica prin aceea că avea câteva moșii rămase în Basarabia luată de ruși la 1812 - n.n.). Pentru tactul și acțiunea sa, prefectul Emanoil Florescu a fost felicitat de ministrul de interne.

¹⁵ *Ibidem*, Dosar 245/1862, *passim*.

¹⁶ *Ibidem*, filele 152-153.

Din documente rezultă că prinderea lui Mircea Mălăeru a fost ținută „la secret”, căci, surprinzător, unii prefecți (precum cel al jud. Covurlui) continuau să-l caute pe acesta chiar și în august 1862. La 17 iulie 1862, la propunerea ministrului de interne, Consiliul Miniștrilor a aprobat acordarea de mici pensii viagere (un galben/lună) familiilor celor șase săteni uciși de autorități în încleștările din ianuarie 1862.

Filajul și, în sens mai larg, *supravegherea informativă* ca metode specifice activității agenților Serviciului Secret sunt atestate și în alte cazuri decât cel al lui Mircea Mălăeru. De exemplu, la 12 septembrie 1860 prefectul județului Giurgiu, J. Penescu, a raportat telegrafic ministrului de interne că „de la înființarea Poliției Secrete urmăresc doi indivizi, anume Ilie Bakimirov și Ioan Bojici, cel dintâiu cu pașaport austriac, iar cel de-al doilea cu pașaport rusesc. Cel dintâiu trece ca dentist, dar fără să exerseze meșteșugul, iar cel de-al doilea este atașat pe lângă dânsul, nu se ocupă cu nimic, umblă toată ziua din berărie în berărie cu (...). Alaltăieri au venit de la (...) doi turci de la Telegraf, s-au închis la o berărie și au stat 3 ore. Astăzi dentistul s-a dus la Rusciuk. Eu îl bănuiesc, dar pașaportul fiindu-i în regulă nu potci numicu. Spui aceasta la cunoștința Dumneavoastră cu cele ce vezi bine (...) mi ordonați, banii *fondului se(cret)* mi-au ajuns”.¹⁷

Despre *filaj* și alte metode specifice *Serviciului* găsim indicii și într-un caz din noiembrie 1862, când Prefectura Dolj a raportat ministrului de interne că „informându-se Poliția că o ceată de făcători de rele urma a face o călcare la casa d-nei Catina Albotinca”, prefectul poliției și comandantul jandarmilor au organizat o *pândă* care a dus la prinderea bandiților. Cu această ocazie sesizăm problema probării în instanță fără deconspirarea surselor secrete, căci prefectul de Dolj își atenționează superiorii că „cei care au participat la pândă și i-au prins asupra faptului (adică agenții/informatorii secreți, n.n.) *nu pot fi implicați în proces*, căci dacă Poliția s-ar afla în lipsă de asemenea oameni, cu puținele mijloace de care dispune, ar fi în neputință a mai descoperi asemenea fapte”.¹⁸

La comploturi și uneltiri contra domniei, unificării și formei de guvernare a statului, acțiuni prevenite sau neutralizate de către Serviciul Secret, face referire Alexandru Ioan Cuza în mesajul său din 3 noiembrie 1863 adresat Adunării Elective a României, cu ocazia prezentării programului *marilor*

¹⁷ ANR, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, Dosarul 160/1860, Poliția Secretă, anul 1860, fila 33.

¹⁸ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă 1859-1867, Dosar 452/1862, fila 62.

reformele, prilej cu care deputații au fost chestionați cu privire la următoarele: „În fața evenimentelor exterioare ce se pregătesc, când toate națiunile chiar și cele mai puternice își uită dezbinările din lăuntru spre a fi unite și tari pentru ora pericolului, socotiți că este interesul țării noastre de a urma pe calea luptelor de partid, care de atâția ani ne consumă toate puterile și așa ne țin dezorganizați în lăuntru și slabi în afară? Socotiți că bănuielele în care se pun actele și cugetările Guvernului sunt de natură a consolida tinerele noastre instituții și a asigura existența noastră politică? S-au aruncat bănuiele asupra politicii Guvernului meu, ele sunt nedrepte. Noi nu putem și nu se cuvine să avem decât o politică, aceea care ne este trasă de însăși actele europene ce garantează drepturile noastre de Națiune liberă și autonomă; politică care se rezumă într-un singur cuvânt: *Neutralitate*. Dacă însă, fără voința noastră, România ar fi învăluită în comploturi exterioare sau că drepturile ei ar fi amenințate fie de orice parte, fiți siguri, Domnilor Deputați, că eu nu voi fi decât acolo unde vor fi aspirațiile și interesele Națiunii. Eu sunt și nu pot fi decât cu țara mea și pentru țara mea. Eu am conștiința misiunii mele și în toată împrejurarea voi ști a o îndeplini. Însă pentru ca să o fac cu succes și la timp, eu am nevoie de tot patriotismul Dumneavoastră... Eu vi-l cer în numele României. (...) În această speranță fac un apel: Guvern și Adunare să ne unim într-un singur gând, într-un singur scop: *Organizarea și întărirea României*”.¹⁹

La 2 mai 1864, împotriva „reacțiunii”, Alexandru Ioan Cuza și Guvernul au dat „lovitura de stat” care a dus la schimbarea puterii în stat prin dizolvarea Adunării Legiuitoare. A urmat la 9 mai contralovitura complotiștilor care aveau și susținere externă, înăbușită de Domn și soldată cu numeroase arestări în rândul complotiștilor.

Dovadă a aceluia „război” este *amnistia* din 3 august 1864 acordată de domnitorul Alexandru Ioan Cuza „pentru toate vinele politice”, în a cărei motivare (circulara nr. 20732) Mihail Kogălniceanu, în calitate de titular la Ministerul de Interne, Agricultură și Lucrări Publice, explica prefectilor de județ că amnistia avea în vedere două categorii de persoane: *pământeni* și *străini*. Pământenii cei mai însemnați erau Constantin Șuțu²⁰ și Panaite Balș, care „prin uneltiri, pări și intrigi urzite în străinătate au sperat a aduce o prefacere a guvernului în lăuntru. Acte autentice și autografe au fost însușite de

¹⁹*Ibidem*, Dosar 109/1863, filele 106-107.

²⁰ Constantin Șuțu (Șuțu) - vechi ministru regulamentar (caimacam), tatăl deputatului Grigore Șuțu.

inculpați, surprinși în București și în Iași (în mai 1864, n.n.), și nu au mai lăsat nici o urmă de îndoială asupra delictului. Făptuitorii înșiși au recunoscut vina lor, făcând apel la generozitatea Domnului (...). În privința străinilor, Guvernul Înălțimii sale a fost nevoit ca odată cu amnistia să ia oarecare măsuri cerute de *Siguranța noastră din lăuntru și din afară* și anume: de a îndatori pe străinii amnistiați să părăsească pământul Românesc” (adică expulzarea acestora).

Separat de *circulara* de mai sus, prin adrese *confidențiale* către prefectii de judej (exista practica emiterii unor *ordine-verbale* prin care se interzicea prefectilor să înregistreze asemenea documente/ ordine, tocmai pentru a nu compromite/ incrimina emitentul – n.n.), Mihail Kogălniceanu detalia următoarele: „Guvernul, de mai mult timp, era încunoștințat că din afară se pregătea o expedițiune în contra statelor vecine, expedițiune care avea să fie dirijată de unii din membrii sau agenții comitetelor revoluționare din străinătate. Pentru acest final și de mai mult timp se afla sosit în țară Gustav Frigiasu, ascunzându-se sub deosebite numiri și fiind înzestrat cu diverse instrucțiuni, proclamațiuni și recomandări către revoluționarii noștri de meserie, având instrucțiuni de la Comitetul de revoluționari din Londra, de la (Giuseppe, n.n.) Mazzini²¹. Emisarul Frigiasu a purtat corespondență dincolo și dincoace de Milcov sub numele de Fischer, el fiind arestat la București sub numele de Iovanovici. Atât de la dânsul, cât și de la alți afiliați s-a descoperit tot planul, care nu țintea mai puțin decât a organiza pe pământul României o îndoită expedițiune armată în contra statelor megieșe (vecine – n.n.). Stăpâni a tot planul, nu mai avem trebuința de a avea recurs la măsuri aspre pedepsitoare în contra celorla ce voiau a compromite neutralitatea noastră. Datoria noastră era numai de a lua pentru viitor măsuri feritoare pentru ca astfel nimeni să poată măcar cugeta că ar putea face din pământul nostru un teatru de operațiuni militare în contra vecinilor noștri. Guvernul, dar, a hotărât expulzarea acelor ce au abuzat de ospitalitatea noastră, se pregăteau a ne compromite neutralitatea noastră, baza existenței noastre politice și așa a ne plăti binele prin rău. Această

²¹ Gustav Frigiasu (sau Frigyesi) se afla în legătură și cu Giuseppe Garibaldi, Lajos Kossuth, gl. György Klapka și gl. Ștefan Türr, fiind sprijinit în secret de Italia în scopul organizării unei acțiuni ungaro-poloneze împotriva Austriei. Documente găsite de Serviciul Secret român asupra lui Frigiasu confirmau existența proiectului de organizare a unui corp de armată revoluționar pe teritoriul român pentru a năvăli în Austria, prin Bucovina, fiind descoperite centre de sprijin la Piatra Neamț, Fălticeni și Roman. În final, Garibaldi a intervenit la Al. Ioan Cuza pentru eliberarea lui Frigiasu; vezi și: R. V. Bossy, *Agenția Diplomatică a României la Paris și legăturile politice franco-române sub Cuza-Vodă*, „Cartea Românească”, București, 1931, p. 55.

măsură vine acum a vă pune în pozițiune de a o aplica în districtul Dvs. cu inteligență și conform cu demnitatea noastră de țară ospitalieră și autonomă, dar totodată conformă și cu îndatoririle noastre internaționale”.

Și continua Mihail Kogălniceanu: „Mă explic: astăzi, mai mult decât totdeauna, România este un pământ liber. România, dar, acordă o ospitalitate și o protecțiune plină și întreagă oricărui străin care lovit de nenorociri politice sau private vine și caută în țara noastră un adăpost. (...) Dumneavoastră îl veți ocroti și apăra ca pe un pământean, ba chiar și mai mult decât un pământean. Nu poate fi însă asemenea și cu acei străini care vin în țara noastră pentru a *intervenii în afacerile noastre interioare* și a se împerechea cu inamicii ordinii; ori pentru a organiza conspirațiuni și expedițiuni în contra statelor străine care sunt totodată și Puteri Garante ale naționalității și existenței noastre politice. Noi suntem în mijlocul organizațiunii noastre interioare; (și) mai mult decât oricând avem trebuință de pacea din lăuntru și din afară, avem trebuință de încrederea și bunăvoința vecinilor noștri. Prin urmare, cu orice preț trebuie să păzim ordinea și neutralitatea din lăuntru. Așa fiind, Dumneavoastră veți face cunoscut tuturor străinilor statorniciți sau provizoriu aflați în județul Dvs. acest chip de privire al guvernului și veți lua de la fiecare *făgăduință* că se va conforma cu legile și interesele țării. Aceasta făcându-se, îndată ce veți vedea apoi că unii din străini de orice naționalitate ar fi ei că încearcă a ieși din cercul datoriilor lor de oaspeți, se amestecă în luptele politice din lăuntru sau conspiră în contra bunelor noastre relațiuni cu statele megieșe, D-voastră mă veți înștiința și eu în asemenea cazuri nu voi sta la îndoială a vă ordona expulzarea acelor care în pământul nostru vor fi căutând nu ospitalitate, nu adăpostul capului lor, ci numai un pământ pe care să poată continua ori uneltirile lor revoluționare, care nicăieri nu se mai pot tolera, ori o luptă înarmată pe care nu o mai pot continua în propria lor patrie”.²²

În privința lui Constantin Șuțu, implicat în complotul din 9/21 mai 1864, agenții ai Serviciului Secret au făcut supraveghere și au probat faptul că acesta l-a trimis la Constantinopol pe dr. Lambert, medicul Mitropolitului²³ (Calinic Miculescu), pentru a negocia cu câțiva miniștri turci (Aali Pașa, Safvet Effendi, Haggi Bey) intervenția Turciei în România și numirea sa în funcția de caimacam. Însă Lambert a fost urmărit de agenții Serviciului Secret român care

²² ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 272/1864, filele 105-110.

²³ A.D. Xenopol, *op. cit.*, p 245.

l-au interceptat la frontieră cu documentele compromițătoare. Alexandru Ioan Cuza nu a publicat faptele trădării și legăturile acestuia cu unii demnitari turci, discreție pentru care sultanul, nefiind astfel pus în situația de a da explicații celorlalte Puteri Garante, a fost recunoscător lui Cuza și l-a tratat cu respect la 28 iulie când acesta s-a dus în vizită oficială la Constantinopol pentru a restabili relațiile. Mai mult, sultanul a acceptat prevederile din „Protocolul conferinței ambasadurilor de la Constantinopol” întrunită la 16/28 iunie 1864 pentru a sancționa schimbările aduse Convenției de la Paris din 7/19 august 1858²⁴, ceea ce permitea Domnitorului român largi prerogative în ceea ce privește autonomia internă a țării. Astfel, pentru prima dată România vasală își putea modifica sau schimba legile care priveau administrarea internă a țării.

În ceea ce privește *mișcarea anarhistă*, ca amenințare majoră la adresa ordinii de stat și a conducerii sale superioare, structurile noastre speciale aveau deja experiență contra acesteia. La 10 martie 1859 Ion Ghica, „ministrul Treburilor din Năuntru Moldova”, a telegrafiat omologului său din București cu privire la arestarea supusului sardinez Aunclii Breziani și supusului britanic Stefan Kordilie, cel dintâi fugar dintr-o temniță din Constantinople și osândit pentru falsificare de monedă, cel de al doilea acuzat de „mașinațiuni străine foarte grave”. Cei doi veniseră în Țara Românească, din Moldova, cu acte și identități false, fiind dați în urmărire și privegherea Poliției Capitalei.²⁵

Un caz similar s-a înregistrat la 15 iulie 1859, când Cordonul Țării a fost sesizat de Ministerul de Interne că „italianul Marcu (*sic*) Antonio Canini, de 37 ani, pentru neorânduiri ce a săvârșit în țară, unde se găsea ca vagabond, s-a dat peste frontieră (expulzat -n.n.) fără ca să mai fie liber a reîntra. Aceasta punându-se în vedere comandanților de Puncturi, se scrie de a fi cu cea mai mare priveghere ca nu cumva să mai fie îngăduit sus-numitului italian de a se mai întoarce în țară sub nici un cuvânt”, document semnat de general-adj. Al. Macedonski²⁶. S-a stabilit că mazzinianul Antonio Canini era chiar emisar secret al guvernului italian (al celebrului ministru Camillo Cavour, unificatorul Italiei, n.n.) și cutreiera Balcanii având ca misiune pregătirea unei „insurecții” contra

²⁴ Vezi conținutul *Protocolului* în: Ion Ionașcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, *Relațiile internaționale ale României în documente (1368-1900)*, Editura Politică, București, 1971, p. 353 (disponibil pe www.dacoromanica.ro).

²⁵ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă 1859-1867, Dosar 6/1859, filele 105-145.

²⁶ ANR, Inv. 2235, Ministerul de Război, 1833-1948, Punctul Focșani, dosarul nr. 368, f. 67.

Austriei și Turciei cu sprijinul tacit al împăratului Napoleon al III-lea. Notăm că în anii următori Antonio Canini a revenit în aceleași scopuri în România.²⁷

S-a procedat asemănător și în situația unui anume Grosman, în vârstă de 47 ani, care „pentru neorânduiri ce a săvârșit în țară, unde se găsea ca un vagabond, s-au dat peste frontieră (adică expulzat, la 21 iulie 1859 - n.n.) fără ca să mai fie liber a reintra în Principat”.²⁸

Un caz care astăzi poate fi încadrat la categoria *rețele internaționale de prostituție și trafic cu ființe umane* a fost semnalat la 26 iunie 1859 de Ioan Filipescu, „însărcinatul vremelnicește cu Agenția Țării la Constantinopol”, care avertiza în țară că „un neomenos trafic ce se practică de mai mulți evrei supuși KK de aici (austrieci? – n.n.), care prin felurite tertipuri și fângăduieli înșeală femei și fete din acest Principat (Valahia), cât și din cel al Moldovei, încât fiecare transport ce sosește la Constantinopol aduce câte cinci-șase din aceste nenorocite ce se vând pentru o rușinoasă speculație a acestor evrei, care le exploatează în chipul cel mai neomenos în folosul lor; și dintre care mai multe s-au arătat la Agenția Țării implorând ajutorul ei spre a se putea întoarce în țară, fără ca Agenția să le poată înlesni mijloacele, nedispunând de rezerve sau fonduri de prisos”. Rezultă că pentru „precurmarea acestui scandal” s-au întrunit miniștrii de externe, de război și de interne, iar comandarii de puncturi (trecerea de frontieră) au primit ordin „ca să *privegheze* cu toată energia a nu se mai strecura niște astfel de infame specule, și pe cei ce ar prinde să-i înainteze autorităților respective ca să urmeze cu dânsii după legi spre a se pune cu totul sfârșit acestui trafic nelegiuit”.²⁹

Ceva asemănător în mai 1864, când Prefectul Poliției Capitalei (M. Marghiloman) avea în cercetare pe izraelitul pământean Marko Mittman, *alias* Naiman, acuzat de răpirea mai multor fete române pe care le vindea în Turcia. Pentru stârpirea traficului, Prefectul Poliției Capitalei a colaborat și cu alți prefecți (Galați, Ialomița etc.), inclusiv cu D. Calimachi, secretarul ambasadurului român la Constantinopol, care a fost însărcinat să facă acolo „cercetări discrete”. Reiese că Marko Mittman era urmărit de mai mult timp de către agenții Prefecturii Capitalei, dar când s-a decis arestarea sa el a scăpat prin aceea că „s-a introdus în secret în Capitală cu ajutorul unui *bilet de trecere* eliberat de Consulatul General al Austriei”. Prefectul Poliției Capitalei nu s-a

²⁷ Alexandru Marcu, XII, *Conspiratori și conspirații în epoca renașterii politice a României, 1848-1877*, Editura „Cartea Românească”, București, 1930, p. 304.

²⁸ ANR, Inv. 2235, Ministerul de Război, 1833-1948, Punctul Focșani, dosarul nr. 368.

²⁹ ANR, Inv. 2235, Ministerul de Război, 1833-1948, Punctul Focșani, dosarul nr. 368, f 57.

lăsat și a probat că Mittman nu era supus austriac și oferise mită opt sfaști distinsului reprezentant consular austriac în schimbul *biletului de trecere* Mittman, apoi ministrul român de interne a protestat la reprezentanța diplomatică austriacă din București, amenințând voalat că va face publică „afacerea” dacă nu erau pedepsiți cei responsabili.³⁰

Apărarea economiei naționale – se atestă și ea documentar prin acțiunea Serviciului Secret. Iată câteva exemple: în ianuarie 1860, Ministerul de Finanțe s-a adresat ministrului de război cu privire la „trebuința ce are Șeful Biroului Vamal de la Punctul Oltenița de a trece în Turcia pentru diferite cazuri (informații – n.n.) în interesul veniturilor vamale, precum aflarea prețurilor mai multor obiecte ce se importă de acolo aici”. De asemenea, era necesar „mai cu seamă de a observa (supraveghea) pe contracciul șanalului, asupra căruia este bănuială că aduce pește din părțile Turciei, pe care sub cuvânt că este din șenal îl importă fără să aibă vreun drept și se păgubește Vama. Comunicându-vă aceasta, vă rog Domnule Ministru a ordona comandirului respectiv să nu se împotrivescă la trecerea vameșului (în secret – n.n.) în Turcia când are de trebuință”.³¹

Despre trimiterea peste frontieră de agenți secreți/ sau informatori ai statului român face referire *adresa grabnică* nr. 3627 din 20 septembrie 1860 în care se arată că ministrul *Trebilor Străine și Secretariat al Statului al Țării Românești* a intervenit la ministrul de interne G. Costaforu pentru a da ordin Prefecturii Județului Ialomița să „ia dispoziții a lăsa liberă pe hotarul aceluia județ trecerea în Țearră pentru D. Sideel Englezul, care vine de la Cernavodă după țărmul Turciei. Aceasta va trebui să servească pentru grăniceri pe unde nu se află altă autoritate”.³²

Sau la 6 noiembrie 1862, când prefectul de Ialomița a raportat ministrului de interne că a luat măsuri de urmărire și a trimis doi agenți în Turcia pentru a culege informații cu privire la banda celor 12 tâlhari care a jefuit casa arendașului Moșiei Bordușani.³³

Un caz sensibil cu posibile implicații externe a avut loc în septembrie 1859, când Ministerul Finanțelor l-a sesizat discret pe domnitor că în țară a pătruns o cantitate de monedă al cărei conținut de metal prețios era serios

³⁰ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 68/1864, *passim*.

³¹ ANR, Inv. 2118, Fond 60, Ministerul de Război, Administrația Centrală, Secția a II-a, 1830-1875, dosarul nr. 1277, fila 441.

³² ANR, Inv. 2601, Fond Ministerul de Interne, Diviziunea Administrativă, anul 1860, Dosar nr. 97, vol. II, fila 15.

³³ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 451/1862, fila 287.

„alterată”. Mai grav era că o parte din monede se afla chiar în Vistieria Statului ca urmare a unor plăți făcute României (Serbia fiind cea bănuită - n.n.). Cercetarea „monedelor alterate” era o chestiune mai veche, căci la momentul acestei semnalări Al. Ioan Cuza a ordonat „facerea unei *a doua cercetări științifice*, cu toate precauțiunile cerute”, pentru a se stabili și „câtimea reală de metal prețios, curat, aflător în fiecare din zisele monete”.³⁴

Alt caz de falsificare de monedă a fost descoperit în aprilie 1862, când Consulatul Rusiei din Moldova a sesizat Directoratul Ministerului de Interne că a primit informații „de la supusul rus Zisman din Focșani, prin care arată că el prin secretarul Poliției din Focșani – Alecu Vasiliu au descoperitu doi indivizi falsificatori credit-noate, bilete de 25 ruble și un tipar de 50 ruble”. Consulatul rus ruga Onorabilul Directoriat să facă „cercetări discrete pentru descoperirea celor denunțate”, apoi „să facă poftire autorității locale de Focșani să aresteze grabnic atât indivizii falsificatori, cât și toate credit-notele, biletele și mașinile”. Prefectul de Putna s-a ocupat de caz, a efectuat supravegherea celor doi suspecți, a adunat probele și în final i-a arestat pe făptași. Ulterior, directorul Ministerului de Interne din Moldova a cerut prefectului de Putna să-i trimită tiparnița și un raport detaliat cu dovezi referitoare la „semnalmentele, numele și prenumele culpabililor și cu ce pașaportu este venit cel străin”.³⁵

În iulie 1861, unii prefecți ai județelor situate pe linia Dunării au semnalat că o șalupă turcească efectua des incursiuni în apele noastre teritoriale, situație care l-a determinat pe ministrul de interne să ceară autorităților noastre militare „să vegheze asupra mișcării acelei șalupe și de se va dovedi că intră în apele noastre să se intervină îndată către locul competent pentru respectarea drepturilor de poliție fluvială ce exersăm pe toată întinderea apelor noastre”.³⁶

Un caz cu iz de spionaj s-a petrecut la 28 august 1863, când ministrul Treburilor Străine a comunicat colegului de la Interne că „s-a primit o *notă*, din partea Agentului și Consulului General al Austriei, relativă la deschiderea genții curierului austriac de către doi făcători de rele pe drumul dintre București și Giurgiu, în noaptea de 13/26 august 1863”. Suspect era, reiese din *nota* austriacului, că „făcătorii de rele au atacat poștalionul fără a lua însă scrisorile și pachetele ce erau în acea geantă”.³⁷

³⁴ ANR, Inv. 2235, Ministerul de Război, 1833-1948, Cordonul Munților, dosarul nr. 138, f. 109.

³⁵ ANR, Ministerul de Interne, Divizia Administrativă, Biroul II, Secția Siguranței Publice, Anul 1862, *Dosar relativ la Monedele false*, filele 1-4.

³⁶ ANR, Inv. 2236, Ministerul de Război, 1837-1919, Dosar nr. 194/1861, fila 113.

³⁷ ANR, Inv. 2601, Ministerul de Interne, Divisiunea Administrativă 1859-1867, Dosar 144/1863, fila 245/246.

Concluzii

Fără îndoială, toate acestea sunt dovezi documentare incontestabile care atestă că începând cu ultimele decenii ale secolului al XVIII-lea în Principatele Române au fost înființate primele structuri informative de tip modern destinate să informeze conducerea de stat, să prevină și să combată orice stări de fapt contrare ordinii publice și siguranței statului. Existau în acest sens reglementări și instrucțiuni scrise. Alte legi statuau condițiile ce trebuiau îndeplinite de străini pentru intrarea, deplasarea, staționarea sau desfășurarea unor diverse activități pe teritoriul Principatelor. Pentru controlul acestora și a altora au fost introduse: filtre la graniță și carantina (în scopul perimării unor eventuale „informații”), pașaportul, bilete de trecere și de ședere, străinii aveau obligația de a declara motivele și scopurile venirii în țară, verificările informative, privegherea/ filajul celor suspecti, registre unice, raportările regulate și centralizarea informațiilor la nivel național, interceptarea corespondenței, reglementarea adunărilor publice, supravegherea și cenzura presei și altor tipărituri. Apare personalul specializat: funcționari de stat, agenți secreți, informatori etc. Încet și sigur, activitățile de informații pentru siguranța statului și apărării teritoriului încep a se individualiza și formează o ramură specială în activitatea Ministerului de Interne cât și a Ministerului de Război.

În anul 1842 s-a înființat Poliția Secretă de stat / sau Serviciul Secret ca organ specializat destinat „privegherii contra făcătorilor de rele”, instituție finanțată printr-un *fond secret* de la bugetul de stat. Documentele de arhivă fac dovada continuității, neîntrerupte de la înființare, a instituției Poliției Secrete, care în anul 1859-1860 a fost preluată ca atare, reorganizată și extinsă la scară națională, odată cu înfăptuirea statului național român modern.

Consider că principalele repere ale evoluției *Serviciului Secret* de la înființare și până în 24 martie 1908, când s-a înființat *Direcția Poliției și Siguranței Generale a Statului* (DPSG) sunt:

- 4 mai 1842 : înființarea *Poliției Secrete* de stat/ *Serviciul Secret*;
- 2 ianuarie 1860: reorganizarea și extinderea la scară națională a *Serviciului Secret*;
- anul 1874: *Serviciul Secret* s-a reorganizat în *Biroul/Diviziunea de Urmărire și Informațiuni* (Prefectura Poliției Capitalei);
- 31 martie 1882: legea de reorganizare a Prefecturii Poliției Capitalei, unde continuă a se afla *Biroul de Urmărire și Informațiuni*;

- 1890 – 1891: reglementări cu privire la statutul și activitatea *agenților specializați în poliția de siguranță generală a statului* (apar comisarii cu atribuții în domeniu);

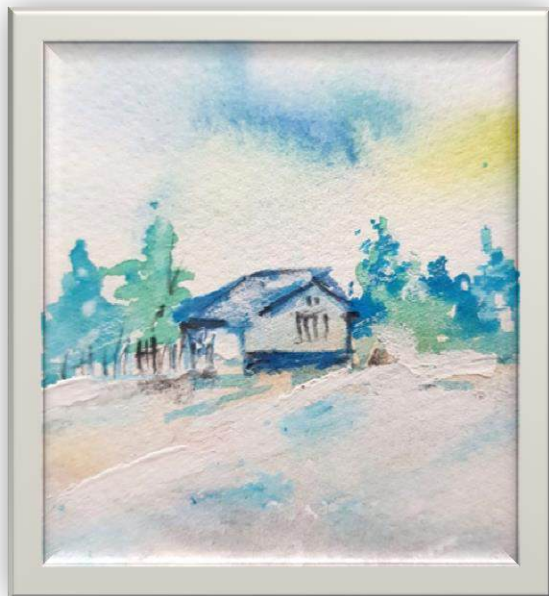
- anul 1892: este înființată *Poliția de Siguranță Generală a Statului*, care devine organ național de informații, contrainformații/ contraspionaj, preluând o serie de atribuții și sarcini de la fostul *Birou de Urmăriri și Informațiuni* de la Prefectura Poliției Capitalei;

- 1 aprilie 1897: în fiecare oraș reședință de județ sunt create în secret *Birouri de Siguranță Generală* și funcții pentru *agenții speciali de siguranță* (conspirați prin indicative numerice);

- 10 iulie 1897: *Ordinul circular nr. 18321*, emis de Direcțiunea Administrației Generale a Personalului și Poliției de Siguranță, care reglementa statutul, sarcinile și misiunile *agentului secret (acoperit) de siguranță*;

- 24 martie 1908: înființarea *Direcției Poliției și Siguranței Generale a Statului*, ca instituție de stat desemnată cu informațiile politice și militare în interesul statului, atât pe teritoriul național, cât și în afara lui. În cazuri de spionaj militar era anunțat Marele Stat Major al Armatei care trimitea un delegat să participe la cercetări.

Col. (r) dr. Sorin Aparaschivei

Marian Chirea

CONSILIERII SOVIETICI AI ANILOR '50: O INSTITUȚIE POTRIVNICĂ INTERESELOR ROMÂNEȘTI

Este de remarcă că instituția consilierilor sau a specialiștilor străini nu este o descoperire a sovieticilor sau a comuniștilor – și nici nu este o instituție de repudiat „*ab initio*” – ea având rădăcini ceva mai adânci în istorie. Astfel, domnitorul Alexandru Ioan Cuza¹ s-a folosit de experiența unor instructori francezi pentru organizarea armatei moderne² a României, precum și pentru promovarea politicii sale interne și externe; regele Carol I³ a folosit specialiști germani, schimbându-i pe cei francezi existenți la acea dată, motivând că ar fi ineficienți, iar mareșalul Ion Antonescu a beneficiat de sprijinul instructorilor militari germani. Și exemplele ar putea continua. De altfel, și Nicolae Ceaușescu a avut de-a face cu această instituție, el trimițând instructori și consilieri în țări de pe continentul african și acceptând, în același timp, ca tinerii din aceste țări să urmeze cursuri ale unor institute de învățământ superior (civile sau militare) din România.⁴

Practici asemănătoare se întâlnesc și după anul 1990, când factorii de decizie politici ori din conducerea administrativă a țării încep să folosească la

¹ Alexandru Ioan Cuza (1820-1873), primul domnitor al Principatelor Unite (1859-1862) și al statului național România (1862-1866). A inițiat și realizat schimbări structurale pe plan social-economic, politic și cultural, care au deschis o nouă etapă în dezvoltarea istorică a statului național român. Reformele înfăptuite de Cuza, îndeosebi reforma agrară și cea electorală, au întâmpinat o puternică opoziție din partea conservatorilor și liberal-radicalilor, care, uniți într-o conjurație, l-au silit să abdice (11/23 februarie 1866). Executor al programului Revoluției de la 1848, Cuza a reușit, prin eforturile sale neîntrerupte, să pună bazele dezvoltării României moderne, înscriindu-și astfel numele în galeria marilor personalități progresiste ale istoriei poporului român.

² La baza organizării puterii armate a României a stat legea din februarie 1864. Afinitatea lui Alexandru Ioan Cuza pentru specialiștii francezi se poate explica și prin aceea că în tinerețe acesta a urmat cursurile unui pension francez din Iași, iar ulterior a plecat la Paris în vederea completării și desăvârșirii studiilor.

³ Carol I (1839-1914, născut Sigmaringen), din familia de Hohenzollern-Sigmaringen, domnitor (1866-1881) și rege al României (1881-1914). În timpul domniei lui Carol I a fost proclamată independența națională (9 mai 1877), consolidată prin Războiul pentru Independență (1877-1878); a fost comandantul suprem al armatei române în timpul acestui război și al armatei româno-ruse în bătălia de la Plevna. A susținut participarea României la primul război mondial de partea Germaniei și Austro-Ungariei, dar s-a supus hotărârii Consiliului de Coroană (21 iulie/3 august 1914) care a decis adoptarea de către România a neutralității armate.

⁴ Vezi „*Magazin istoric*”, serie nouă (s.n.), aprilie 1998, p. 34.

scară largă consilieri proveniți din state occidentale, cei mai mulți dintre aceștia regăsindu-se în puncte-cheie din diferite domenii de activitate.⁵ Alte exemple grăitoare pe această linie sunt întâlnite și în politica promovată de către Statele Unite ale Americii. Astfel, în perioada anilor '50, prin intermediul unor specialiști, S.U.A. au asigurat asistență guvernelor anticomuniste din America Latină, implicându-se totodată și în schimbările de guvern, în diferite state din Orientul Apropiat. Edificatoare, în acest sens, este „reînscăunarea” în Iran, în august 1953, a Șahinșahului Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr⁶, în cadrul Operațiunii „Ajax” organizată de către C.I.A., înlăturându-l de la putere pe președintele Mossadegh⁷, favoritul lui Iosif Vissarionovici Stalin⁸ și susținut de serviciile speciale ale Uniunii Sovietice.

De asemenea, specialiști ai C.I.A., alături de care a fost și Otto Skorzeny, un fost expert al lui Hitler în acțiuni de tip „comando”, l-au sprijinit în anii 1952-1953 pe Gamal Abdel Nasser⁹ și loja masonică a „Tinerilor ofițeri” să preia puterea în Egipt. În anul 1954, C.I.A. s-a implicat direct în răsturnarea guvernului din Guatemala format de președintele Jacobo Guzman Arbenz¹⁰ și înlocuirea acestuia cu un regim de dictatură militară.

⁵ Nicolae Stancu, *O instituție în slujba comunismului: Consilierii sovietici în România*, în „*Historia*”, anul VII, nr. 67, iulie 2007, p. 45.

⁶ Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr, șahinșah al Iranului în perioada 1941-1979, încoronat în anul 1967. (Este fiul lui Reza Han Pahlavi, șah al Persiei între anii 1925-1941, prim-ministru între 1923- 1925). A pus bazele statului modern, printr-o serie de reforme în economie și în organizarea armatei. În 1935 a schimbat numele țării din Persia în Iran. A fost silit să abdice datorită orientării sale progermane. În urma deteriorării situației economice și politice, în ianuarie 1979, Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr părăsește Iranul. În aprilie 1979, Iranul este proclamat republică islamică.

⁷ Om politic iranian, cunoscut și sub numele de Mossadik. A trăit între anii 1913-1971, fiind prim-ministru al Iranului în perioada 1951-1953. A naționalizat industria petrolieră din țara sa.

⁸ Iosif Vissarionovici Stalin (1879-1953), zis și „Filipov” (pseudonim sub care obișnuia să se semneze). A îndeplinit sarcini importante de partid și de stat în perioada războiului civil și a intervenției militare străine. Secretar general al C.C. al P.C.U.S. (1922-1953), președinte al Consiliului de Miniștri (1941-1953); președinte al Comitetului de Stat al Apărării și comandant suprem al forțelor armate ale U.R.S.S. (1941-1945). Congresul XX al P.C.U.S. (1956) a condamnat greșelile legate de cultul personalității lui Stalin.

⁹ Gamal Abdel Nasser, ofițer și om politic egiptean. Președinte al Uniunii Naționale (1957-1963) și al Uniunii Socialiste Arabe (1965-1970). Prim-ministru (aprilie 1954-ianuarie 1958) și președinte (noiembrie 1954-ianuarie 1958) al Republicii Egipt. Președinte (februarie 1958-1970) și prim-ministru (februarie 1958-1962 și 1967-1970) al Republicii Arabe Unite.

¹⁰ Arbenz Guzman Jacobo, om politic guatemalez. Ca președinte al statului și șef al guvernului (1951- 1954), a promovat o politică de democratizare a țării, fiind înlăturat în urma unei lovituri de stat militare.

Peste 60 de mii de militari din țările latino-americane au urmat cursuri de perfecționare în cadrul Centrului de pregătire de la Fort Benning, din statul Georgia, cei mai mulți dintre ei participând la acțiuni dirijate și inițiate de „specialiștii” S.U.A. Asemenea acțiuni au fost prezentate în anul 1996, de către președintele Bill Clinton, într-un raport al Consiliului pe Probleme de Informații (*Intelligence Observing Board*)¹¹. Pe coordonate asemănătoare se situează și decizia lui Richard Nixon¹², fost președinte al S.U.A., prin care a aprobat lovitura de stat din 11 septembrie 1973, asistată de specialiști ai C.I.A., în urma căreia generalul Augusto Pinochet Ugarte¹³ a devenit președintele statului Chile. După instalarea la putere a Juntei militare chilene, agenții C.I.A. i-au pus acesteia la dispoziție liste cu opozanții regimului (oameni politici de stânga, ziariști, lideri de sindicat etc.).¹⁴

Primele apariții ale consilierilor sovietici în România au fost înregistrate încă din toamna anului 1944, când factorii decizionali de la Kremlin au hotărât să supravegheze modul în care se realiza „implementarea” sistemului comunist în țara noastră, precum și pentru a supraveghea modul în care autoritățile de la București puneau în aplicare clauzele Convenției de armistițiu.¹⁵

Șeful consilierilor pe linie informativă (N.K.V.D./K.G.B.), în perioada 1944-1947, a fost Dimitri Gheorghievici Fedicikin, persoană ce acumulase în anii 1930 o vastă experiență în Balcani, ajungând în perioada postbelică să exercite o influență semnificativă asupra liderilor politici de la București, cărora le dădea indicații în ceea ce privește luarea unor decizii în diverse situații conjuncturale.¹⁶

¹¹ Miruna Munteanu, Statele Unite au sponsorizat atrocitățile din America Latină, în „*Dosare ultrasecrete*”, 28 noiembrie 1998, p. 4.

¹² Richard Nixon, om politic american. Membru al Partidului Republican. Vicepreședinte în timpul președinției lui Dwight D. Eisenhower (1860-1969) și președinte (1969-1974) al S.U.A.

¹³ Augusto Pinochet Ugarte, general și om politic chilian, șef al Juntei Militare de Guvernământ (din anul 1973) și președinte al Republicii Chile (din anul 1974).

¹⁴ Dezvăluiri pe această temă au fost făcute de către Ralph Mc. Gehee, fost ambasador în Chile, în perioada 1967-1971, din care rezultă că generalul Augusto Pinochet și regimul său de dictatură militară au fost „o creație” a agenției americane de informații, *Ziua*, 9 decembrie 1998, p. 20.

¹⁵ Nicolae Stancu, *O instituție în slujba comunismului: Consilierii sovietici în România*, în „*Historia*”, anul VII, nr. 67, iulie 2007, p. 46.

¹⁶ Andrew Christopher, Gordievski Oleg, *K.G.B. Istoria secretă a operațiunilor sale externe de la Lenin la Gorbaciov*, traducere din limba engleză de Doina Mihalcea-Știucă, București, Editura All, 1994, p. 252.

Consilierii sovietici veniți în țara noastră, îndeosebi după anul 1948, erau nu numai „specialiști”, ci alcătuiau și o structură de informații stabilă, puternică și eficientă, formată cu precădere din cadre și agenți ori exponenți ai serviciilor secrete sovietice. Aceștia activau în toate domeniile și la toate nivelurile decizionale (politic, economic, social), inclusiv în unitățile din sistemul apărării și securității statului.

Statutul consilierilor sovietici a început să se oficializeze odată cu semnarea Convenției de armistițiu din 12 septembrie 1944, când a fost constituită Înalta Comisie Aliată de Control, iar în urma semnării Tratatului de pace (10 februarie 1947), rolul acestora fiind hotărâtor în procesul de „stalinizare” a României.

În scurt timp, instituția consilierilor sovietici devenise una din cele mai informate structuri, exercitând un control strict asupra întregului aparat de partid și de stat al României, al economiei și resurselor naturale, al societății¹⁷ în ansamblul ei, sub pretextul „apărării cuceririlor revoluționare”. Este uimitor faptul că nu exista o ședință a conducerii unei instituții sau întreprinderi la care să nu participe și consilierul sovietic și la care să nu i se solicite opinia.

Trebuie să evidențiem că într-un astfel de context, organele de securitate ale României, ca de altfel toate celelalte instituții ale administrației de stat, încă de la înființare și până în luna decembrie 1964, au fost atent supravegheate de către un întreg aparat de consilieri sovietici. Aceștia activaseră în structurile informative ale M.G.B. (Ministerul Sovietic al Securității Statului, creat în martie 1946), iar pe perioada prezenței în România s-au impus atât din punct de vedere organizatoric, cât mai ales în calitate de instructori, însemnătatea lor pe această linie întrecând orice închipuire. De altfel, este o realitate că organele de securitate din acea perioadă au fost aservite mai mult intereselor Moscovei decât celor naționale, acestea fiind considerate drept poliție politică cu rol predominant antiromânesc, o unealtă de bază a regimului comunist de la Kremlin pentru promovarea intereselor U.R.S.S. în țara noastră.¹⁸ Crearea unei asemenea situații a fost posibilă datorită presiunilor exercitate de către sovietici, precum și ca urmare a ambiției venite din partea unor ofițeri autohtoni ce dețineau funcții de comandă în Securitate, care erau animați de dorința de parvenire ori pentru a se remarca față de partid.

¹⁷ Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1989*, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 11-12.

¹⁸ Jean-François Soulet, *Istoria contemporană a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Iași, 1998, p. 70.

Toate serviciile Securității erau „înțesate” cu consilieri sovietici, aduși pentru a întări regimul comunist și propria putere într-o societate ce le era total neprietenoasă. Aceștia au ocupat posturile importante din unitățile centrale și teritoriale, inclusiv în structurile informative din orașele mai mici. Nu s-a putut stabili până în prezent numărul exact al consilierilor sovietici, aceștia nelăsând prea multe urme în arhivele românești, însă din conținutul unei Note a Secretariatului Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. din octombrie 1949, dată publicității, a rezultat că în Bulgaria, România, Ungaria și Cehoslovacia își desfășurau activitatea la acea dată 61 de consilieri militari și 9 civili. Dintre aceștia, 29 de consilieri militari se aflau în Bulgaria, iar cei 9 consilieri civili în România.¹⁹ Cert este că în perioada următoare numărul acestora a crescut simțitor, îndeosebi după evenimentele din toamna anului 1956 din Ungaria, ajungându-se la câteva sute de consilieri.

Deși erau cetățeni sovietici, consilierii menționați s-au înregistrat ca ofițeri ai Securității române, fiind prezenți în toate structurile informative, inclusiv în contraspionaj, orientând în folosul Moscovei întreaga activitate. Printre cei mai de seamă consilieri sovietici din acea perioadă evidențiem pe Tinagov, care în perioada 1949-1951 a activat pe lângă Secția Juridică, iar după ce S.S.I. a fost înglobat în Securitate²⁰, și-a desfășurat activitatea în cadrul Direcției Anchete, condusă de Mișu Dulgheru,²¹ remarcându-se inclusiv în anchetarea fostului ministru al Justiției, Lucrețiu Pătrășcanu. Dar consilierii

¹⁹ Noskova F. Albina, *Consilierii sovietici: între cerere și ofertă*, în *Magazin istoric*, s.n., 1998, nr. 4, p. 33-37.

²⁰ Cristian Troncotă, 1948-1989: *Structuri militare, represive și informative*, în publicația *Profil*, anul 3, nr.9, noiembrie 2005, p. 13.

²¹ Mișu Dulgheru (nume purtat anterior: Dulberger), născut la 16 ianuarie 1909, în Tecuci. În perioada ianuarie-iunie 1941 a fost angajat al reprezentanței economice a Uniunii Sovietice de la București. După declanșarea campaniei din răsărit, a fost internat în lagărul de la Târgu Jiu, unde a întreținut legături strânse cu mediile comuniste. După eliberarea din lagăr, s-a înscris în formațiunile paramilitare ale partidului comunist. La 15 martie 1945 a fost încadrat în structurile Ministerului Afacerilor Interne, devenind în scurt timp inspector general de poliție. După transformarea Siguranței în Securitate, a fost numit director al Direcției de anchete penale. La 16 octombrie 1952, împreună cu alți subalterni ai săi, a fost arestat pentru „activitate dușmănoasă desfășurată în cadrul organelor Securității statului”, imputându-i-se abuzurile din pregătirea și și organizarea procesului de la Canalul Dunăre - Marea Neagră. După o anchetă ce a durat doi ani și trei luni, a fost eliberat din detenție, în 1952, fără a fi judecat. În același an, prin ordinul nr. 2385 din 5 mai, a fost disponibilizat retroactiv din M.A.I., cu gradul de soldat, începând cu data de 1 noiembrie 1952, deși avea gradul de colonel. (v. Claudiu Secașiu, *Drumul spre poliția politică*, în „Dosarele istoriei”, nr. 5/1996, p.15; Lavinia Betea, Lucrețiu Pătrășcanu. *Moartea unui lider comunist. Studiu de caz*, București, Editura Humanitas, 2001, p. 187-188).

sovietici nu au venit în România din proprie inițiativă, ci în urma unor înțelegeri între guvernele român și sovietic. Desigur că aceștia „au fost solicitați de către partea română”, iar vecinul cel mare de la Răsărit și-a demonstrat din plin „generozitatea”, grăbindu-se să ofere cu promptitudine o parte din zestrea sa de specialiști, cu ajutorul cărora să controleze toate pozițiile-cheie în stat.

Astfel, în ziua de 3 noiembrie 1949, Gheorghiu-Dej semnala următoarele în scrisoarea trimisă lui Andrei Andreevici Gromîko²² (adjunct al șefului diplomației sovietice) și adresată lui Stalin: *„Studiind materialele legate de procesul bandei lui Rajk²³, conducerea partidului nostru a hotărât să treacă la analizarea situației unor membri ai partidului care au o activitate confuză, suspectă. Întrucât nu avem suficientă experiență pentru a întreprinde cu succes o asemenea analiză, vă rugăm să ne trimiteți unul sau doi specialiști în aceste probleme pentru a acorda sprijin conducerii partidului nostru în demascarea și neutralizarea agenților spionajului imperialist”*. Câteva zile mai târziu, deși Laszlo Rajk fusese condamnat la moarte și executat, Stalin a fost de acord cu cele solicitate de către liderul comunist român, trimițând la București, prin detașare – conform deciziei adoptate de către Biroul Executiv al P.C.U.S. în ședința din 9 noiembrie 1949 – pe Alexandr Mihailovici Saharovski și V.S. Patrikeev.²⁴ Misiunea declarată a acestora era „de a sprijini Securitatea în activitatea specifică”.

De asemenea, la 9 ianuarie 1950, în ședința Secretariatului C.C. al Partidului Muncitoresc Român, Emil Bodnăraș a dat citire raportului în care era prezentată situația din armată, subliniind faptul că Secretariatul își exprimă recunoștința față de liderul de la Kremlin „pentru ajutorul imens și multilateral”

²² Andrei Andreevici Gromîko, om politic sovietic, ministru al Afacerilor Externe (1957-1985) și prim vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1983-1985). Membru al Biroului Politic al C.C. al P.C.U.S. (din 1973). Președinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. (șef al statului) și comandant suprem al forțelor armate (din 1985).

²³ Laszlo Rajk, lider comunist din Ungaria care a fost judecat public, condamnat la moarte și executat din ordinul lui Stalin, care promova în acea perioadă politica „epurării propriilor rânduri”. În mod asemănător s-a procedat și cu alți fruntași comuniști, precum: Xoxe Dodge în Albania, Traicio Kostov în Bulgaria, Rudolf Slanski în Cehoslovacia și Lucrețiu Pătrășcanu în România, chiar dacă aceștia au avut un rol hotărâtor în instaurarea regimurilor comuniste din țările de origine și s-au luptat anterior în acțiunile clandestine coordonate de Comintern.

²⁴ Florin Constantiniu, *Un as al spionajului sovietic în România (1949-1952)*, în *Historia*, an VIII, nr. 81, septembrie 2008, p. 30.

acordat P.M.R. și guvernului R.P.R. în activitatea desfășurată pe linia restructurării forțelor armate și întăririi capacității de apărare a țării.

Totodată, s-a luat hotărârea de a se interveni pe lângă guvernul U.R.S.S. în vederea detașării a 9 consilieri militari²⁵, invocându-se lipsa de expertiză în domeniu a cadrelor române, precum și pentru a se aproba școlarizarea unor tineri autohtoni în instituțiile militare de învățământ sovietice.

Cadrul legislativ

Pentru ca instituția consilierilor să funcționeze în conformitate cu interesele Moscovei, a fost nevoie și de existența unui cadru legislativ. În acest scop, printr-o Hotărâre a Consiliului de Miniștri, au fost create pentru consilierii militari și civili condiții de muncă și de școlarizare similare cu cele ale specialiștilor români. De asemenea, la data de 5 februarie 1950 s-a încheiat o convenție între guvernul României și cel al U.R.S.S., în care se stipula detașarea pe o perioadă de 3 ani a specialiștilor sovietici, prin care guvernul român se angaja să pună gratuit la dispoziția consilierilor locuințe mobilate, utilitățile aferente (lumină, telefon, apă, gunoi etc.), asistență medicală, precum și să suporte cheltuielile legate de deplasarea în R.P.R. și de întoarcerea acestora în U.R.S.S., adică cheltuielile de deplasare egale cu un salariu lunar, costul itinerarului specialistului și a familiei sale, de la domiciliul permanent, până în R.P.R. și din R.P.R. până la domiciliul permanent, transportul bagajelor și a indemnizației de concediu egală cu un salariu lunar, într-un an de serviciu. În convenția menționată se preciza că sumele cuvenite fiecărui specialist sovietic vor fi vărsate de către Ministerul Finanțelor R.P.R. în lei, în zilele de 10 și 25 ale fiecărei luni, în contul curent al Reprezentanței Comerciale a U.R.S.S. din R.P.R. la Sovrombank.²⁶ În preambulul aceluiași document se stipula că guvernul Uniunii Sovietice a dat curs solicitării guvernului R.P.R. de a trimite în România specialiști sovietici și de a acorda ajutor țării noastre pentru „refacerea și dezvoltarea economiei naționale”.

Cazare de lux

În vederea asigurării condițiilor de cazare a consilierilor sovietici, în perioada 1948-1949 au fost evacuate aproximativ 35-40 de apartamente ale

²⁵ Ioan Scurtu, *Consilierii sovietici din România*, în „Magazin istoric”, s.n., mai 1998, p. 12-15.

²⁶ Noskova F. Albina, *Consilierii sovietici: între cerere și ofertă*, în *Magazin istoric*, s.n., nr.4, aprilie 1998, p.33-37.

unor vile situate în Parcul Herăstrău. Acest lucru reiese clar și dintr-o notă-raport întocmită de către Corpul de Consilieri și Inspectori ai Securității. În același timp, a fost constituită și o comisie condusă de către Dumitru Ghișe, secretar general și consilier M.A.I. și generalul Ion Niculescu, care s-a ocupat îndeaproape de întreținerea, amenajarea și dotarea apartamentelor respective cu mobilier și alte obiecte necesare. Cei doi responsabili și-au exercitat prerogativele până în anul 1952, când a avut loc schimbarea lui Teohari Georgescu din funcția de ministru de Interne și numirea lui Alexandru Drăghici. Aceștia au fost înlocuiți în funcții de către colonelul Ghiță, locțiitor șef al Serviciului exploatare imobile și maiorul Roman Lupu, subsecretar la Direcția administrativ-gospodărească.

Dotarea apartamentelor în care au locuit consilierii sovietici s-a făcut, așa cum prevedea ordinul, cu mobilier și alte obiecte, „de cea mai bună calitate”,²⁷ existente în depozitele M.A.I., majoritatea confiscate. În luna decembrie 1952, când se realizase, în linii generale, dotarea acestor vile, au fost cheltuiți 500 000 lei. Potrivit aprecierilor lui Ștefan Georgescu, fost șef al Serviciului fonduri speciale, în perioada 1949-1952, pentru cumpărarea bunurilor cu care au fost dotate locuințele consilierilor s-au cheltuit peste 40.000.000 lei, în bani dinainte de reforma monetară.²⁸

Deși pare de necrezut, România a plătit pentru fiecare consilier sovietic un salariu dublu: unul în lei, ce i s-a cuvenit respectivului consilier, și altul în ruble achitat statului sovietic. Potrivit prevederilor Acordului la care s-a făcut referire mai înainte, guvernul român se obliga să plătească guvernului sovietic, pentru fiecare specialist trimis, în raport cu calificarea acestuia, sume cuprinse între 2000 și 4000 ruble lunar, reprezentând „compensare a pierderilor pe care le suportă întreprinderile sau instituțiile sovietice respective în urma trimerii colaboratorilor lor în străinătate”, în timp ce românii ce dețineau funcții similare primeau salarii de câteva ori mai mici.

Fără îndoială că Uniunea Sovietică a exploatat în modul cel mai ingenios situația în care se afla atunci România, obținând prin încheierea aceluia Acord atât avantaje financiare, cât mai ales pe linia realizării de către consilierii sovietici a misiunilor ce le-au avut de îndeplinit pe teritoriul țării noastre.

²⁷ Arhiva Serviciului Român de Informații /A.S.R.I., Fond „D”, dosar nr. 9009, f. 62.

²⁸ Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești de la Cuza la Ceaușescu*, Editura Ion Cristoiu, București, 1999, p.347.

„Munca de informații și securitate”

Una din principalele misiuni ale consilierilor sovietici în Securitate a constituit-o supravegherea modului în care se desfășoară „munca de informații și securitate”. Comunicarea se făcea prin intermediul interpreților, majoritatea dintre ei fiind tot ruși din Basarabia.²⁹ De fapt, consilierii sovietici conduceau într-o manieră proprie activitatea Securității și controlau după bunul plac direcțiile ei operative. Pentru aprovizionarea acestora, statul nostru a construit magazine speciale „cu circuit închis”, la care românii nu aveau acces.

Consilierul șef exercita un control nelimitat asupra activității operative și administrative și se situa pe picior de egalitate cu șeful Securității în ceea ce privește drepturile. Acesta beneficia de vilă în București, la Snagov și pe litoral, avea două mașini și doi șoferi, medic personal etc.

Despre șeful consilierilor sovietici, Alexandr Mihailovici Saharovski, a rezultat că în perioada 1949-1953 a activat în calitate de șef al M.G.B. la București, iar după retragerea sa de la post a fost numit subșef, apoi șef al P.G.U. (Serviciul de Spionaj Sovietic), în perioada 1956-1971.³⁰ El s-a considerat a fi „părintele” Direcției de Informații Externe a Securității (creată prin Decretul nr. 50/30 martie 1951), despre care îi plăcea să amintească: „acest serviciu este diamantul cel mai de preț în coroana profesională”.

Sosirea consilierilor sovietici în România a fost privită, la modul declarativ, cu oarecare simpatie de către cadrele de informații din eșaloanele superioare. Nu același lucru s-a întâmplat și la nivelul celorlalte unități, ofițerii primind vestea cu indiferență sau nepăsare. Fiind mai tineri, ofițerii din cadrul unităților menționate nu aveau rețineri în a-și manifesta deschis nemulțumirea, mai ales că ofițerii sovietici repartizați la eșaloanele inferioare erau aroganți, considerându-se superiori și vrând să își impună fără rezerve personalitatea.³¹

²⁹ Dennis Deletant, *Influența sovietică asupra Securității române 1944-1953*, în „*Memoria ca formă de justiție*”. Comunicări prezentate la Seminarul de la Sighetul Marmăției (10-12 iunie 1994), București, 1994, p. 43.

³⁰ În lucrarea memorialistică „*Maestrul spion. 32 de ani pe care i-am petrecut în activitatea de informații și spionaj contra Occidentului*”, scrisă împreună cu Fen Montaigne, Oleg Kalugin ne oferă date interesante despre acest personaj: „*Saharovski: a condus spionajul sovietic din 1956 până în 1971. El inspira teamă și respect în același timp. Era o persoană taciturnă. Avea pe conștiință lichidarea mai multor persoane, trădători sau care stânjeneau K.G.B. și puterea sovietică. În final, Saharovski a fost înlocuit prin intrigă. Era un profesionist încăpățânat, care a refuzat să se plieze cererilor anturajului lui Brejnev, cunoscut sub numele de Mafia din Dnepropetrovsk (orașul de origine al liderului sovietic)*”.

³¹ Grigore Răduică, *Un ajutor neprețuit cum se cuvine*, în „*Magazin istoric*”, s.n., noiembrie 1998, p. 43.

Relațiile statornicite între șeful statului român, comandantul Securității, consilierii sovietici și Centrala de la Moscova sunt confirmate și de o serie de documente din arhivele secrete sovietice. Astfel, într-un Raport întocmit la 13 mai 1950 de către Alexandr Mihailovici Saharovski, adresat lui Abakumov³², ministrul Securității Statului al U.R.S.S., se menționează că „arestarea foștilor miniștri, înalților funcționari de stat în guvernele burgheze ale României și activiștii importanți ai partidelor reacționare” se făcea cu aprobarea primului ministru, dr. Petru Groza, în prezența lui Gheorghiu-Dej, secretarul general al P.M.R. și Gheorghe Pintilie, șeful Securității. Conform uzanțelor, șeful Securității trebuia să-i raporteze lui Saharovski, iar acesta, la rândul său, își informa șeful ierarhic de la Moscova.³³ În cadrul anchetei din 1968 privind abuzurile organelor de securitate, Alexandru Drăghici a relatat și alte asemenea aspecte. *„Eu mergeam la Gheorghiu-Dej nu oricând – preciza Drăghici – îi dădeam telefon, mă duceam când eram chemat sau aveam ceva de raportat. Îi spuneam despre ce e vorba și primeam îndrumările respective. De asemenea, mă consfătuiau și eu cu consilierii sovietici anumitor dispoziții. Nu asupra acestora, pentru că ele constituiau ordin, ci asupra felului de punere în practică a diverselor dispoziții ce le primeam”.*

Ofițeri P.G.U. infiltrați în D.I.E.

După cum era de așteptat, Direcția de Informații Externe era unitatea din Securitate cea mai bine reprezentată de consilieri sovietici. În afară de ofițerii sovietici ce s-au înregistrat în Securitate ca români, D.I.E. a fost „invadată”, în 1951, de un număr însemnat de alți ofițeri P.G.U., ce acționau în calitate de consilieri, conducând întreaga activitate a acestei structuri informative. Ei hotărau asupra statelor în care urmau să acționeze, fixau obiectivele de realizat în fiecare țară vizată, introduceau metode și mijloace tehnico-operative ale

³² Viktor Semionovici Abakumov, născut în 1894, cadru al serviciilor secrete sovietice, protejat al lui Lavrenti Beria. Până în martie 1946, a condus unitatea contrainformativă a N.K.V.D. - SMERSH. A condus anchetele la care au fost supuși Ion Antonescu, Eugen Cristescu și colonelul Mircea Elefterescu în perioada când au fost deținuți la Moscova. În octombrie 1946 a fost numit șef al M.G.B. (Securitatea internă a U.R.S.S.), fiind înlocuit din funcție în august 1951. În toamna aceluiași an, a fost arestat sub acuzația de a fi promovat și susținut o stare de corupție generalizată în M.G.B. A fost arestat din nou, judecat, condamnat la moarte și executat, în decembrie 1954.

³³ Documentul a fost prezentat de cercetătoarea din Federația Rusă, Tatiana Pokivailova, în iunie 1998 la simpozionul de la Sighet (a se vedea Claudiu Secașiu, *Distrușgerea elitei românești. Noaptea demnitarilor*, 5/6 mai 1950, în „22”, nr. 33, 18-24 august 1998, p. 11.

spionajului sovietic în activitatea structurilor din România. În timp ce în structurile Securității interne existau doi consilieri pentru fiecare direcție operativă, la D.I.E. exista cel puțin un consilier pentru fiecare serviciu. Purtând denumirea de „*razvedka sovetnik*” (consilier de informații externe), aceștia erau informați despre activitatea desfășurată de rezidențe și puteau trimite la Moscova orice document ce provenea de la D.I.E., inclusiv dosarele privind baza operativă de lucru, ale agenților recrutați de D.I.E. în Occident, ale persoanelor luate în studiu și verificare de către rezidențele D.I.E. etc. Pentru derularea unor astfel de activități, consilierii dispuneau de un curier diplomatic special, deservit în exclusivitate de P.G.U. și „secțiile” sale din țările est-europene, care se deplasa la București de două ori pe săptămână. Se înregistrau și situații când consilierii sovietici transmiteau ordinele în scris, în limba rusă, după care erau traduse în românește.

Dacă ne raportăm la calitatea oamenilor, observăm că unii dintre ofițerii cu funcții de conducere din cadrul D.I.E. manifestau docilitate în raporturile cu consilierii sovietici, neluând nici o măsură fără acceptul acestora, în timp ce alții, dimpotrivă, nu permiteau subordonaților să raporteze toate problemele cu care se confruntau în activitatea specifică. Relevantă, în acest sens, este destăinuirea fostului ofițer D.I.E. Constantin Horobeț, ce avea în răspundere spațiile S.U.A. și Marea Britanie: „*Mihai Gavriluc nu ne lăsa să raportăm totul consilierilor sovietici. Dimpotrivă, Nicolae Doicaru nu făcea nimic fără să-i consulte*”.

Potrivit prevederilor cuprinse în acordul încheiat cu partea română, consilierii sovietici trebuiau să aibă răbdarea necesară pentru a le fi prezentate cazurile pentru care conducerile Direcțiilor centrale din Securitate solicitau asistență sau consiliere. În fapt, aceștia, pe lângă măsurile de supraveghere a agenților proprii, informau asupra situației din România. Consilierii urmăreau cu consecvență ca ordinele și instrucțiunile de muncă elaborate de organele de Securitate românești să fie puse în aplicare în consonanță cu cele care guvernau de la Moscova activitatea M.G.B. De asemenea, influențau numirea, promovarea sau schimbarea din funcții a persoanelor din structurile românești și impuneau programele de activitate după modelul sovietic. Consilierii informau la Moscova și despre abuzurile comise de către unii lideri de partid. Așa se explică faptul că în luna ianuarie 1952, Alexandr Mihailovici Saharovski raporta că „*secretarii C.C. al P.M.R., Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu nu acordă sprijinul necesar tovarășului Gheorghiu-Dej și îi creează greutăți în muncă*”. În plus, șeful consilierilor preciza despre aceștia că „*duc o*

viață lipsită de modestie și se înconjoară de persoane dubioase. Acești trei conducători ai guvernului român au la dispoziție un fond personal special, care depășește 11 milioane de lei...”. Într-un alt raport întocmit în luna iunie 1950, Saharovski făcea următoarea referire la adresa Anei Pauker: „Nu se distinge prin modestie în viața personală [...]”.³⁴ Având în vedere că Saharovski întocmise raportul chiar în perioada în care Gheorghiu-Dej a declanșat campania „de demascare” a celor care s-au abătut de la linia de conduită impusă, urmată de anchete, procese și condamnări, suntem îndreptățiți să credem că, prin informațiile trimise la Moscova, consilierii sovietici au contribuit substanțial la căderea celor trei demnitari, precum și la consolidarea poziției secretarului general al partidului de la București.

Consilierii supraveghează tot

De altfel, și Ministerul Afacerilor Interne a beneficiat de sprijinul permanent al unui grup de consilieri sovietici, în fruntea căruia se afla Ivan Sergheevici Matușenco. Acesta conducea activitatea consilierilor sovietici de la unitățile operative din Direcția Generală a Miliției și de la comandamentele de arme, Grăniceri, Pompieri, Trupe de intervenții, Trupe de pază, Direcția Generală a Instanțelor, Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de muncă, Direcția Generală a Arhivelor Statului și Direcția Logistică. Și în aceste sectoare de activitate avizul consilierilor sovietici era obligatoriu în toate problemele mai importante. Era de neconceput ca M.A.I. să transmită ordine sau instrucțiuni eșaloanelor inferioare fără avizul unui consilier sovietic. În plus, consilierii participau la bilanțurile anuale la nivelul unităților centrale și teritoriale, unde formulau sugestii și propuneri în conformitate cu directivele primite de la Moscova. Documentele întocmite cu aceste prilejuri erau traduse și în limba rusă.

Consilierii sovietici au procedat asemănător și în activitatea Direcției de Informații Militare de la Marele Stat Major. Aici, supravegherea și controlul se realizau sub forma „îndrumării”, prin consilieri militari, majoritatea dintre aceștia provenind din structurile G.R.U.

Potrivit documentelor prezentate într-o conferință care a avut loc la data de 8 iulie 1949, la Marele Stat Major al armatei române, erau prevăzute 41 de funcții pentru consilieri (consilier superior, consilier armament și muniție, consilier dotare, consilier tehnic și consilier), cei mai mulți dintre aceștia fiind

³⁴ Florin Constantiniu, *Un as al spionajului sovietic în România (1949-1952)*, în *Historia*, an VIII, nr. 81, septembrie 2008, p. 31.

ofițeri cu grade superioare. La cabinetul consilierului-șef exista și o dactilografă care era asimilată consilierilor.

La data de 9 ianuarie 1950, Secretariatul C.C. al P.M.R. a decis să solicite guvernului sovietic suplimentarea numărului de consilieri pe lângă armata română. Pe acest fond, Emil Bodnăraș, ministrul forțelor armate, a trimis la data de 30 ianuarie 1951 o scrisoare lui Aleksandr Mihailovici Vasilevski³⁵, ministrul de Război al U.R.S.S., prin care solicita sosirea la București a unui număr de 49 de generali și ofițeri, în calitate de consilieri ai comandanților instituțiilor de învățământ militar. De asemenea, la 30 ianuarie 1952, Gheorghiu-Dej i-a scris lui Bulganin, transmițându-i că pentru anul 1953 are nevoie de 79 de consilieri militari care să activeze pe lângă corpurile de armată și divizii. Este ușor de înțeles că prin intermediul acestor consilieri, aflați în număr mare în structurile militare ale țării noastre, U.R.S.S. și-a asigurat controlul asupra armatei române. Unul dintre consilierii sovietici cunoscut cu o autoritate deosebită în Marele Stat Major al armatei R.P.R. a fost generalul Konstantin Stepanovici Kolganov. Acesta fusese detașat din luna noiembrie 1948 și dădea ordine ofițerilor români pentru îndeplinirea anumitor misiuni. Ceilalți consilieri țineau legătura permanentă cu Biroul atașaturii militare sovietice din București și se amestecau în toate problemele informativ-operative, inclusiv în cele pe linie de cadre și acreditări pentru atașaturile militare în străinătate. De asemenea, supervizau orice document de informare etc., ceea ce crea, fără îndoială, stări de nemulțumire în rândul ofițerilor români. Într-un raport de comandament se făcea referire la imixtiunile venite din partea consilierilor militari sovietici ce „*nu pot fi și nici nu sunt compatibile cu situația unui organ de informații*”, situația fiind dăunătoare „*nu numai muncii Direcției Informații Militare, ci și muncii altor organe*”. Același document, întocmit de un ofițer român, mai făcea referire și la faptul că „*s-au făcut încercări de amestec în treburile interne ale Direcției Informații și de substituie a conducerii acesteia*”.

Interesant este și faptul că o mare parte a arhivei referitoare la organizarea și activitatea Securității a fost confiscată de către autoritățile sovietice prin intermediul propriilor consilieri care au fost retrași de la M.A.I., până la sfârșitul anului 1964. În plus, despre consilierii sovietici se știa că nu aveau încredere în români, îndeosebi datorită faptului că în timpul celui de-al

³⁵ Aleksandr Mihailovici Vasilevski (1895-1977), mareșal și om politic sovietic. În timpul celui de-al doilea război mondial a comandat Frontul 3 bielorus (1945) în Europa și forțele armate sovietice de pe frontul din Extremul Orient împotriva Japoniei (1945).

doilea război mondial regimul Antonescu fusese aliat al Germaniei, precum și ca urmare a lipsei de simpatie din partea acestora față de partidul comunist, înainte de propulsarea la putere.

Referitor la consilierii sovietici, generalul de divizie (r) Marin Pancea, fost șef al Direcției de Informații Militare, menționa că aceștia „*participau la toate ședințele de pregătire profesională ale ofițerilor români, cu titlu de dascăli îndrumători...În realitate – continua același memorialist – exercitau controlul și supravegherea acestor ședințe și, în special, comportamentul cadrelor participante. Deseori, aceștia interveneau peste capul comandantului, apostrofând și chiar jignind pe unii dintre ofițerii români participanți*”. Atunci când ofițerii români interveneau și își argumentau opiniile de natură profesională și regulamentară, altfel sau în contradicție cu soluțiile consilierilor sovietici, erau considerați „*dușmani ai Uniunii Sovietice și implicit dușmani ai poporului, putând suporta consecințe dintre cele mai grave, adică periclitarea carierei militare sau chiar pierderea libertății*”.

Bodnăraș mai vrea consilieri...

Raportul prezentat de Emil Bodnăraș în ședința Secretariatului C.C. al P.M.R., din 9 ianuarie 1950, care se referea la situația armatei și a problemelor de apărare națională, preciza în mod expres că la întocmirea documentului asistase „*tov. Kolganov, consilier militar principal*”. Apreciind rolul deosebit de important și valoarea sprijinului primit din partea consilierilor militari sovietici, Secretariatul C.C. al P.M.R. a evidențiat necesitatea „*de a interveni la guvernul U.R.S.S. pentru detașarea pe lângă armata R.P.R. a încă unui număr de consilieri militari*”. Documentul atestă că s-au solicitat încă 9 consilieri, din care unul pe lângă Serviciul de Contrainformații al armatei.

Consilierii sovietici prezenți în structurile informative și contrainformative din Ministerul Afacerilor Interne, Securitate și Ministerul Apărării Naționale asigurau și schimbul de informații cu structurile similare din U.R.S.S. Astfel, consilierii solicitau date de studiu și de cunoaștere despre cetățenii români „suspecți”, pe care-i rețineau și anchetau, iar apoi îi expediau peste graniță ori îi recrutau. În armată, ca de altfel și în Securitate, „elita” cadrelor o formau cei ce studiau în Academii militare și tehnice din U.R.S.S. Aceștia aveau o atitudine arogantă și disprețuitoare față de ofițerii școliți în țară, fiind totodată și protejații consilierilor sovietici. „*O bună parte dintre ei – își amintea generalul (r) Marin Pancea – au constituit o pradă ușoară pentru serviciile de spionaj sovietice. Sosiți în țară în rândurile armatei, aceștia păstrau legături cu consilierii sovietici care, fără excepție, desfășurau activități*

informative pe teritoriul României, în folosul serviciilor secrete sovietice. Comunicarea între ei se făcea fără traducători, așa încât transmiterea de informații se producea fără nici o dificultate”.

Serviciile de informații sovietice au exercitat în acea perioadă o influență și o supraveghere intensă prin intermediul consilierilor, nu numai asupra organelor de informații și securitate românești, ci și asupra conducerii P.M.R.³⁶ Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie componența personalului tehnic de care era înconjurat secretarul general, Gheorghiu-Dej. Astfel, în anul 1948, secretara sa personală era Nina Nikonova, soția lui Serghei Nikonov, șeful S.S.I. până în 1951, fost agent O.G.P.U.³⁷ De asemenea, șeful de cabinet al lui Dej a fost Mihail Gavrilovici, agent M.G.B./K.G.B., iar colonelul Valerian Bucikov, era consilier M.G.B. pe lângă Direcția a VI-a a Securității care asigura paza personală a liderului comunist de la București.

Retragerea

Dacă trimiterea consilierilor sovietici în țara noastră fusese decisă de către Moscova, inițiativa retragerii acestora i-a aparținut tot „fratelui mai mare” de la Răsărit. Astfel, într-o scrisoare adresată C.C. al P.M.R., la data de 14 ianuarie 1957, conducerea P.C.U.S. a făcut referire la situația consilierilor sovietici, apreciind că menținerea lor în România „*nu mai corespundea intereselor cauzei*”. Pe acest fond, s-a propus desființarea instituției consilierilor și micșorarea numărului specialiștilor sovietici care se aflau în țara noastră. Decizionalii politici de la București au răspuns la scrisoarea menționată abia în ziua de 13 februarie 1957, exprimându-și recunoștința față de sprijinul acordat de către consilierii sovietici în domeniile economic, politic și militar.

În perioada următoare numărul consilierilor a scăzut simțitor, partea rusă chiar exprimând intenția de a rechema pe toți consilierii existenți în România, mai ales că între specialiștii români și cei sovietici începuseră să apară divergențe. Cu toate acestea, chemarea de noi specialiști sovietici a continuat, liderul comunist de la București solicitând lui Hrușciov³⁸, la data de 22 ianuarie 1959, să trimită cinci specialiști care să activeze pe lângă

³⁶ Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești de la Cuza la Ceaușescu*, Editura Ion Cristoiu, București, 1999, p. 350.

³⁷ Vezi și Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică*, Editura Elion, București, 2003, p. 202

³⁸ Nikita Sergheevici Hrușciov (1894-1971, om politic sovietic. Prim-secretar al C.C. al P.C.U.S. (1953- 1964) și prim-ministru al U.R.S.S. (1958-1964).

conducerea Ministerului Apărării. Această stare de lucruri nu poate decât să confirme obediența lui Gheorghiu-Dej față de conducătorii de la Kremlin.

Totuși, este de apreciat că, după retragerea trupelor sovietice (1958) și mai ales din anul 1960, Dej începe să promoveze o politică de detașare față de Uniunea Sovietică³⁹, considerând că a venit vremea să scape de sub tutela acesteia. În acest sens, cel în cauză, precum și alți factori responsabili, au făcut tot ce le-a stat în putință, bineînțeles, cu prudența de rigoare, pentru a fi retrași consilierii sovietici, prioritate acordându-se celor ce supravegheau structurile militare și de informații ale statului român.

Astfel, pe fondul apariției în cadrul Ministerului Afacerilor Interne a unor stări de tensiune, motivate prin aceea că lucrătorii români se simțeau nedreptățiți de faptul că ei își îndeplineau cu conștiinciozitate sarcinile specifice, rezolvând cazuri dificile și complexe, iar consilierii sovietici le prezentau ca fiind acțiunile lor, Alexandru Drăghici a informat despre această problemă în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 13 mai 1963, precizând că i-a atras atenția consilierului sovietic asupra „inoportunității” de a mai rămâne la post în țara noastră, poziție împărtășită în totalitate și de către Gheorghiu-Dej.

Mai mult, după ce a criticat în termeni duri, în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 13 mai 1963, acțiunile consilierilor sovietici pe perioada instaurării regimului comunist, la data de 21 octombrie 1964 Dej, profitând și de schimbarea (la 14 octombrie 1964) din conducerea sovietică a lui Hrușciiov, l-a convocat pe ambasadorul U.R.S.S. de la București și i-a comunicat hotărârea Biroului Politic al P.M.R. de a scoate Securitatea de sub controlul K.G.B., precum și de a trece în rezervă toți ofițerii acoperiți sovietici existenți în Securitate. Deși au apărut reacții violente din partea lui Vladimir Efimovici Semiceastnîi, șeful K.G.B., Aleksandr Nikolaevici Șelepîn⁴⁰, fost președinte al K.G.B. până în decembrie 1961, iar la acea dată președinte al Comitetului pentru Controlul de Partid și de Stat, care supraveghea activitatea K.G.B., precum și a fostului consilier-șef, generalul Alexandr Mihailovici Saharovski,

³⁹ Alexandru-Radu Timofte, *Lungul drum al serviciilor secrete către democrație*, Editura A.N.I., București, 2004, p. 167; Cristian Troncotă, *Duplicitarii. O istorie a serviciilor de informații și securitate ale regimului comunist din România 1965-1989*, Editura Elion, București, 2003, p. 16.

⁴⁰ Mihai Bărbulescu, Dennis Deletant, Keith Hitchins Șerban, Papacostea și Pompiliu Teodor, *Istoria României*, Editura Corint, p. 437.

ajuns șef al spionajului sovietic⁴¹, hotărârea factorilor de decizie politici din România a rămas de neclintit.

De remarcat este faptul că după aceste evenimente, România încetează să se mai alinieze la politica promovată de Moscova, adoptând atitudini proprii, de multe ori diferite de cele ale Uniunii Sovietice. Apare și se dezvoltă ideea renunțării la modelul unic de construire a socialismului (conform principiului că socialismul se dezvoltă în condițiile concrete din fiecare țară), înregistrându-se o anumită relaxare⁴² în toate domeniile vieții economico-sociale și politice. Se intensifică contactele în plan cultural cu Occidentul și se reintroduc limbile de circulație internațională. Se simte existența unui grad mai înalt de libertate, luând ființă și primii germeni ai concurenței. Se elaborează noi manuale, inclusiv de istorie, în care au fost introduse personalități de marcă, fiind, în același timp, scoase de la „index” o serie de alte personalități care au făcut să reînnoiască cultura românească. Nu în ultimul rând, s-a realizat și eliberarea deținuților politici, prin decrete de amnistiere, în mai multe tranșe.

Col. (r) dr. Nicolae Stancu

Bogdan Dițu : La bunici

⁴¹ Ion Mihai Pacepa, *Moștenirea Kremlinului*, București, Editura Venus, 1993, p. 253.

⁴² Ioan Scurtu și Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948)*, vol. II, Editura Paideia, 1998.

UN EROU DIN TIMPUL VIEȚII: GEORGE POMUȚ

MOTTO: „*Neamul este etern prin Cultul Eroilor*” (Nicolae Iorga)

Generalul George Pomuț (ung. Pomucz György sau Pomutz György), firav pomenit în istoriografia românească, a fost român get-beget, a cărui stirpe se afla în neamul „*Pomuț*” (uneori în registre fiind scris „*Pumnuț*”), originar din satul Săcele, situat în extremitatea sudică a Țării Bârsei, la poalele muntelui Piatra Mare.

1. DESTINUL UNUI ROMÂN IEȘIT DIN COLBUL ISTORIEI

Urmările răscoalei conduse de Horea, Cloșca și Crișan i-au afectat grav pe românii aflați sub dominația habsburgilor în cârdășie cu marea nobilime ungară. Unul dintre aceștia a fost Dinică (Dica) Pomuț (*care în românește înseamnă „copăcel”*), un român creștin ortodox din Săcele, care a emigrat spre Pusta panonică, în căutarea unui trai mai bun și liniștit pentru el și familia lui.¹

Familia Pomuț s-a stabilit în orașelul Jula (*Gyula*) din *Partium*, vestul Transilvaniei (azi, județul *Békés megye*, din sud-estul Ungariei). Așezarea era atestată documentar în prima jumătate a secolului XIV, dar la sfârșitul secolului XVIII, din cauza multor urgii care au trecut peste acel loc ducea mare lipsă de locuitori. Originea denumirii așezării cunoaște mai multe variante: una dintre acestea menționează *un nobil pe nume Jula (Ghyula) care a ridicat mănăstirea căreia i-a dat numele său - „Julamonustra”*.

Tatăl său, Pomuț Ioann, a absolvit șase clase primare, apoi a devenit ucenic la un atelier de fierărie. Apoi a ajuns maestru fierar, fiind angajat pe moșia contelui Wenkheim József, un mare moșier de origine austriacă. A învățat să trateze maladii ale cailor, primind calificativul de *veterinar*. S-a

¹ Liviu Patachi, Gelu Neamțu, *Generalul George Pomuț (1818-1882): viața adevărată a unui erou de legendă*, Editura „Centrul de Studii Transilvane”, 2001. Extras din matricola botezaților de la Sfânta biserică parohială ortodoxă română cu hramul „Sf. Ierarh Nicolae” din comuna Gyula, județul Békés – Ungaria, 24 ianuarie 1977, publicat de George Fillman în lucrarea *George Pomuț – a romanian soldier of distinction in the American Civil War 1861-1865*, Editura „Galaxia”, București, 1996, p. 29.

căsătorit cu Victoria Costea, româncă de religie ortodoxă. Din această căsătorie s-au născut trei copii: Constantin, Ioan și George.

Fratele mai mare, Constantin, născut în anul 1815, a absolvit studiile liceale la Seghedin, pe cele universitare la Facultatea de Medicină din Pesta, iar specializarea la Viena. A obținut doctoratul în medicină la Viena cu teza *Disertatio inauguralis medica de morbis gravidorum*, tipărită în 1841 la Viena.

Cel de-al treilea copil a fost botezat cu numele Georgie, de către preotul ortodox Atanasie Georgievici în biserica „Sfântul Nicolae” din Julia, comitatul Békés (în Ungaria de astăzi). Naș de botez a fost Elena Pluha, locuitoare în orașelul respectiv.

NOTĂ: Actul de botez al lui George Pomuț se păstrează și în microfilm de către Biserica Mormonilor din Salt Lake City, Utah, SUA și indică, conform transcrierii din graiul local, în limba română, cu caractere chirilice: „No. 63, 1818 mai 31, prunc. S-au născut pruncul parte (bărbătească) Georgie în luna Mai, zioa 31 a anului celui mai sus. Tatăl pruncului, Pomuț Ioann și muma Victoria, lăcuiitori (ai) oraș(ului) Julia. S-au botezat și s-au ouns cu sfântul mir prin mine preotul, Atanasie Georgievici, parohialnic al sfintei bisearici, H(ram) Sfântului I(erarh) Nicolae care se află în orașul Julia în luna și zioa cea, ce s-au pus supt anul, și s-au dat în sfântul botez pruncului numele Georgie. Nașul lui au fost Pluha Elena lăcuit(oare în) oraș(ul) Julia. Ecstract au căpătat Iunie 27, 858”.²

George Pomuț a urmat cursurile primare la Școala Parohială „Sfântul Nicolae” din localitatea natală, iar cele liceale la Kaposvár, oraș situat în sud-vestul Ungariei, la sud de Lacul Balaton, unde limba de predare-învățare era latina. Deși nu a excelat ca elev, a dovedit aptitudini la gimnastică, exercițiile lui fiind admirate și bine apreciate. După absolvirea liceului, a urmat cursurile Facultății de Drept a Universității din Pesta, devenind avocat.³

NOTĂ: Există și păreri potrivit cărora după finalizarea studiilor primare și gimnaziale în Gyula, George Pomutz a devenit student al Academiei Militare din Viena. După o scurtă perioadă în care a activat ca ofițer activ în armata imperială austriacă, a plecat la perfecționare în Franța, la Academia „Saint-Etienne”.

În perioada cât a trăit în Pesta, a menținut legătura cu intelectualii români, în special cu Emanuil Gojdu și Eftimie Murgu, a înlesnit tipărirea unor

² Studiu extras din volumul Ionel Cionchin, *Din galeria oamenilor de seamă*, Editura „Ando Tours”, Timișoara, 2002; http://www.orizonturiculturale.ro/ro_studii_Ionel-Cionchin-12.html; Ionel Cionchin, *George Pomuț, primul general român din armata SUA*, în „Orizonturi culturale italo-române”, anul XII, nr. 4, aprilie 2022.

³ <https://www.saceleanul.ro/george-pomutz-sacele> (George Pomutz, eroul cu rădăcini săcelele).

cărți românești și a sprijinit moral și prin legăturile sale personale cariera unor tineri români. Din punct de vedere politic, Pomutz a înclinat spre Partidul Radical, condus de Madarász László, unde a întâlnit colegi de facultate și prieteni avocați, tineri cu vederi progresiste.

George Pomuț (scris în acte oficiale *Pomutz*) a funcționat o perioadă în magistratură, ca procuror cezaro-crăiesc, adică reprezentant al statului în cadrul sistemului judiciar, cu rol de acuzare. Ulterior și-a deschis propriul birou de avocatură, iar împreună cu avocatul Eremia Dragoș, a început o afacere de vânzări de imobile.

De asemenea, a fost ales în *Comitetul de vigilență și securitate publică* din două județe bănățene, respectiv Timiș și Torontal. În această funcție, a fost trimis de guvernul revoluționar ungar să-i pacifice pe românii răzvrătiți din localitățile bănățene Cenad, Sânnicolaul Mare și Comloșul Mare.

După izbucnirea revoluției ungare din 1848, s-a întors la casa părintească, în orașul natal. Dar, influențat de mișcările politice și sociale care au cuprins Europa, precum și de propaganda revoluționară ungară, făcută inclusiv în școli, s-a alăturat revoluției ungare. S-a înrolat ca voluntar în forțele revoluționare ungare, aflate sub comanda supremă a slovacului Lajos Kossuth. El a sperat că prin eliberarea de sub stăpânirea habsburgică, românii încorporați în Imperiul Austriac se vor emancipa de iobăgie. Așa se explică de ce a făcut propagandă printre românii din Gyula și Chitighaz pentru a se alătura revoluției ungare și a lupta împotriva asupririi austriece.

*

Având știință de carte, cunoscând legile și fiind priceput în redactarea ordinelor și documentelor de cancelarie, comisarul Újházy László, guvernatorul fortului Komárom – un important punct strategic pe malul Dunării – l-a luat în subordine, numindu-l *copistul* (secretarul) său personal. Acesta a apreciat corectitudinea, disciplina și priceperea tânărului „Pomutz”, legându-se între ei o prietenie sinceră, pe viață.⁴

Dovedind calități în menținerea ordinii publice, George Pomuț a fost numit șef al poliției orașului Komárom, apoi a fost cooptat în trupele garnizoanei ungare a fortului Komárom, conduse de generalul György Klapka,

⁴ George Fillman, *Generalul George Pomuț, (1818-1882). Istoria vieții și timpurile sale*, traducere de dr. John Rocsin, Editura „Tipomur”, Târgu-Mureș, 1996, p. 32-36.

născut la Timișoara, într-o familie de militari, de sorginte cehă,⁵ membru al Masoneriei ungare.

NOTĂ: În luna mai 1848, guvernul revoluționar ungar i-a încredințat lui György Klapka misiunea de a pleca în Ardeal pentru a mobiliza oștirea secuiască. După întoarcerea din misiune, a luat parte la luptele din zona de sud în calitate de comandant al unui batalion de honvezi.

În septembrie 1848 a fost numit responsabil privind lucrările de fortificații și de artilerie ale cetății Komárom. El a apărut cu succes fortificația respectivă, fiind înaintat la gradul de maior. În ianuarie 1849, a fost numit comandant al Corpului de armată din zona Tisei superioare, cu grad de colonel, iar în urma victoriei de la Isaszeg, la 6 aprilie 1849, a fost avansat la gradul de general.

În acel timp, dr. Constantin Pomuț, fratele lui George Pomuț, îmbrățișând „cauza Națiunii Române”, a participat la revoluția română din anii 1848-1849, solicitând pe cale petiționară unirea românilor din Imperiul Austriac.⁶ În februarie 1849, a condus delegația care s-a deplasat la Viena și a dus petiția semnată de reprezentanți de seamă ai românilor, precum episcopul Andrei Șaguna, Andrei Mocioni, Ion Bologa, pentru a cere egala îndreptățire a românilor cu celelalte naționalități din Monarhia habsburgică. Dar revendicările românilor n-au fost acceptate de împăratul habsburg.⁷

În scurt timp, generalul György Klapka a primit comanda puternicei garnizoane de la Komárom, considerată cheia de rezistență a revoluției ungare. Între zilele de 30 iulie și 3 august 1849, acesta a reușit să oprească asediul trupelor austriece, le-a provocat pierderi grele și a eliberat ținutul dintre Komárom și Győr. În acest context, pentru fapte de vitejie, locotenentul George Pomuț a fost avansat la gradul de căpitan.

Fiind încrezător în victoria forțelor revoluționare ungare împotriva trupelor austriece, generalul György Klapka a făurit planul atacării Austriei, simțind că aceasta se afla pe marginea prăpastiei. Planul a fost oprit însă după ce s-a aflat despre capitularea armatei revoluționare ungare la Șiria, lângă Arad, în 13 august 1849, în fața armatei țariste sosite pentru a da ajutor austriecilor.

⁵ C. Diaconovici, *Enciclopedia română publicată din însărcinarea și sub auspiciile Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, volumul III, Editura „W. Krafft”, 1904, p.10.

⁶ Constantin Pomuț (1815-1882) a ajuns primul profesor de psihiatrie al Facultății de Medicină din Pesta. În 1847 a înființat Catedra de Psihiatrie pe care a condus-o.

⁷ Ionel Cionchin, *Constantin Pomuț, primul profesor de psihiatrie al Facultății de din Pesta*, în „Orizonturi culturale italo – române”, nr. 5, mai 2022, anul XII.

Drept urmare, el s-a retras la adăpostul meterezelor fortului, a trecut în defensivă, rezistând o lună de zile de la capitularea armatei revoluționare ungare. A capitulat abia în octombrie 1849, după ce a negociat cu austriecii condiții favorabile pentru cetatea Komárom și apărătorii acesteia.

NOTĂ: Generalul György Klapka a emigrat în Anglia, iar de acolo a plecat în Italia, ajungând apoi la Constantinopol, iar în urma amnistiei s-a întors în Ungaria. Deși fusese adversar al românilor în timpul Revoluției ungare, el a intrat ulterior în legătură cu domnitorul Alexandru Ioan Cuza, căruia i-a scris despre importanța Principatelor Române în balanța puterilor din zonă. Mai mult, a susținut că domnitorul român ar putea coordona alianța dintre statele dunărene, „o alianță care să fie o garanție reciprocă pentru viitor atât pentru maghiari, cât și pentru români”.

La rândul său, contele László Újházi și alți revoluționari unguri au fost obligați să ia calea pribegiei spre „Lumea Nouă”, pentru a scăpa de represalii.⁸

2. CUNĂDEJDE, SPRE „LUMEA NOUĂ”

George Pomuț s-a trezit căutat de autoritățile habsburgice pentru a fi arestat și pedepsit în stil terezian. Pentru a nu fi prins și condamnat la moarte, spre sfârșitul anului 1849 a fugit în Italia, iar de acolo a plecat în Germania. În acel context, părinții lui au părăsit orașelul Gyula și s-au stabilit în așezarea Omor – *Berzobis*-ul dacic⁹ – din apropierea orașelului Deta. Tatăl său, Ioann Pomuț, a fost angajat la Centrul Silvic Zonal.

Așezarea era locuită de români, fiind încă din vremea dacilor, apoi a Imperiului Roman sub denumirea „*Berzobis*”. Aici, pe un platou din stânga râului Bârzava s-a aflat castrul *Legiunii IV „Flavia Felix”*.

La finele anului 1849, împreună cu un grup de 30 de tovarăși de pribegie, George Pomuț a părăsit portul Hamburg și a plecat spre „Lumea Nouă”,¹⁰ ajungând la New York la 24 februarie 1850. A locuit câteva luni în New York apoi, împreună cu românul bănățean, avocatul Eremia Dragoș și alți câțiva tovarăși de pribegie, a mers spre vestul încă sălbatic. Legenda spune că ar fi mers timp de două luni „cu busola în mână”, căutând un loc bun pentru a întemeia o „colonie a ungurilor liberi”.

⁸ Ionel Cionchin, *Din galeria oamenilor de seamă*, Editura „Ando Tours”, Timișoara, 2002.

⁹ <https://www.episcopiacaransebesului.ro/22-parohia-berzovia/>.

¹⁰ <https://www.monitorulexpres.ro/2022/07/21/aventura-si-mister-adevarul-despre-averea-generalului-pomut/> (Aventură și mister: Adevărul despre averea generalului Pomuț).

Pribegii s-au oprit în apropierea așezării Keokuk din „Decatur County”, statul Iowa, un loc denumit astfel după numele lui *Keokuk*,¹¹ șeful tribului Sauk. Acolo, grupul de pribegii a primit ca loc de așezare un teren sălbatic situat la sud de Burlington, la două mile de Davis City. Intenția viitorilor coloniști a fost de a edifica un așa-zis „*Nou Ierusalim*”, respectiv o societate ideală a libertății. Dar acest vis romantic nu s-a împlinit, iar pribegii au hotărât fondarea, la sud de Burlington, a unei colonii care să poarte numele de „*New Buda*”. Potrivit afirmațiilor făcute de către reverendul E.J. Harkin cu prilejul unei sărbători locale desfășurată în anul 1948, George Pomuț a desenat „*planul unui mare și spațios oraș*”. Printre cei care au fundat colonia au fost amintiți și români, precum Varga și Milea Boegar. Însă, planul a eșuat din cauza certurilor între refugiați, mai ales din motive etnice. Nu peste mult timp localitatea a dispărut de pe hartă, odată cu extinderea exploatărilor miniere din zonă.

În 15 martie 1855, George Pomuț a obținut cetățenia S.U.A., sub numele de *George Pomutz*. Autoritățile americane au răspuns astfel cererii sale: „*Vă oferim protecție și liberă manifestare în beneficiul instituțiilor și al legilor noastre, încredințați că veți găsi în America un al doilea cămin*”.

Fire isteată, George Pomuț a cumpărat, cu sprijinul unui om bogat din California, pe pe nume Frederic Teall, suprafețe întinse de pământ. Apoi s-a lansat în tranzacții cu terenuri, dobândind numeroase „*titluri de proprietate*” (*scripts of land*), asupra unei suprafețe de 500 de jugăre. În preajma războiului de secesiune, în recensământul american pentru Decatur, el a fost prezentat ca „*avocat în vârstă de 40 ani*”, născut în Ungaria, cu o avere imobiliară de 1000 dolari și o avere personală de 200 dolari. Realiza venituri din produsele fermei sale, precum și din concesionarea unor exploatări miniere, dovedindu-se a fi artizanul unor planuri îndrăznețe de extindere și dezvoltare a aceluși ținut, printre care și o șosea care să asigure o mai bună circulație în Vestul încă sălbatic.

¹¹ <https://fr.wikipedia.org/wiki/Keokuk>. Keokuk a fost una dintre căpeteniile triburile Sauk și Fox. Acesta s-a născut prin anul 1780, în apropiere de Rock Island, Illinois, și a decedat în anul 1848 în Kansas. El a devenit șef în timp prin capacitate, caracter și talentul oratoric. De tânăr a devenit membru al Consiliului tribului Sauks, apoi a devenit șef al Adunării Consiliului tribului Sauks, ajungând la mare popularitate în sânul poporului său. El a susținut SUA în războiul din anul 1812 împotriva britanicilor, iar în anul 1837, a negociat la Washington o pace între tribul său și Statele Unite.

În anul 1854, savantul ungar Xantus János a vizitat comunitatea din New Buda, elogiindu-l pe George Pomuț astfel: „*Ajuta pe toți. Când el simțea frigul până la oase, acoperea și încălzea pe alții. Când el nu avea nici pâine măcar, aranja femeilor grădini de flori. Așa a fost Ghiță, și numai inimii sale nobile i se datorează înflorirea coloniei*“.

3. EROU ÎN VIAȚĂ

În 12 aprilie 1861 a izbucnit cel mai nimicitor război din istoria Americii de Nord. Statele sudiste, aristocratice, răsculate împotriva Guvernului Federal pentru încercarea de abolire a sclaviei, s-au războit cu statele din nord, burgheze, care-și doreau eradicarea sclaviei. Acest război, care a mai fost numit *Războiul Civil American, Războiul dintre state sau Războiul dintre Nord și Sud*, a divizat nordul aboliționist de sudul care dorea menținerea sclaviei.¹² Văzând că societatea americană era divizată în două tabere care se confuntau, gândurile lui zburau spre neamul său, asuprit de marea nobilime ungară în cârdășie cu hrăpăreții habsburgi. În anul 1861, el și-a exprimat public poziția, cerând ca „*Ungaria să demonstreze un tratament mai bun față de minoritățile sale etnice, precum și nevoia de cooperare cu Principatele Unite ale Moldovei și Valahiei*”.

Aceste idei n-au putut fi promovate din cauza izbucnirii Războiului de Secesiune. Juristul George Pomuț a cerut să fie primit, ca voluntar, în „*Armata Uniunii*” (Nordul aboliționist), pentru a lupta împotriva sclaviei. Având studii superioare (Dreptul) și profesia de avocat, a fost încadrat cu gradul de locotenent în Regimentul 15 Infanterie din Iowa (veterani voluntari infanteriști), în care s-au înrolat 1113 soldați și 37 ofițeri, sub comanda colonelului Hugh Thompson Reid.

Încă de la înființarea regimentului, l-a sprijinit pe comandant în organizarea acestuia, fiind dat ca exemplu pe armata nordistă. A fost promovat repede în funcția de locotenent adjutant, fiind apreciat în mod particular datorită calmului și curajului său. A fost atașat pe lângă comandantul de regiment, îndeplinind îndeosebi misiuni similare unui secretar.

*

¹²

<https://historia.ro/sectiune/general/adevaratele-cauze-ale-razboiului-american-de-579689.html>. (Adevăratele cauze ale războiului american de secesiune).

În zilele de 6 și 7 aprilie 1862, în sud-vestul statului Tennessee, a avut loc bătălia de la Shiloh, cunoscută și ca *Bătălia de la Pittsburg Landing*.¹³ Aceasta a fost una dintre principalele bătălii de pe teatrul vestic de operațiuni în Războiul civil american. Forțele confederate au lansat un atac-surpriză împotriva armatei unioniste condusă de general-maior Ulysses S. Grant și a fost foarte aproape de a obține o victorie. Dar liniile confederate au căzut pradă confuziei în timpul luptei, fapt care a permis ca restul liniei de front unioniste să se stabilizeze sub protecția bateriilor de artilerie nordiste.

În cursul serii au sosit întăriri pentru trupele unioniste, comandate de generalul Don Carlos Buell. Astfel, în dimineața următoare, nordiștii au lansat un contraatac de-a lungul întregii linii de front. În această situație, confederații au fost obligați să se retragă, iar speranțele lor de a stopa avansul Uniunii în nordul statului Mississippi s-au pierdut în neant.

Bătălia de la Shiloh s-a soldat cu peste 16.000 de răniți și cu mai bine de 3.000 de morți, iar medicii, din ambele tabele nu fuseseră pregătiți pentru un astfel de carnagiu.

În această bătălie, locotenentul George Pomuț a fost rănit la coapsă,¹⁴ dar a continuat să lupte până la victoria împotriva trupelor sudiste. Pentru sacrificiul făcut și exemplul dat, a fost avansat la gradul de căpitan. Astfel, avea să devină erou încă în viață al războiului de secesiune, prin faptele sale de arme în luptele care aveau să urmeze, între care s-a aflat asaltul asupra fortăreței Corinth Mississippi din zilele de 29 aprilie și 30 mai 1862.¹⁵ A fost descris de către camarazii săi ca fiind „înalt, blond, cu barbă și mustăți, cu părul ușor ondulat, cu o ținută de distincție militară, călărind pe iapa sa albă Highland Mary”. Curajul și vitejia lui au fost apreciate și de generalul Walter O. Gresham, comandantul Brigăzii a III-a, care încorporează și regimentul comandat de el. Acesta a consemnat că Pomutz era „un brav și curajos ofițer care se bucura de o mare popularitate în rândul camarazilor și soldaților săi. El nu este doar un ofițer valoros, versat în toate problemele militare, ci și un om cu o cultură superioară, un gentleman manierat”.

¹³ https://ro.wikipedia.org/wiki/Batalia_de_la_Shiloh.

¹⁴ <https://www.monitorulexpres.ro/2025/08/21/roman-celebru-nepotul-unui-sacelean-a-cumparat-alaska-pentru-americani/> (Român celebru: Nepotul unui săcelean a cumpărat Alaska pentru americani).

¹⁵ Ioan Voicu, *Un român – erou al războiului civil din America*

*

În primăvara anului 1863, trupele nordiste, comandate de generalul Ulysses S. Grant, s-au pregătit intens pentru cucerirea orașului fortificat Vicksburg, unul dintre punctele de rezistență ale sudiștilor.¹⁶ În zilele de 19 mai și 22 mai 1863, trupele nordiste au lansat atacuri împotriva fortificațiilor trupelor Confederației, comandate de generalul John C. Pemberton, însă au fost respinse de acestea.

În 25 mai 1863 a început, cu toată forța, asediul Vicksburg-ului. Prin mai multe manevre trupele nordiste au traversat râul Mississippi și au împins trupele sudiste înspre liniile defensive care înconjurau orașul. Acest succes s-a datorat și curajului, vitejiei și iscusinței în luptă a căpitanului George Pomuț. Drept urmare, în 3 iunie 1863, din ordinul generalului Ulysses S. Grant, căpitanul George Pomuț a fost avansat, „pentru merite deosebite” la gradul de maior, preluând comanda unui batalion de pedestrași.

În zilele de 1-4 iulie 1863, în fruntea unui detașament mixt, de infanterie și artilerie, George Pomuț a opus lângă Vicksburg – pe Black River (Râul Negru) – o rezistență îndârjită trupelor sudiste. În acest context, în 4 iulie 1863 orașul Vicksburg s-a predat, lăsând controlul asupra întregului râu Mississippi în mâinile „Uniunii”.

În 5 iulie 1863, în fruntea a 300 de soldați, maiorul George Pomuț s-a apropiat pe neobservate de trupele sudiste, a declanșat un atac corp la corp și i-a obligat pe sudiști să-și părăsească pozițiile de apărare și să se retragă în mod precipitat. Astfel, a ușurat generalului Ulysses S. Grant ocuparea orașului Vicksburg. Victoria nordiștilor în luptele pentru cucerirea acestui oraș a fost hotărâtoare în războiul de secesiune.¹⁷

După această victorie, batalionul comandat de maiorul George Pomuț a fost repartizat în Serviciul de recunoaștere, adică cercetare militară în adâncimea frontului inamicului. Informațiile obținute au contribuit la obținerea victoriilor „armatei unioniste” (nordiștilor) de la Mound City, în acțiunile militare de pe fluviul Tennessee, precum și în cele de la Athenes și Huntessville (Alabama).

*

¹⁶ https://ro.wikipedia.org/wiki/Asediul_Vicksburgului.

¹⁷ René Rémond, *Istoria Statelor Unite ale Americii*, Editura „Corint”, București, 1999.

În mai 1864, trupele nordiste au finalizat pregătirea pentru cucerirea orașului Atlanta, capitala statului Georgia. Înainte de începerea atacului asupra trupelor sudiste care apărau orașul, generalul Francis C. Blair l-a cooptat pe George Pomuț în Statul major al Corpului de armată comandat de acesta și l-a numit „provost marshall” al Regimentului 17, adică ofițer de poliție militară responsabil cu aplicarea legii, securitatea fizică și menținerea ordinii și disciplinei în acel regiment.

În 22 iulie 1864, generalul maior William T. Sherman, comandantul forțelor unioniste a ordonat trupelor sale să avanseze spre orașul Atlanta, important centru de aprovizionare al forțelor confederate. Orașul era înconjurat de mari depozite de bumbac, folosite drept avanposturi militare de către „rebeli”. Trupele nordiste au format un semicerc în jurul părților de nord și de est ale orașului și au avansat spre Atlanta. O confruntare sângeroasă a avut loc pentru cucerirea crestei „Bald Hill”, care a fost ocupată prin două asalturi soldate cu un mare număr de morți și răniți. Drept urmare, bătălia este cunoscută și ca Bătălia de la Bald Hill.

George Pomuț s-a distins în bătălia încrâncenată pentru cucerirea orașului Atlanta.¹⁸ Pentru a-i înfrânge și a-i alunga pe sudiști, el a procedat la o stratagemă: a ordonat bombardarea depozitelor de bumbac. Vata de bumbac s-a aprins, iar incendiul provocat s-a extins rapid spre oraș. Întrucât multe dintre casele din Atlanta erau construite din lemn, flăcările s-au extins rapid, iar o mare parte a orașului a fost arsă. Sudiștii l-au poreclit „incendiatorul Atlantei”¹⁹ și au promis să se răzbune pe el, însă n-au reușit.

În 1 august 1864, George Pomuț a cerut permisiunea să revină la Regimentul 15 Iowa. Transferul său a fost aprobat, astfel că a fost avansat la gradul de locotenent-colonel, numit la comanda Regimentului 15 Iowa, și trecut în armata din Tennessee, sub comanda generalului William T. Sherman. În acest context regimentul comandat de George Pomuț a revenit în prima linie a frontului, participând la mai multe atacuri împotriva sudiștilor. El s-a acoperit de glorie, dar pierderile umane au fost foarte mari.

¹⁸ <https://agerpres.ro/documentare/2019/07/22;/Fragment-de-istorie-Razboiul-Civil-American-Batalia-de-la-Atlanta>.

¹⁹ [https://www.saceleanul.ro/george-pomutz-sacele/\(George Pomutz, eroul cu rădăcini săcelene/\)](https://www.saceleanul.ro/george-pomutz-sacele/(George%20Pomutz,%20eroul%20cu%20r%C4%83d%C4%83cini%20%C4%83celene/)).

În 1 septembrie 1864, generalul John Bell Hood, comandantul forțelor sudiste (care au pierdut aproape 5.500 de soldați), a evacuat orașul, lăsându-l în mâinile armatei unioniste,²⁰ (care a pierdut mai mult de 3660 de soldați). Cucerirea Atlantei a asigurat realegerea lui Abraham Lincoln, ca președinte al Statelor Unite.

NOTĂ: În anul 1864, pe frontul american s-a aflat încă un român, pe nume Emanoil Boteanu, născut la 1 iunie 1836, în București; acesta îmbrățișase cariera armelor, a urmat cursurile Școlii Militare din București, iar mai apoi pe cele ale Școlii militare din Franța. În anul 1864, în calitate de ofițer de Stat Major, căpitanul Emanoil Boteanu a fost trimis de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, ca observator pe frontul american al Războiului de Secesiune. El a fost repartizat pe lângă „Armata Potomacului”, comandată de generalul George Gordon Mead.²¹ În anul 1865 a participat la asediul Petersburg-ului, unde a observat bătăliile de pe „Hatcher's Run” și de la fortul „Stedman”. Lui îi aparțin singurele mărturii ale unui român despre Războiul Civil American, întrucât el a trimis în țară reportaje care au fost publicate în revistele cu specific militar din țară „România militară” și „Monitorul Oastei”.

După victoria de la Atlanta, Regimentul 15 Iowa s-a refăcut repede, apoi sub comanda colonelului George Pomutz a pornit într-un marș forțat, spre Washington, capitala Statelor Unite. Acesta a parcurs câte 15-20 kilometri pe zi, opunându-se cu succes atacurilor repetate ale trupelor sudiste.

În 16 noiembrie 1864 generalul William T. Sherman a reluat ofensiva, mărșăluind în forță spre Oceanul Atlantic. Trupele nordiste au devastat în calea lor îndeosebi fermele de pe plantațiile de bumbac și au eliberat câteva mii de sclavi. În decembrie 1864, trupele nordiste, urmate de sclavii eliberați, au ajuns în Savannah (Georgia), pe coasta Oceanului Atlantic,²² fără ca armata sudistă să opună o rezistență majoră. Orașul a fost cruțat de vandalizări, iar sclavii negri, cărora li s-a promis pământ, i-au părăsit pe proprietarii-stăpâni și s-au alăturat trupelor nordiste.

NOTĂ: Prin piața din Savannah circa 40% din sclavii de culoare vânduți în S.U.A. până la abolirea sclaviei au trecut prin piața de sclavi din Savannah. Pentru cumpărarea sclavilor era nevoie de multe ori de ipoteca bancară și asigurare de viață.

²⁰ <https://evenimentulistoric.ro/1-septembrie-1864-atlanta-cade-in-fata-fortelor-uniunii.html> ;
(1 septembrie 1864: Atlanta cade în fața forțelor Uniunii)

²¹ <https://adevarul.ro/stiri-locale/pitesti/povestea-romanului-care-a-murit-in-razboiul-civil-1896385.html> (Povestea românului care a murit în Războiul Civil din America. A fost ofițer în armatele lui Cuza și Garibaldi).

²² https://ro.wikipedia.org/wiki/Savannah,_Georgia; Dicționar Enciclopedic, Editura Enciclopedică, București, 2006.

Unii sclavi erau trimiși la formare în Anglia, precum și în Franța pentru a învăța meserii necesare gospodăriilor proprietarului. Dar, nu aveau voie să învețe să scrie și să citească. Unii negrii, care erau liberi, aveau și ei sclavi, dar pentru aceasta era nevoie de un „garant American alb”.

Generalul William T. Sherman s-a îndreptat apoi spre nord, prin Carolina de Sud și Carolina de Nord, și s-a apropiat de liniile confederate din Virginia. În fața ofensivei nordiștilor, trupele sudiste comandate de generalul Robert E. Lee, slăbite de dezertări și morți, nu au putut face față atacului nordiștilor.

Astfel, în 1 aprilie 1865, forțele unioniste au obținut o victorie decisivă în bătălia de la Five Forks, forțându-l pe generalul sudist să evacueze orașele Petersburg și Richmond. Capitala Confederației a căzut în mâinile Corpului de Armată XXV, compus din soldați negri, eliberați din sclavie. Restul unităților confederate s-a retras spre vest și, după o înfrângere la Sayler's Creek, acesta a înțeles că armata Uniunii nu putea fi învinsă.

Astfel, în 9 aprilie 1865, generalul sudist Robert E. Lee s-a predat împreună cu Armata Virginiei de Nord, la o fermă din Appomattox Court House, statul Virginia. Într-un gest neobișnuit, precum și ca semn de respect și de anticipare a revenirii Confederației înapoi în cadrul Uniunii în demnitate și pace, generalul Ulysses Grant l-a lăsat pe generalul Robert E. Lee să-și păstreze sabia de ofițer și calul, pe nume „Traveller”.

4. UN EPILOG SCRIS CU SÂNGE ȘI DURERE

În 14 aprilie 1865, la scurt timp după încetarea războiului civil american, Președintele Abraham Lincoln a fost împușcat în cap de către un actor, pe nume John Wilkes Booth, la Teatrul Ford, în timp ce privea o piesă de teatru. Atacul a fost parte a unei conspirații care avea ca obiectiv și uciderea liderilor importanți ai guvernului american.

A doua zi acesta a murit, iar președinte al S.U.A. a devenit Andrew Johnson. Acest episod sângeros a grăbit încetarea ostilităților pe toate fronturile de luptă. Forțele sudiste s-au predat, iar între beligeranți a fost semnat un acord de încetare a focului, apoi au urmat tratativele pentru împăcare între Nord și Sud. Victoria nordiștilor a însemnat menținerea Uniunii și a statului american.

În 23 mai 1865, Regimentul 15 Iowa în frunte cu colonelul George Pomuț a intrat în Washington, capitala Uniunii. În acel moment, în acest

regiment din cei înrolați inițial, mai rămăseseră în viață doar 207 soldați și 3 ofițeri: George Pomuț, Jonas G. Orter și William Nelson.²³

NOTĂ: Faptele de arme ale ofițerului George Pomuț au fost cunoscute dintr-o lucrare semnată de generalul Wiliam Worth Belknap, fostul comandant al Regimentului 15 Iowa. Autorul a folosit ca principală sursă documentele regimentului, întocmite de ofițerul George Pomuț, care a scris și partea istorică a documentelor.²⁴

În zilele de 23-24 mai 1865, noul președinte Andrew Johnson și generalul Ulysses S. Grant au organizat o paradă militară la Washington. În fața Armatei de la Tennessee comandată de generalul Sherman se afla Regimentul 15 Iowa în frunte cu colonelul George Pomutz/Pomuț, care cu „*înfățișarea sa chipeșă a făcut o impresie admirabilă*”.²⁵ La 24 mai 1865, acesta a fost prezent la marea paradă a victoriei, defilând călare în fruntea regimentului, pe bulevardul Pennsylvania din Washington. În 4 iulie 1865, la aniversarea Statelor Unite ale Americii, generalul Sherman a trecut în revistă Regimentul 15 Iowa pe care l-a caracterizat ca fiind „*perla armatei sale*”.

În august 1865, Regimentul 15 Iowa a fost demobilizat. Colonelul George Pomutz/Pomuț, ultimul său comandant, considerat părinte al ostașilor săi, a ținut un discurs prin care a elogiât faptele de arme ale bravilor ostași.

5. CONSUL, APOI CONSUL GENERAL LA SANKT PETERSBURG

După terminarea Războiului de secesiune, George Pomuț a părăsit cariera militară, înlocuind-o cu una diplomatică. Loialitatea sa față de America a fost recunoscută din timpul vieții, el fiind primit în Organizația Foștilor Voluntari, al Legiunii /Credincioase și al Ordinului Săgeata Albastră (*Blue Arrow Order*). Numele său a apărut și în lista cu membri ai Lojei Francmason „Pithagoras” de Rit Scoțian Antic și Acceptat din New York.

În 16 februarie 1866, el a fost numit consul al Statelor Unite ale Americii la St. Petersburg și Kronstadt.²⁶ Îndatoririle sale necesitau mult tact și

²³ Ionel Cionchin, *Originea bănățeană a generalului George Pomuț*, în „*Heliopolis*” - revistă de cultură, simbol al spiritualității românilor de pretutindeni, Timișoara, 1998, nr. 1, p. 6-7.

²⁴ Vezi, lucrarea *Hystory of the Fifteenth Regiment, Iowa Veteran Volunteer Infantry, from October, 1861, to August, 1865 when Disbanded at End of the War / Istoria Regimentului 15 Iowa de Infanterie a Veteranilor Voluntari, din octombrie 1861 până în august 1865* (R.B. Ogden & Son Print, Keokuk, 1887) .

²⁵ Aurel Ruffu, *Un român participant la războiul american de secesiune: generalul George Pomuț*, în „*Orizont*”, Timișoara, 1973, nr. 15, p. 8.

²⁶ Oraș-port din Rusia, situat pe Insula Kotlin și insulele mai mici adiacente din Golful Finlandei, la 30 km vest de Sankt Petersburg.

răbdare. În această calitate, el a răspuns și de activitatea consulară din provinciile de la Marea Baltică. De mare importanță erau protejarea intereselor comerciale americane, asigurarea suportului diplomatic și legal pentru navigatorii americani aflați în dificultate pe teritoriul rusesc și trimiterea la Washington, trimestrial, de rapoarte cu privire la încărcăturile care intrau și ieșeau din porturile rusești St. Petersburg, Kronstadt, Riga și Tallin.

În 19 mai 1866, a fost avansat la gradul de general de brigadă, pentru merite excepționale pe câmpul de luptă. Era cea mai înaltă recunoaștere ce i se putea acorda unui proaspăt cetățean american. Cu acel prilej, guvernatorul statului Iowa l-a apreciat ca fiind „*printre cei mai capabili și mai merituoși ofițeri*”, un ideal de curaj și moralitate.

La despărțirea de ostașii pe care i-a comandat, George Pomuț a rostit un discurs emoționant, în care a spus: „*Deci, odată întorși la căminele noastre, să arătăm prin purtarea și faptele noastre că suntem primii ascultători ai legilor țării pentru afirmarea căreia am luptat: că, mândri de a ne fi făcut pe deplin datoria, suntem hotărâți să păstrăm și să consolidăm bunul renume dobândit cu onoare; că vom fi de-a pururi cetățeni iubitori de pace, în vremuri de pace, așa cum am fost adevărați luptători, în vremuri de război*”.²⁷

În noua funcție el a dovedit abilitate diplomatică, fiind om bun, modest și conștiincios, îndeplinind cu „onoare și eficiență”, misiunile primite. Pentru a întocmi rapoartele consulare a fost ajutat de agenți consulari amplasați în ultimele trei porturi.²⁸

George Pomuț s-a dovedit a fi și om de cultură. Cunoștea opt limbi (româna, engleza, franceza, germana, maghiara, rusa etc.), recita din Byron, poetul englez decedat în 19 aprilie 1824, la Missolonghi pe câmpul de luptă pentru independența Greciei. În vila personală (*palatial mansion*), formată din patru camere, se desfășurau întâlniri cu oameni de cultură, discutându-se despre istoria popoarelor, religia, obiceiurile și tradițiile acestora.

De la George Pomuț au rămas puține scrieri (în afara scrisorilor și rapoartelor aflate la Arhiva SUA), documentele Regimentului 15 Iowa, o carte descriptivă, o evidență – indicând serviciile pe care le-a îndeplinit fiecare ofițer,

²⁷ <https://www.monitorulexpres.ro/2022/07/21/aventura-si-mister-adevarul-despre-averea-generalului-pomut/> (Aventură și mister: Adevărul despre averea generalului Pomuț).

²⁸ <https://www.hetel.ro/george-pomut-si-alaska> (George Pomuț și Alaska).

precum și partea istorică a monografiei generalului William Worth Belknap. Alături de consemnarea actelor sale de vitejie, scrierile vremii povestesc și faptul că el a creat un medicament numit „Ceaiul Garibaldi” pentru soldații bolnavi de dizenterie. „Medicamentul” era de fapt un leac folosit de țăranii din zona Gyula: un amestec de țuică de cereale, zahăr și apă fiartă”.²⁹

Cea mai însemnată acțiune diplomatică a consulului George Pomuț a fost perfectarea cumpărării de către la S.U.A. de la Rusia a Peninsulei Alaska (din Alyeska= „țară mare”, „continent”, sau „pământ mare”), un teritoriu situat în extremitatea nord-vestică a Americii de Nord, care aparținea Rusiei. El a avut meritul și șansa de a participa la negocieri din partea SUA, unde și-a impus punctul de vedere, printr-un proiect de tratat favorabil americanilor.

6. DERULAREA „AFACERII ALASKA”

Retrospectivă asupra istoriei Alaskăi

Primul contact al europenilor cu Alaska a avut loc în anul 1741, când un danez pe nume Vitus Bering, aflat în serviciul țarului Rusiei, a condus o expediție a Marinei ruse la bordul navei „Sf. Petru”. După ce echipajul s-a întors în Rusia cu blănuri de vidră, considerate a fi cele mai bune blănuri din lume, mici asociații de blănari au pornit spre țărmurile Siberiei și spre insulele Aleutine.

Până prin anul 1800, rușii au efectuat mai multe incursiuni în Alaska, o zonă îndepărtată, dar care devenise valoroasă datorită blănurilor de zibelină. În această perioadă, comerțul cu blănuri aducea aproximativ 10% din veniturile Imperiului Rus, iar entuziasmul rușilor de a coloniza aceste teritorii era evident.³⁰

Aventurierii stabiliți aici au pus bazele comerțului cu blănuri și s-au războit cu localnicii băștinași, care aveau să fie decimați de luptele cu noii veniți și de bolile pe care aceștia le-au adus cu ei. Încetul cu încetul, în zonă și-au făcut apariția și vânători americani, care au periclitat dominația rusă.

Se estimează că în momentul de vârf al „colonizării” ruse, trăiau în Alaska maximum 700 de supuși ai țarului Rusiei. După anul 1780, Ecaterina cea Mare a autorizat crearea Companiei Ruso-Americane, care avea ca scop monopolizarea comerțului cu blănuri. Un negustor dur, pe nume Alexander Baranov, aflat în slujba țarului, a consolidat controlul Rusiei asupra regiunii

²⁹ <https://www.evz.ro/romanul-care-a-vandut-alaska-456807.html>.

³⁰ https://ro.wikipedia.org/wiki/Istoria_statului_Alaska.

prin extinderea așezărilor rusești și suprimarea nemiloasă a populațiilor băștinașe, în special a triburilor tlingit, care l-au poreclit „Fără inimă”.

În scurt timp, au venit și preoți ortodocși care au înființat misiuni creștine și au construit biserici. În Novo-Arhangelsk (care acum se numește „Sitka”, a fost ridicată Catedrala „Sfântul Mihail” cu cupola verde.³¹

În anul 1784, Comandantul rus Grigori Șelihov a înființat prima așezare permanentă pe insula Kodiak, iar Compania ruso-americană a pus în aplicare un program de colonizare. Însă, aceasta a fost erodată de provocările de natură logistică, precum și de lipsa de resurse. Mai mult, competiția din partea Marii Britanii și o serie de eșecuri diplomatice, au subminat ambițiile Imperiului rus.

Prima capitală a Alaskăi, stabilită pe timpul „Americii Ruse”, a fost New Archangel de pe Insula Baranof din Arhipelagul Alexander. Mai târziu așezarea a fost redenumită Sitka, devenind pentru mai bine de 100 de ani capitala Alaskăi. Dar rușii nu au colonizat complet Alaska, întrucât colonia fondată acolo nu a fost profitabilă.

Ultima încercare de expansiune a Rusiei în America a fost așezarea fortului Ross în California, la sud de Alaska. Dar, din cauza problemelor economice și a instabilității interne, acesta nu a putut supraviețui mult timp. Alaska devenise un teritoriu costisitor, iar Rusia nu putea să-l apere, mai ales în fața unei posibile amenințări din partea Marii Britanii, care controla aproape toată coasta vestică a Americii de Nord.

În anul 1841, Rusia a vândut „Fort Ross” unui emigrant elvețian, pe nume John Sutter. Astfel, s-a ivit o problemă spinoasă care afecta relațiile dintre S.U.A. și Rusia: disputa pe Alaska, una dintre cele mai sărace gubernii rusești. În acel moment, Rusia trecea prin dificultăți financiare și era pândită de pericolul de a pierde Alaska în favoarea Regatul Unit al Marii Britanii. În aceste condiții, în anul 1859, țarul Alexandru al II-lea, având nevoie de bani, a hotărât să vândă Alaska americanilor, întrucât britanicii n-au mai fost interesați de achiziționarea acesteia.

³¹ <https://www.digi24.ro/stiri/externe/una-dintre-cele-mai-profitabile-afaceri-din-istorie-o-umilinta-pentru-rusia-cum-au-ajuns-rusii-sa-vanda-alaska-americanilor-3370075>; (Una-dintre-cele-mai-profitabile-afaceri-din-istorie-o-umilinta-pentru-rusia-cum-au-ajuns-rusii-sa-vanda-alaska-americanilor).

Negocierile pentru Alaska

Echipa americană care a început negocierile privind tranzacția a fost condusă de Secretarul de Stat american William H. Seward. Dar, în anul 1861 acestea au fost întrerupte, întrucât izbucnise războiul de secesiune. În anul 1866 în echipa de negociatori a fost cooptat și George Pomuț, proaspătul consul american la St. Petersburg, recunoscut deja pentru calitățile sale diplomatice, și mai ales de negociator. În acel moment, el era un personaj de neînlocuit, mai ales că vorbea fluent opt limbi străine. La rândul său, țarul Rusiei l-a desemnat pe ambasadorul său în S.U.A., Eduard de Stoeckl, să reia negocierile cu Secretarul de stat American pe tema Alaskăi.

George Pomuț, care a condus negocierile, l-a sfătuit pe țarul Rusiei să se debaraseze de acest teritoriu invocând argumente diverse, precum lipsa de vegetație, condițiile atmosferice nefavorabile, lipsa populației. Țarul Rusiei a acceptat să vândă Alaska Statelor Unite pentru suma de 7,2 milioane de dolari.

Negocierile s-au încheiat în 30 martie 1867, după o ședință nocturnă, la ora 4.00 dimineța. Acestea au fost finalizate cu semnarea, la Washington, a tratatului ruso-american, cunoscut și sub numele de Achiziția Alaskăi, un acord la formularea căruia George Pomuț a avut o mare contribuție. Astfel, prin tratat s-a stipulat că tranzacția s-a făcut la un preț de achiziție de 7.200.000 de dolari, pentru 1,7 milioane de kilometri pătrați, adică circa 4,74 cenți pe hectar.

Opinia publică americană a fost în mare parte favorabilă „achiziției”, dar unele ziare ale vremii au criticat-o. Unii l-au denumit „nebunia lui Seward” („*Seward's Folly*”), „Cutia cu gheață a lui Seward” („*Seward's Icebox*”) sau „Grădina cu urși polari a președintelui Andrew Johnson”, pentru că era o țară rece, care conținea numai urși polari și răcoare și era nepopulară la acea vreme, deși descoperirea ulterioară de aur și petrol vor dovedi că investiția a fost de valoare.

NOTĂ: Potrivit estimărilor rusești, în teritoriul transferat S.U.A. existau:³²

- 2.500 de ruși și metiși, plus 8.000 de indigeni, în total circa 10.000 de oameni, plus, 50.000 de inuiți și autohtoni alaskani; rușii se stabiliseră în 23 de puncte de comercializare a blănurilor, aflate pe insule și în apropierea coastei.

- două orașe mai mari: 1. Novoarhanghelsk, ulterior denumit Sitka, înființat în anul 1804 pentru a coordona comerțul cu piei de vidră de Mare; în anul 1867 acesta era format din 116 colibe mici de bușteni cu 968 de locuitori;

³² https://ro.wikipedia.org/wiki/Achizitia_teritoriului_Alaska (Achiziția teritoriului Alaska).

- „orașul Sf. Pavel” - centrul industriei blănurilor -, situat în Insulele Pribilof, care avea 100 de case și 283 de locuitori (astăzi în Alaska locuiesc circa 710.000 de oameni).

Referitor la vânzarea Alaskăi au apărut și legende. Una dintre acestea explica suma mică pentru care a fost tranzacționată prin faptul că țarul Rusiei ar fi pierdut, de fapt, Alaska la un joc de cărți.³³

În 18 octombrie 1867, a avut loc la Sitka ceremonia de transfer (punerea în posesie) a peninsulei Alaska de la ruși la americani. Cu acel prilej, soldații ruși și americani au mărșăluit prin fața casei guvernatorului, iar drapelul rus a fost coborât și înlocuit cu drapelul american, sub salve de artilerie. Americanii au ales pentru noul teritoriu numele aleut „Alaska”.

Căpitanul rus Alexis Pestchoureff a spus: *„Domnule general Rousseau, prin autoritatea Majestății Sale, Împăratul Rusiei, transfer Statelor Unite teritoriul Alaska”*.

Generalul american Lovell Rousseau a preluat teritoriul. Mai multe forturi și clădiri au fost predate americanilor, iar soldații au ocupat cazărmile. Generalul Jefferson C. Davis s-a stabilit în casa guvernatorului, iar majoritatea rușilor au plecat. Doar câțiva comercianți de blănuri și preoți au ales să rămână în teritoriul cedat americanilor.

Inițial, teritoriul achiziționat a fost numit departamentul Alaska, apoi districtul Alaska și teritoriul Alaska înainte de a fi admis ca stat în Statele Unite ale Americii.

Pentru a deveni valid, tratatul a trebuit ratificat de Senatul S.U.A. Ca urmare, Seward l-a convins pe președintele S.U.A., Andrew Johnson, să convoace Senatul pentru a doua zi, într-o sesiune extraordinară. Însă, republicanii au luat în derâdere „nebunia lui Seward”, care a trebuit să ducă o campanie convingătoare pentru aceștia. În ajutorul său a venit senatorul Charles Sumner, președintele Comisiei de Politică Externă a Senatului, care a susținut că *„Puține tratate au fost concepute, inițiate, pregătite și încheiate într-un mod atât de simplu”*. Astfel, în 9 aprilie 1867, tratatul a fost aprobat cu 37 de voturi pentru și 2 împotriva.

Din cauza neînțelegerilor dintre președintele S.U.A. și Camera Reprezentanților, plata de 7.200.000 dolari s-a efectuat abia în iulie 1868. Au

³³ <https://www.evz.ro/romanul-care-a-vandut-alaska-456807.html> (Românul care „a vândut” Alaska).

urmat o serie de critici dure ale unor ziare americane, care susțineau că „s-au dat multe milioane pentru... nimic”.

Apoi, încetul cu încetul, peste „afacerea Alaska” s-a așternut liniștea mult dorită de americani. Alaska a fost guvernată de Armată mai mulți ani, devenind, neoficial, teritoriu al Statelor Unite după anul 1884. Pentru S.U.A. „achiziția Alaskăi” a fost un bun prilej de a-și extinde teritoriul și a controla o mare parte din țărmul Pacificului. După ce „America rusească” a fost vândută Statelor Unite ale Americii, toate posesiile Companiei Ruso-Americane au fost lichidate.

În anul 1874, președintele Rutherford B. Hayes, succesorul președintelui Ulysses S. Grant, l-a promovat pe George Pomuț la rangul de consul general la St. Petersburg. În această demnitate, în afara serviciilor diplomatice obișnuite, el a contribuit la păstrarea unor bune relații între Statele Unite ale Americii și Rusia. Rolul său a fost recunoscut de președintele american Ulysses S. Grant, care, la încheierea mandatului său, a ținut să-i facă o vizită, în reședința sa din St. Petersburg.³⁴

6. ENIGMA TRECERII ÎN NEFIINȚĂ A LUI GEORGE POMUȚ

În anul 1878, ca urmare a unor intrigi și motive politice, George Pomuț a fost demis din funcția de consul general al S.U.A. la St. Petersburg și înlocuit cu William Edwards. A fost chemat la Washington, dar a refuzat să plece, alegând să rămână în St. Petersburg.³⁵ Se spune că motivul l-a constituit iubirea pentru o contesă rusoaică.

Spre sfârșitul vieții, George Pomuț ajunsese falit, banii cheltuindu-i cu acea femeie care, după aceea, l-ar fi părăsit. A murit în sărăcie lucie, în 12 octombrie 1882, la vârsta de 64 de ani și a fost înmormântat în „colțul săracilor” din cimitirul „Smolensk” din St. Petersburg.³⁶ Cheltuielile de înmormântare au fost achitate de membrii coloniei americane și din donațiile unor cunoscuți din capitala Imperiului Rus. Prin grija guvernatorului Curtin și a generalului William

³⁴ <https://www.libertatea.ro/stiri/viata-de-film-a-lui-george-pomut-generalul-roman-care-a-cumparat-alaska-pentru-sua-de-la-rusi-cum-l-a-convins-pe-tarul-alexandru-al-II-lea-5274393> (Viața de film a lui George Pomuț, generalul român care a cumpărat Alaska pentru SUA de la ruși).

³⁵ <https://nymagazin.ro/2025/08/17/george-pomut-omul-care-a-ajutat-america-sa-spuna-a-noastra-despre-alaska>; (George Pomuț – Omul care a ajutat America să spună „A noastră” despre Alaska).

³⁶ <https://adevarul.ro/stiri-locale/brasov/destinul-romanului-care-le-a-adus-americanilor-1614727.html>; (Destinul românului care le-a adus americanilor Alaska de la ruși. Eroul SUA a murit în sărăcie din cauza unei rusoaice focoase).

Worth Belknap, rămășițele pământești ale lui George Pomuț au fost exhumate și reînsmormântate în „colțul protestant” din cimitirul Smolensk.

7. ÎN LOC DE EPILOG

George Pomuț a fost unul dintre simbolurile exilului românesc spre „Lumea Nouă”, care a luptat pentru abolirea sclaviei. Există mai multe enigme și legende referitoare la George Pomuț, care a plecat din această lume încărcat de mistere, astfel:

- din biografia lui au rămas câteva locuri goale: reverendul E.J. Harkin a afirmat că George Pomuț s-a mutat ulterior la San Antonio, în Texas; nu se știe dacă a avut familia care l-a însoțit; nu se știe dacă s-a căsătorit sau dacă a adus cu el și alte rude;

- misterul familiei sale; el n-a avut urmași; dar unii vorbesc despre un urmaș al lui, un copil pe care l-ar fi avut cu „fata pe care a iubit-o”, la Viena, înainte de venirea lui în America; întrucât părinții fetei n-au agreeat originea lui, cei doi îndrăgostiți au fugit la Paris, au dormit o noapte, apoi au plecat la New York, într-o lună de miere prelungită; ajunși în New Buda, au fost ajutați financiar de domnul Taill și prietenii acestuia; însă, după 10 ani de mariaj, un prieten din Viena a venit la New Buda și i-a luat soția, fugind cu ea la Paris; dar după câteva luni a alungat-o, iar ea ajuns „foarte rău”.

- misterul bogăției și al vastelor sale proprietăți; în unele scrieri se afirma că „a avut o avere considerabilă în bani și o herghelie de cai splendizi”; despre aceste bogății s-a vorbit mult și în România; Partidul Național Român din Transilvania l-a angajat pe avocatul Aurel Vlad să caute „milioanele lui Pomuț”, dar nu s-a găsit nimic, bogățiile lui au dispărut fără urmă; unele ziare americane scriau că averea fabuloasă a fost acumulată „prin fraudă și înșelăciune”.

- în urma „cercetărilor minuțioase asupra averii lui”, s-a descoperit că fostele lui domenii din New Buda au trecut din proprietar în proprietar, ajungând doar niște lunci și plantații de porumb; el n-ar fi avut nimic în New Buda, deși se știa că a strâns în timpul vieții o mică avere din exploatarea minieră a zonei și din agricultură;

- oficial, în urma lui au rămas doar două cufere cu diverse acte; acestea au fost repatriate fiind depuse, în lipsa unui moștenitor legal, la Ministerul de Externe al SUA; se pare că în acele cufere exista un document din care rezulta că el a fost membru al Ordinului vechi al masonilor liberi, „Loja Pitagora” din New York; în raportul asupra anchetei pe care a întreprins-o, consulul Crawford a scris: „Două cufere au fost găsite în posesia Tribunalului Orfanilor, în care

se află toate actele importante din viața lui. Printre efectele lui, am găsit scrisori de la Grant, Sherman, Logan, Gresham, Belknap, Hickenlooper și mulți alți generali distinși. Am găsit foarte multe titluri de proprietate, loturi în New Buda, o moară mică în Decatur, patru ferme în Missouri și multe altele în statul Iowa. Titluri reprezentând mari sume de bani, multe dintre ele datând dinaintea rebeliunii. Sunt de asemenea multe contracte de leasing, ipoteci și multe note de mână în favoarea generalului Pomuț”.

- misterul morții lui: în S.U.A. nu se știe altceva decât că a murit în sărăcie la 12 octombrie 1882 în orașul Sankt Petersburg; este de neînțeles cum un om atât de important în diplomația americană și-a sfârșit viața într-o sărăcie lucie;

- misterul înmormântării: de ce a fost înmormântat în „colțul săracilor” din cimitirul „Smolensk” din St. Petersburg, cheltuielile de înmormântare fiind achitate de membrii coloniei americane și din donațiile unor cunoscuți din capitala Imperiului Rus?

. – de ce prin grija guvernatorului Curtin și a generalului William Worth Belknap, rămășițele sale pământești au fost exhumate și reînsmormântate în „colțul protestant” din cimitirul Smolensk (și-a schimbat religia?).

De pe urma lui George Pomuț au rămas două mari bogății:

1. „*Jurnalul Regimentului 15 infanterie Iowa*”, unde a consemnat cu mare exactitate, într-o engleză desăvârșită, toate evenimentele și oamenii din subordine: 37 de ofițeri și 1.113 soldați.

2. - o frază cu fundament etno-spiritual, pe care o spunea din suflet și o repeta cu toată convingerea în orice împrejurare dificilă: „*Nu credeți că totul s-a terminat. Întotdeauna există următorul pas*”.

8. CINSTIREA MEMORIEI EROULUI GEORGE POMUȚ

a. În S.U.A.

- înalți demnitari americani l-au evocat pe generalul George Pomuț, pentru contribuția lui la gloria Americii; numele lui se află scris pe firmamentul galeriei „Părinților Națiunii americane”;³⁷

- în senatul statului Ohio, George Pomuț a fost omagiat alături de căpitanul Nicolae Dunca, alt luptător de origine română, care s-au sacrificat, vărsându-și sângele pentru apărarea și păstrarea unității statale a S.U.A.;

³⁷ <https://stirileprotv.ro/divers/americanii-il-omagiaza-pe-romanul-care-a-luat-alaska-de-la-rusi-a-jucat-un-rol-crucial.html> (Americaniil îl omagiază pe românul care a luat Alaska de la ruși. „A jucat un rol crucial”).

- în fiecare an soldații din Regimentul 15 Infanterie Iowa au făcut donații pentru îngrijirea mormântului său, pentru păstrarea în memoria publică a faptelor din perioada Războiului Civil American;

- în anul 1913 Congresul american a emis Decretul 775/1913, prin care a dispus ca rămășițele pământești lui George Pomuț să fie aduse și înmormântate în Cimitirul Național din Arlington; însă, din cauza începerii Primului Război Mondial și a revoluției bolșevice planurile au fost abandonate; în timpul Revoluției ruse din anul 1917, bolșevicii i-au distrus mormântul;

- începând cu anul 1931, George Pomuț a fost celebrat anual cu ocazia *Memorial Day*, în rând cu „părinții fondatori ai națiunii americane”;

- în anul 1944, cetățeni americani de origine română au construit prin colectă publică un cuirasat pe care l-au oferit în dar guvernului federal; acesta i-a dat numele „*General George Pomuț*”, lansându-l la apă în 23 iunie 1944; cuirasatul respectiv a fost în funcțiune până în anul 1970;

- în 9 iulie 1997, cu ocazia vizitei în România a președintelui american Bill Clinton, acesta a evocat în discursul său personalitatea generalului George Pomutz, ca pe unul dintre cei care au făurit America de astăzi;

- în 14 august 2004 a fost dezvelită o statuie a generalului George Pomutz în fața Catedralei Ortodoxe Române cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” din orașul Cleveland (Ohio).

b. În Ungaria

- românii din Ungaria l-au descoperit cu câțiva ani în urmă, când „Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria” i-a dezvelit la Gyula, o placă memorială;

- în „Piața Pomutz” din Orașul Mare Românesc din Gyula a fost dezvelit în anul 2007 bustul generalului George Pomutz, sub egida „Autoguvernării Românilor din Ungaria”.

- în organizarea Autoguvernării de Naționalitate Română a orașului, a fost inaugurată în 2 noiembrie 2015, manifestarea intitulată „Zilele românești la Gyula”; manifestările din prima zi au fost dedicate omagierii Generalului George Pomuț și altor personalități românești care au avut legătură cu orașul Gyula;

- astăzi cercetările vizând cunoașterea enigmelor vieții lui George Pomuț continuă destul de încet, prin implicarea unor purtători ai numelui „Pomucz”/„Pomutz”, care locuiesc în orașul Siófok, județul Somogy; însă,

aceștia știu doar „câte ceva” despre George Pomutz, considerat „o rudă apropiată a familiei”.³⁸

c. În România

- o stradă din municipiul Timișoara îi poartă numele;
- în anul 1998, președintele României, Emil Constantinescu, l-a omagiat în fața Congresului S.U.A.;
- în plan bibliografic: istoricii Liviu Patachi și Gelu Neamțu i-au dedicat o carte, intitulată „*Generalul George Pomuț (1818-1882)*”, apărută sub egida Fundației Culturale Române și a Centrului de Studii Transilvane, în anul 2001.
- în orașelul Săcele de astăzi nimic nu amintește de originile lui George Pomuț.

*

Încheiem acest studiu prin apelul la cuvintele profetice ale președintelui S.U.A., Abraham Lincoln, părinte al națiunii americane, care a spus că „*America nu va fi niciodată distrusă din exterior. Dacă șovăim și ne pierdem libertățile, va fi pentru că ne-am distrus pe noi înșine*”.

Col. (r) conf. univ. dr. Aurel V. David

Luminița Stănciulescu: Troiene de zăpadă

³⁸ E. Ruja Bányai, *Familia Pomucz a vizitat expoziția comemorativă George Pomutz*, în „*Cronica*”, anul VII. nr. 12, 15 noiembrie, 2007, p.5.

UN SPION AUSTRO-UNGAR LA BUCUREȘTI: IOSIF NISTOR DIN BRAȘOV (1915)

Ne-am obișnuit să credem că Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 a fost rezultatul unei lupte duse de românii transilvăneni în mod unitar. Adeziunea aproape unanimă a locuitorilor majoritari din Transilvania la Adunarea de la Alba-Iulia a estompat scăderile morale și faptele mai puțin onorabile ale unor congeneri.

Până la izbucnirea războiului, în 1914, puțini erau cei care credeau cu adevărat că o unire a Transilvaniei cu România era posibilă. Lupta principală a fost direcționată către obținerea de drepturi politice și religioase, de emancipare și de rezistență contra maghiarizării. Șansa unei ameliorări politico-sociale era privită doar în cadrul unor reforme interne în cadrul Imperiului austro-ungar. Acesta a fost unul dintre motivele pentru care arhiducele Franz Ferdinand, moștenitorul coroanei, a fost văzut ca un vizionar liberal capabil să reformeze bătrânul și anchilozatul Imperiu habsburgic.

O altă categorie de români s-a înregimentat cu trup și suflet în serviciul imperiului, acționând în favoarea intereselor acestuia exclusiv din convingere. Au fost români transilvăneni care au luptat pentru împăratul de la Viena în Primul Război Mondial, unii pe front, alții pe tărâm politic. La finalul conflagrației, mare parte dintre aceștia au ales să se stabilească în Austria, Ungaria sau alte state succesoare ale monarhiei, dar nu în România. Nu ne-am propus să analizăm motivele pentru care acești români au ales să-și pună resursele intelectuale și fizice în favoarea unor interese antiromânești. Poate că unii și-au pierdut speranța în posibilitatea unei îmbunătățiri a situației personale prin luptă civică, alții au ales calea ușoară a obținerii de foloase materiale și sociale, iar o altă categorie a ales încadrarea în statul dualist pentru a nu suferi ei sau urmașii lor. Un asemenea caz s-a petrecut la 1915, acesta fiind doar o scenă din marea piesă de teatru mut a bătăliilor purtate de serviciile de informații pe un front aproape invizibil.

La 11 august 1915, Poliția Sinaia a anunțat Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (DPSG) că la sediu s-a prezentat Iosif Nistor, care s-a declarat român din Brașov, iar motivul trecerii în România era că „nu voiește a

pleca pe câmpul de luptă”.¹ În urma unui interogatoriu sumar s-a aflat că Nistor, născut la 10 septembrie 1885 în Brașov, este de meserie zidar, căsătorit și cu serviciul militar satisfăcut în Regimentul 2 Infanterie. Ulterior a urmat o școală de poliție la Pesta, la final fiind repartizat sergent de oraș în Poliția Brașov. După 2 ani de activitate a fost avansat detectiv (1910) și scutit de mobilizare în anul 1914. După un an, în vara anului 1915, pe fondul pierderilor masive de combatanți pe câmpurile de luptă, mai ales din Rusia, autoritățile ungare au decis ca jumătate din efectivul polițienesc să fie trimis pe front, ceea ce l-a determinat să treacă în România. Era căsătorit cu Maria Voicu și avea doi copii. De asemenea, în București avea doi cumnați – Nicolae și Gheorghe Voicu –, dar nu știa unde locuiesc sau cu ce se ocupă. Nu avea nici un act asupra lui, nici de identitate, nici de călătorie, dar a afirmat că soția sa va veni cu ele și împreună se vor stabili în România „întrucât renunță la protecția străină”.² Iosif Nistor a solicitat să i se permită să se stabilească în București și „un post de detectiv”³ în DPSG. În cazul când acest lucru nu ar fi posibil, va lucra ca zugrav, o meserie pe care o știa bine, pentru a-și câștiga existența. A doua zi, 12 august 1915, directorul DPSG, Ion Panaitescu, a dispus: „Se vor face formele pentru a i se permite să stea în țară, la București”.⁴ Deci, din start, a existat o bunăvoință față de frații de peste munți care fugeau de un război care nu era al lor și se declarau atașați cauzei naționale care lua amploare la București.

Totuși, așa cum procedează orice serviciu de informații profesionist, declarațiile de bună credință și atașament sunt verificate și prin alte mijloace și metode, pentru a aprofunda cercetările primare. Conducerea DPSG a delegat un ofițer să aprofundeze cercetările în cazul brașoveanului și să extragă lucrurile de interes. Comisarul special ajutor cl. I N. Moscu din Brigada Mobilă l-a interogat cu mai multă atenție, i-a luat o declarație scrisă (*Anexa*) și la final a avansat ipoteza că „nu este exclusă posibilitatea ca intențiile lui să fie cu totul contrarii față de sinceritatea declarațiilor ce pare a le face”.⁵ Să fi fost flerul unui bun polițist? Poate o experiență în domeniu, care a mai avut de-a face cu așa-ziși refugiați, ulterior aceștia dovedindu-se a fi altceva? Cu toate acestea,

¹ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare: ANIC), fond Direcțiunea Poliției și Siguranței Generale (în continuare: DPSG), dosar 992/1915, f.1.

² Ibidem.

³ Ibidem.

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

pentru credibilitate, Nistor a oferit informația că autoritățile ungare au mutat vama de la Predeal la Brașov pe considerentul că România „în curând va merge contra lor”.⁶ De asemenea, toate podurile între Predeal și Brașov au fost minate, iar trenurile au primit ordin să nu mai oprească în nici o stație pe acest tronson. Aceste informații arătau deschiderea sa față de DPSG și România, precum și bunăvoința de a fi de folos cauzei naționale într-o perspectivă destul de vizibilă. Nistor a intrat într-un program de supraveghere informativă în care, din păcate, a confirmat previziunile comisarului din Brigada Mobilă. A încercat să se angajeze în DPSG, mai bine zis să se infiltreze, cu scopul de a transmite informații către serviciul austro-ungar, care a gândit această schemă extrem de credibilă. Utilizarea unui român cu o legendă bine susținută trebuia să adoarmă vigilența contrainformativă a DPSG în atingerea scopului final. Din fericire, funcționarii DPSG, profesioniști de înaltă calitate, au intuit și dejucat planul conceput în birourile spionajului imperial.

Confirmarea privind misiunea reală a lui Nistor a venit la începutul lunii ianuarie 1916. Atunci, un jandarm austro-ungar de origine română, sergentul Ion Marcu, a dezertat și a trecut în România. Pe raportul care prezenta acest caz directorul DPSG, Ion Panaitescu, a adnotat: „Să fie trimis la Marele Stat Major și apoi plasat în Capitală sub supravegherea Brigăzii I, care va încerca să-l întrebuițeze însă cu multă băgare de seamă, pentru ca nu cumva să fie trimis aici de căpitanul Klar, ca **și Nistor de la Brașov**”⁷ [subl. ns].

Dar Marcu era din alt aluat. Fără să se bată cu pumnii în piept privind presiunea autorităților de la Budapesta și fără să pretezeze o posibilă plecare pe front, acesta a luat decizia să treacă în România, pe care o considera țara sa. Născut la Ciurila, comitatul Turda, în 1889, a absolvit 6 clase elementare la școala din sat. În 1909 a fost recrutat și trimis în Regimentul 51 Infanterie din Viena. După liberare s-a angajat în Corpul Jandarmeriei ungare, urmând o școală la Cluj (șase luni), apoi fiind repartizat la Sighișoara, Seghedin, insula Ada Kaleh, Moldova Nouă, Zlatița și, din 1 septembrie 1915, din nou în insula Ada Kaleh. Aici a primit sarcina „de a supraveghea toate mișcările ce se petreceau pe teritoriul sârbesc, iar după înfrângerea acestora aveam aceeași însărcinare pentru teritoriul românesc”.⁸

⁶ Ibidem.

⁷ ANIC, fond DPSG, dosar 163/1915, f.15.

⁸ Ibidem.

Jandarmul a declarat că „în ultimul timp serviciul devenise o povară și cum de mult nutrea intenția de a dezerta în România, despre care se știe că va intra în război contra ungurilor”.⁹ Înainte de a părăsi teritoriul monarhiei dualiste s-a informat cu privire la unele aspecte de interes pentru autoritățile române. Informațiile furnizate de Marcu au fost valoroase, unele fiind inedite, altele confirmând ceea ce se aflase din alte surse. Astfel, căpitanul Klar, șeful Biroului de Informații al armatei austro-ungare din Orșova „are un birou instalat cu un personal aproximativ de 50 de indivizi, care sunt însărcinați a face spionaj. Ca ajutor are un locotenent al cărui nume nu îl știu și un sublocotenent traducător, Munteanu, român de origine, care înainte de a fi concentrat era învățător în Orșova. Klar este ofițer de rezervă, avansat la gradul de căpitan în timpul războiului pentru zelul depus în serviciu. Înainte de începerea războiului el se ocupa tot cu spionajul”.¹⁰ Printre cei utilizați de căpitanul Klar pentru a face spionaj în România se numărau Ion Epureanu, Nicolae Meilă și Bârna („dispensați de mobilizare ca unii ce sunt în serviciul lui Klar”¹¹), Juhasz Zsigmund (cârmaci de vapor), Mihailovici (fost artist sârb în Ungaria) și Nicolescu (nume fals, dezertor bulgar). În final Marcu a cerut să fie angajat în DPSG „cunoscând un număr relativ de indivizi suspecti care vin în țară”¹² sau să i se permită a se stabili la Severin unde avea promisiunea obținerii unui serviciu. Comisarul ajutor D. Vladimirescu, cel care l-a cercetat atent pe Ion Marcu, a concluzionat: „personal cred că acest Marcu Ion este sincer în declarația sa și nu ne găsim în fața unui caz Nistor”.¹³

În concluzie, serviciile de informații utilizează toate metodele și mijloacele permise și nepermise pentru a obține date de interes. Între acestea factorul uman este cel mai prețios, iar spionii cei mai buni sunt cei care reușesc să pătrundă în preajma decidenților politico-militari și în serviciile de informații adverse. Cazul Nistor arată că în spionaj nu există conștiință, nici reguli, iar victimele nu beneficiază de monumente, plăci comemorative sau regrete publice.

Dr. ist. Alin Spânu

⁹ Ibidem.

¹⁰ Ibidem, f. 16.

¹¹ Ibidem.

¹² Ibidem, f. 17.

¹³ Ibidem.

Anexa

12 august 1915, București

Declarație

Subsemnatul Iosif Nistor, născut în Brașov la 10 septembrie 1885, fiul lui Ioan Nistor, român ortodox din județul Trei Scaune, comuna Tiel, fost pădurar în orașul Brașov 22 de ani și răposat de 10 ani, iar mama mea, născută Cecilia Papp, română catolică (sic), s-a născut în Ciuc. Mai am un frate, Ioan Nistor, de 26 de ani, de meserie zugrav, a fost pe câmpul de luptă 8 luni, s-a îmbolnăvit și acum se află în Budapesta. Sunt căsătorit, am 4 copii legitimi, femeia mea se numește Maria Voicu, în prezent se află în Brașov, str. Crucii nr. 20.

Eu de meserie am fost zugrav, dar de 7 ani sunt în serviciul Poliției din Brașov. Doi ani am fost la Poliție în uniformă și de 5 ani încoace am fost ca detectiv; fiind român am avut mulți cunoscuți și am venit de multe ori în contact cu ei, însă văzând șeful meu, Ioan Reinis, care întotdeauna a fost cu anti-simpatie față de români, mi-a interzis strict ca să mai vorbesc cu vreunul, ceea ce mie mi-a căzut foarte rău.

Pe timpul când s-a declarat războiul, noi, ca detectivi, am fost scutiți ca să mergem la armată, însă acum am fost informați că dintre noi 15 inși vom pleca pe câmpul de război. Eu am fost primul fixat pentru plecare. Văzând nedreptățile care se fac și ce s-a făcut și cu ceilalți frați ai noștri, care au murit pe câmpul de luptă, eu m-am hotărât să plec în România. Eu aș fi foarte mulțumit ca să pot ocupa postul acesta, respectiv acela care l-am avut dincolo. Cunosk foarte multe persoane care sunt din Brașov și sunt tot mereu aici.

Semnez cu multă stimă,

/ss/ Iosif Nistor

MEMORIE PROFESIONALĂ

ÎNTÂMPLĂRI PROFESIONALE (5)

Continuă, tot în ordine cronologică, derularea întâmplărilor și evenimentelor profesionale ori legate de statutul profesional care m-au privit sau la care am fost martor, cu semnificație pentru statutul ofițerilor de informații și gestionarea activității informative în perioada în care am fost cadru activ în structurile naționale de informații (1968-2004).

IMPLICAT ÎN CONFLICTUL DINTRE GENERAȚII

Securitatea română, ca serviciu național de informații, a avut două perioade distincte (1948-1964 și 1965-1989), diferențiate în multe privințe, **în ce privește** modul de organizare și desfășurare a activității informative și de prevenire/contracurare a activităților contra securității statului, dar și în legătură cu structura și modul de selecție a cadrelor. Nu insist asupra acestor diferențe, deoarece le-am prezentat pe larg în revista „Vitrallii – Lumini și umbre” nr. 12/2012, pp. 11-18, 27-44 și nr. 39/2019, pp. 71-100 și în volumele mele *Apărarea Ordinii Constituționale – perspectiva unui ofițer de informații*, Ed. PACO, 2016, pp. 67-84 și *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității*, Ed. RAO, 2019, pp. 381-415.

Intrarea mea în activitatea informativă, în septembrie 1968, la absolvirea Școlii de ofițeri de informații de la Băneasa, la 21 de ani neîmpliniți, s-a produs la puțin timp după dezvăluirea de către conducerea PCR a abuzurilor comise de Securitate în anii '950 și crearea Consiliului Securității Statului, care a modificat profund modul de organizare și desfășurare a activității informative și de intervenție preventivă. În acel context, a fost redusă drastic baza de lucru a Securității de la 424.464 persoane la 1 ianuarie 1968 (7.389 în urmărire informativă și 416.075 în supraveghere informativă) la 30.719 în 1970 (6.348 în UI și 24.281 în SI). Corespunzător a fost diminuată și rețeaua informativă, de la 118.952 persoane în 1967 la 83.410 în 1969 (detalii în revista „Vitrallii – Lumini și umbre” nr. 6/2011, pp. 97-102, nr. 7/2011, pp.95-100, nr. 9/2012, pp. 127-136 și în volumul *Apărarea Ordinii Constituționale...*, pp. 143-168.)

Evident, schimbările produse atunci au vizat și compoziția de personal, punându-se accent prioritar pe cadre tinere și cu studii superioare. Dintre ofițerii care fuseseră încadrați în anii 1950, care nu aveau încă vârsta de pensionare, unii au fost păstrați, îndeosebi în domenii și probleme informative de „tradiție” (legionară, partide istorice, foști condamnați politici, culte-secte), în care erau avantajați de cunoașterea îndelungată a specificului. O parte dintre ei erau chiar meseriași cu o bogată experiență informativă, de la care am învățat multe lucruri practice utile debutului în activitatea specifică.

Au existat, însă, și ofițeri care nu mai erau adecvați modificărilor produse în activitatea informativ-operativă, iar în cazul unora dintre cei care mai erau menținuți în funcții de coordonare – din rațiuni subiective – inevitabil apăreau stări de nemulțumire și tensionale în rândul subalternilor tineri.

Întâmplarea a făcut ca în cadrul Colectivului de ofițeri cu atribuțiuni informative în domeniile de artă și cultură, denumit pe scurt Colectivul Artă-cultură, în care am lucrat începând din 1975, să ne confruntăm cu o asemenea situație. Coordonatorul colectivului, format din șapte ofițeri, fusese încadrat în anii 1950 din categoria muncitorilor, făcuse liceul la „Mobutu” (o școală în care își făceau studiile medii, la cursuri fără frecvență, mulți activiști de partid și ofițeri de miliție și securitate). „Staționa” în gradul de locotenent-colonel, deoarece pentru cel de colonel metodologiile cadristice de atunci prevedeau studii superioare. Coordona colectivul și răspundea nemijlocit de activitatea informativă în cadrul Consiliului Culturii și Educației Socialiste, denumirea din acea perioadă a Ministerului Culturii. În mod evident, prin nivelul de pregătire intelectuală și ca urmare a modificărilor produse în structura de cadre a Securității (procentul ofițerilor de informații cu studii superioare ajunsese la circa 80%), nu mai era adecvat specificului problematicei din rândul oamenilor de cultură și nivelului intelectual al persoanelor cu care activitatea îl pune în situația să intre în contact profesional. În plus, cei șase subalterni aveau studii superioare, doi dintre ei absolviseră două facultăți. Aspectul era conștientizat și de conducerea unității, care nu reacționa datorită unei susțineri pe linie de partid.

În aceste circumstanțe, am „coabitat” profesional timp de aproape șapte ani. Coordonatorul problemei și Colectivului Artă-cultură avea și unele calități: era voluntar, disciplinat, rezistent la efort etc. Probleme au început să apară însă, și să se accentueze în acești ani în raporturile de conlucrare profesională cu ofițerii din subordine. Avea un stil de coordonare/conducere autoritar, rigid,

cu o slabă propensiune pentru ieșirea din tipare, pentru creativitate în activitatea specifică și dezvoltarea coordonatei analitice. Ca urmare, uneori, intervenea inoportun pe materiale de analiză și sinteză, pe propuneri de valorificare a informațiilor etc.

Tendința de tutelare profesională mărunță l-a făcut, în cazul meu, să dorească să participe la finalizarea atragerii la colaborare a unui artist plastic, deși aveam o experiență informativă de șapte ani. În momentul delicat al solicitării semnării angajamentului de colaborare (o reminiscență din anii anteriori în metodologia de recrutare a surselor umane de informații), a intervenit menționând că încălcarea prevederii din final privind păstrarea secretului colaborării poate fi sancționată penal, aspect care l-a iritat evident pe artistul plastic. Ulterior, acesta avea să-mi spună că dacă nu eram implicat eu, cel cu care stabilise deja o relație de respect reciproc, refuza să semneze și pleca.

În acest context, în anul 1982, într-o ședință a organizației de partid pe unitate în care coordonatorul Colectivului Artă-cultură a prezentat un raport de activitate (practică a acelor timpuri, mai ales pentru cadrele cu funcții de coordonare și conducere), secretarul Biroului Organizației de bază (BOB) i-a recomandat, între altele, să aibă o mai mare atenție în relațiile cu subalternii. Cum era previzibil, cel în cauză – care avea deviza „cui îi place critica să aibă parte de ea” – a ripostat, afirmând că problemele din colectiv ar fi de ordin disciplinar. Între ofițerii care au participat la dezbaterile pe marginea raportului de activitate m-am numărat și eu, care am contrazis susținerea coordonatorului colectivului, afirmând că adevărata cauză a tensiunilor și nemulțumirilor subalternilor rezida în probleme legate în modul de coordonare a activității specifice și de relaționare cu subalternii, care se puteau încadra în sintagma „conflict între generații”.

La câteva zile, coordonatorul problemei și Colectivului Artă-cultură a fost mutat pe o poziție similară la un alt serviciu din cadrul unității, cu o problemă mai adecvată experienței sale profesionale, unde și-a desfășurat activitatea specifică până la pensionare. În locul său, la coordonarea problemei și colectivului, am fost desemnat eu, preluând și activitatea informativă în cadrul Ministerului Culturii și a „Artexim”, societatea comercială pentru exportul și importul de bunuri culturale. Numirea mea a reprezentat o surpriză, deoarece în colectiv erau și ofițeri mai mari în grad și cu mai multă experiență. Evident că această decizie m-a bucurat, considerând-o o recunoaștere a muncii depuse și a conduitei avute, dar în același timp mi-a indus un sentiment de jenă,

deoarece se putea considera că atitudinea mea din Adunarea organizației de partid ar fi vizat acest lucru.

După acest moment, am avut raporturi colegiale normale cu fostul meu coordonator de problemă și colectiv, până la pensionarea sa și după aceea, ambii trecând peste momentul respectiv, fără să ne fie marcată conduita.

CUM L-AM SUPĂRAT PE NICHITA STĂNESCU

Întâmplarea pe care o prezint s-a petrecut în anul 1982, când Nichita Stănescu a fost invitat în Iugoslavia pentru a i se conferi Premiul Concursului Internațional de Poezie de la Struga. Cartea premiată era volumul de poezie *Noduri și semne*, editat în acel an, cu grafică realizată de prietenul său pictorul Sorin Dumitrescu.

Conform metodologiei de muncă, deplasările în străinate trebuiau să primească un aviz din partea ofițerilor de securitate cu competențe informative în domeniile în care activau persoanele în cauză. Totodată, aceștia urmau să le facă persoanelor care călătoreau în exterior o pregătire contrainformativă în legătură cu conduita și contactele pe care le realizau, cu accent pe prevederile restrictive din Legea 23/1971 privind apărarea secretului de stat și HCM nr. 19/1971 referitoare la relațiile cu cetățenii străini (detalii pe această temă am prezentat în revista „*Vitralii – Lumini și umbre*” nr.16/2013, pp. 46-53 și volumul *Apărarea Ordinii Constituționale...*, pp. 86-93).

Pe Sorin Dumitrescu l-am avizat personal conform competenței informative pe domeniul artelor plastice, iar pe Nichita Stănescu colonelul Victor Achim, care avea în responsabilitate Uniunea Scriitorilor.

Pregătirea contrainformativă individuală a trebuit să o fac amândurora, deoarece Achim era plecat în misiune în teritoriu. Sub presiunea timpului, am organizat discuții cu ambii în aceeași zi. Pe la ora 11, cu Nichita Stănescu la domiciliul său din Piața Amzei. Pe la 13, cu Sorin Dumitrescu, la Braseria Athenée Palace, conform dorinței acestuia. Surpriză, însă. Pe la mijlocul discuției cu Sorin Dumitrescu, au intrat în braserie Nichita și soția sa Dora, care au părut surprinși la vederea noastră.

După finalizarea „prelucrării contrainformative” a lui Sorin Dumitrescu, acesta a mers la masa soților Stănescu, unde a fost întrebat ce a vrut Mălureanu de la el. Datorită unui blocaj inspirațional și, presupun, temerii ca Nichita să nu interpreteze altcumva momentul, Sorin a spus că ofițerul i-a cerut să aibă grijă de el să nu facă excese bahice la Struga (apropos de predispoziția boemă a lui Nichita).

Reacția a venit în scurt timp. Nichita i-a spus lui Achim că este foarte supărat pe Mălureanu, aceasta în condițiile în care cu câteva zile înainte îmi scrisese o dedicație foarte sugestivă pe cartea *Noduri și semne*: „*Lui Colombo Mălureanu, inima mea nevinovată*” (în acea perioadă era la modă filmul polițist american „Colombo”, cu personajul polițistului atipic, dar deosebit de inteligent și original, interpretat de actorul Peter Falk). Pe același volum, Sorin Dumitrescu scrisese „*Lui Vasile Mălureanu, prietenia și gratitudinea desenatorului acestei cărți*”.

Nichita a fost un personaj superior din multe privințe și nu i-a persistat supărarea după acest moment.

DOCUMENTAREA UNEI TENTATIVE DE COMLOT

În anul 1982, Dumitru Iuga, un tehnician din cadrul Studiourilor Centrale de Televiziune, a conceput un plan de organizare a unei grupări clandestine, care să pună bazele unei mișcări de masă de genul „Solidarității” poloneze, vizând răsturnarea regimului Ceaușescu. În arsenalul de mijloace și modalități de acțiune era prevăzută și folosirea armamentului din dotarea gărzilor patriotice.

Pentru punerea în aplicare a planului, Dumitru Iuga a trecut la punctarea și contactarea unor persoane pretabile să se angreneze în acțiunea preconizată. Până în momentul în care Securitatea s-a sesizat (concret Colectivul Presă-Radioteleviziune-Poligrafie din cadrul aceluiași serviciu), Iuga reușise să abordeze problema constituirii grupării subversive respective cu 53 de persoane din diverse domenii, îndeosebi cu profil tehnic, între care 13 ingineri și tehnicieni din Televiziune, multe dintre acestea dându-și acordul.

Activitățile inițiate și aflate în curs de derulare, prin scopul vizat, se circumscriau infracțiunii de „Complot” (Codul Penal al României din 1968, în vigoare atunci, stipula la art. 167 că „inițierea sau constituirea unei asociații și grupări în scopul săvârșirii vreuneia dintre infracțiunile prevăzute de art. 155-165, ori aderarea sau sprijinirea sub orice formă a unei astfel de asociații sau grupări, se pedepsește...”). La art. 162 era reglementată „subminarea puterii de stat”, unde se încadra și obiectivul grupării prevăzute de Dumitru Iuga.

Trecându-se la documentarea informativă a activității infracționale a acestuia, s-a stabilit necesitatea unei percheziții secrete la domiciliul său. Aceasta și-a dovedit utilitatea, deoarece a permis descoperirea unui caiet studentesc A4 cuprinzând Platforma-program a „Mișcării pentru libertate și dreptate socială din România”, prin care se cerea înființarea de sindicate libere,

reforme în economie, învățământ, cultură și asistență socială... A fost copiat cu fotodocul din dotare, lăsat în locul unde se afla și preluat, ulterior, de organul de cercetare penală la percheziția oficială făcută sub controlul Procuraturii, conform exigențelor Codului de Procedură Penală.

Am evocat momentul percheziției secrete din două considerente:

Primul se referă la faptul că am făcut parte dintre ofițerii care au participat la organizarea și derularea cu succes a măsurii respective, în sprijinul colegilor care aveau responsabilitatea informativă în problema Presă-Radioteleviziune-Poligrafie.

Al doilea privește o anomalie, în perioada respectivă, privind reglementarea legală a percheziției și pătrunderii secrete într-un spațiu privat în scopuri operative, ca metodă de culegere, verificare și documentare a informațiilor folosită de serviciile secrete de oricând și de pretutindeni.

Pe măsură ce s-a pus problema la nivel mondial ca reglementările constituționale să protejeze, pe lângă interesele statelor, și drepturile fundamentale individuale, în reglementările constituționale ale statelor democratice a fost introdusă și o prevedere conform căreia unele drepturi fundamentale pot fi încălcate temporar și justificat din rațiuni de securitate națională și ordine publică, așa cum prevede și Constituția României din 1991 la art. 27, alin. 2, lit. c, referitor la inviolabilitatea domiciliului și reședinței. Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională a României stipulează explicit la art. 13 că riscurile și amenințările la adresa siguranței naționale (art. 3 din actuala Constituție) constituie „temei legal pentru a solicita procurorului (ulterior modificat în „judecătorului”), în cazuri justificate, cu respectarea prevederilor Codului de procedură penală, autorizarea efectuării unor acte, în scopul culegerii de informații, constând în: interceptarea comunicațiilor, căutarea unor informații, documente sau înscrisuri pentru a căror obținere este necesar accesul într-un loc, la un obiect sau deschiderea unui obiect; ridicarea și repunerea la loc a unui obiect sau document, examinarea lui, extragerea informațiilor pe care acestea le conțin, cât și înregistrarea, copierea sau obținerea de extrase prin orice procedee; instalarea de obiecte, întreținerea și ridicarea acestora din locurile în care au fost depuse”.

Constituția țării noastre din 1965, în vigoare în perioada analizată, nu a inclus asemenea circumstanțieri, astfel că unele mijloace și metode specifice de culegere, verificare și documentare a informațiilor au rămas fără suport constituțional și legal (Decretul Consiliului de Stat nr. 295 din 3 aprilie 1968

privind înființarea, organizarea și funcționarea Consiliului Securității Statului nu a făcut referiri de genul celor menționate în Legea nr. 51/1991 privind siguranța națională).

În aceste circumstanțe, pătrunderea secretă (intrarea legendată sau ascunsă a unuia sau mai multor cadre de securitate în anumite încăperi, mijloace de transport, controlul bagajelor sau obiectelor aparținând persoanelor care interesează securitatea statului, în scopul clarificării unor informații sau al documentării unor aspecte de interes operativ¹⁴), interceptarea corespondenței și a convorbirilor telefonice, metode și mijloace tradiționale ale serviciilor de informații, au fost folosite în continuare numai pe baza unor reglementări interne de muncă ale Consiliului Securității Statului, Ministerului de Interne și ale Departamentului Securității Statului.

Această lacună de reglementare constituțională și legală, de care se fac responsabili clasa politică și conducerile CSS/MI/DSS, s-au transformat, în timp, într-un buzdugan traumatizant pentru ofițerii de informații – circa 2.000 de „acari Păun” – acuzați în contencios administrativ, în baza Legii deconspirării Securității, că au comis abuzuri prin folosirea acestor metode și mijloace ale activității informative, iar unii acționați chiar în penal. Acest mecanism de ostracizare a ofițerilor de informații în baza reglementării legale a așa invocatei deconspirării a Securității, continuă, din păcate, să fie folosit abuziv și discriminatoriu, datorită unor interese meschine, deși este evident anacronic și nebenefic pentru societatea românească.

Revenind la cazul lui Dumitru Iuga, care a prilejuit considerațiile de mai sus, pentru a nu se face publice detaliile acțiunii sale, factorii politici au decis să fie tras la răspundere penală doar inițiatorul ei, el fiind judecat și condamnat la 12 ani de închisoare pentru tentativă de complot. Dintre persoanele contactate și care își dăduseră acordul de implicare în acțiune, s-a luat măsura avertizării de către Securitate a unui număr de șase, care lucrau în Televiziune.

Chiar dacă acțiunea subversivă a lui Dumitru Iuga a fost marcată de naivitate și utopism, ea a reprezentat un semnal pentru Ceaușescu privind disponibilitatea existentă în unele medii interne pentru inițierea și aderarea la forme organizate de acțiune clandestină pentru răsturnarea regimului. Acțiunea în sine a

¹⁴ Instrucțiunile nr. D-00190/1987 ale DSS privind organizarea și desfășurarea activității informativ-operative a organelor de securitate.

fost temerară, iar autorul ei unul dintre puținii care a fost judecat și condamnat pentru tentativă de organizare a unui complot împotriva regimului Ceaușescu.

Întrucât acțiunea lui Dumitru Iuga nu a purtat o pecete externă, ea nu s-a bucurat de susținere consistentă din străinătate, iar ulterior s-a vorbit și scris puțin despre ea. Relevant în acest sens este și faptul că la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighetul Marmăției, idee și realizare a poetei Ana Blandiana, Dumitru Iuga merită mai multă considerație pentru faptul că a riscat o acțiune subversivă de opoziție, pentru care a și suportat consecințe penale.

Din acest caz, ca și din altele similare se desprind două concluzii, în opinia mea: prima, istoriografia perioadei comuniste nu reușește să decanteze obiectiv acțiunile riscante de opoziție reală față de regimul Ceaușescu și, a doua, responsabilitatea pentru relele comunismului în România continuă să fie direcționată aproape exclusiv în sarcina Securității, escamotându-se faptul că reglementările legale și directivele privind activitatea specifică aparțineau clasei politice de atunci.

„DEFECTAREA” MAIORULUI IOAN ALEXANDRU MUNTEANU

Ioan Alexandru Munteanu, provenit dintr-o familie săracă din Munții Apuseni, a absolvit Facultatea de Istorie din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj și, după puțin timp, la mijlocul anilor 1960, a fost încadrat direct în Securitate. Și-a început activitatea informativă pe problematica de artă și cultură în București. Remarcându-se prin calitățile sale intelectuale și profesionale, în 1978 a fost promovat în funcția de șef al Serviciului Învățământ din cadrul Direcției I – Informații Interne.

În anul 1984, „lovitură de teatru”: a fost convocată o adunare generală extraordinară a organizației de bază PCR pe unitate pentru punerea în discuție și sancționarea disciplinară a maiorului pe atunci Ioan Alexandru Munteanu. Știrea nu i-a prea surprins pe membrii organizației, deoarece era cunoscută predispoziția acestuia pentru consumul de băuturi alcoolice, inclusiv în timpul programului.

Surpriza s-a produs când Biroul Organizației de bază pe unitate a propus excluderea din PCR a maiorului Ioan Alexandru Munteanu, măsură considerată exagerată de majoritatea colegilor prezenți în raport cu faptele prezentate: consum excesiv de alcool și relații extraconjugale. Câțiva colegi, între care și subsemnatul, și-au prezentat deschis dezacordul față de sancțiunea propusă.

Personal, cunoscându-l bine pe ofițer, cu care fusesem coleg o perioadă în colectivul Artă-cultură, am spus că faptele comise erau grave (față de exigențele privind conduita din perioada respectivă), dar nu consideram adecvată măsura excluderii din partid datorită consecințelor negative pe care aceasta ar urma să le aibă asupra ofițerului și familiei sale. Am completat că, în lipsa calității de membru PCR, în eventualitatea previzibilă de înlăturare din instituție, Ioan Alexandru Munteanu nu putea să obțină o catedră în învățământ, deoarece o prevedere legală din epocă condiționa statutul de profesor de științe sociale de apartenența la PCR. Aceasta în condițiile în care soția sa, asistentă medicală, avea un salariu mic, iar fiul lor – elev de gimnaziu – prezenta unele probleme de sănătate.

Intervențiile în dezacord cu măsura sancționatorie propusă și argumentele invocate au generat un curent de opinie care, la vot, s-a materializat în respingerea excluderii din partid a lui Ioan Alexandru Munteanu. Acest lucru i-a supărat pe secretarul BOB și pe secretarul Comitetului PCR pe DSS, prezent la Adunarea generală extraordinară. În acest context, cei doi m-au chemat și mi-au spus că prin poziția adoptată în ședință mi-am făcut un mare deserviciu, tocmai în momentul în care conducerea se gândea să treacă, în ce mă privea, peste problemele de dosar pe care le aveam. Pentru a pune capăt discuției, le-am comunicat că nu discut despre intervenția în ședință decât în cadrul organizației de partid.

În scurt timp, a fost convocată din nou Adunarea generală extraordinară pentru sancționarea maiorului Ioan Alexandru Munteanu. De această dată, în raportul cu propuneri de excludere din partid au fost incluse încălcări profesionale grave în relațiile profesionale ale ofițerului cu unii studenți străini, fapt pentru care măsura propusă a fost votată.

Urmare sancțiunii pronunțate, ofițerul a fost îndepărtat din DSS și deferit justiției, fiind condamnat la 8 ani de închisoare. Sancțiunea penală, unicat pentru încălcarea unor norme profesionale și de morală, a intrigat mult timp. Aceasta până când am aflat că adevăratul motiv al sancțiunii aplicate maiorului Ioan Alexandru Munteanu a fost că un document informativ elaborat de el a ajuns la postul de radio „Europa Liberă”, care l-a difuzat. Era vorba de o informare privind nereguli din domeniul învățământului, promovată de DSS la Ministerul Învățământului. Întrucât beneficiarul informării nu a luat niciun fel de măsuri, Ioan Alexandru Munteanu a dat documentul unei relații operative de la o editură pentru a-l redactilografia cu alte caractere, după care l-a trimis la „Europa Liberă”. A ales acest demers deoarece, paradoxal, autoritățile

guvernamentale române de atunci reacționau mai prompt pentru remedierea aspectelor negative care erau prezentate la postul de radio respectiv decât în urma informărilor Securității!

Ioan Alexandru Munteanu a executat patru ani de închisoare, fiind eliberat în anul 1988. La ordinul șefului direcției din acel moment, colonelul Gheorghe Rațiu, am apelat la conducerea Ministerului Culturii pentru a fi încadrat la o întreprindere poligrafică din Capitală.

În 1990 a fost desemnat șef al Direcției de Pașapoarte, iar ulterior director general al Arhivelor Istorice Naționale. Dumnezeu să-l odihnească în pace!

SCOS DIN „REZERVA DE CADRE”

După desemnarea la coordonarea Colectivului Artă-cultură în pofida „problemelor de dosar” (doi frați ai tatălui foști membri ai Organizației legionare și doi frați ai socrului adventiști reformiști condamnați pentru că au refuzat să facă armata din motive religioase), fusesem inclus în rezerva de cadre pentru funcția de șef al serviciului în care lucram. După eliberarea acestei funcții prin promovarea titularului ca locțiitor al șefului direcției și când se prefigura posibilitatea desemnării mele ca șef al Serviciului care avea în competență problemele Artă-cultură, Presă-Radioteleviziune-Poligrafie, Sănătate și Justiție, în 1984 am fost lovit de un *tsunami* cadristic. În procesul prelucrării materialelor informative din dosarul comunei natale, a fost găsită o notă informativă cuprinzând tabelul cu membrii unui cuib legionar care funcționase în localitate, în care figura și tatăl meu, aspect care în acea perioadă reprezenta o incompatibilitate pentru promovarea în funcții de conducere, prima fiind, conform nomenclatorului, de funcții cea de șef serviciu în cadrul unei unități centrale sau teritoriale din cadrul DSS.

Fiind informat asupra problemei survenite, l-am întrebat pe tata dacă așa au stat lucrurile. Mi-a relatat că nu a fost înscris în Mișcarea legionară și nu a fost membru al acesteia, dar îl frecventa uneori pe cel care fusese șeful cuibului respectiv, un consătean, deoarece la domiciliul acestuia se organizau partide de cărți și chefuri, care reprezentau o slăbiciune și a tatălui meu.

Am raportat aceste aspecte comandantului unității și secretarului BOB, solicitând să se facă o verificare a informației pe linie profesională și de partid. Ca urmare, ofițerul cu problemele de cadre și secretarul BOB pe direcție s-au deplasat în comuna de obârșie, unde l-au contactat pe președintele Consiliului popular comunal, pe șeful de post și alte notabilități locale, care nu au confirmat

că tatăl meu ar fi fost legionar, dând totodată referințe favorabile despre părinții mei (mama mea, șef de brigadă la CAP, era membră a Consiliului comunal și al celui județean, precum și președintă a Comisiei de împăciuire). Cu toate acestea, întrucât din lista cu membri ai cuibului legionar pe care figura și tatăl meu nu mai era nici unul în viață care să confirme ori să infirme informația, aceasta nu a putut fi contracarată. În consecință, am fost anunțat oficial că am fost scos din rezerva de cadre, din acel moment nemaivând nici o perspectivă de promovare profesională. Această decizie radicală se întâmpla la 37 de ani, când aveam 16 ani de activitate informativă, absolvisem două facultăți etc. Am fost mâhnit pe moment, dar nu am dat cu „barda în Dumnezeu”, nu am renunțat la meseria pe care o făceam, continuându-mi activitatea specifică în calitate de coordonator al problemei și colectivului Artă-cultură. La comanda serviciului am avut în anii următori, pe perioade scurte, doi colegi, dintre care unul, mai tânăr, propus de mine dintre subalterni, în rest eu rămânând la comandă perioade îndelungate. Cu prilejul unei reorganizări a direcției, în anul 1987, conducerea profesională a modificat organigrama, iar eu am fost trecut pe o funcție de execuție imediat sub cea de șef de serviciu, care însă nu figura în nomenclatorul funcțiilor de conducere. În acest sistem am condus *de facto* serviciul până la 22 decembrie 1989.

CONTRIBUȚIE LA CONSERVAREA PELICULEI FILMULUI „DE CE TRAG CLOPOTELE, MITICĂ?”

Filmul „De ce trag clopotele, Mitică?”, realizat în anul 1981 de regizorul Lucian Pintilie după piesa „D’ale Carnavalului” de I. L. Caragiale, a generat reacții virulente din partea responsabililor cu resortul ideologic ai PCR în domeniul culturii, îndeosebi a Elenei Ceaușescu, care îl coordona pe linie guvernamentală.

Încă din perioada filmărilor, în mediile cinematografice adverse lui Lucian Pintilie au început să apară comentarii cu privire la „problemele” pe care le-ar ridica modul de abordare de către regizor a textului caragialian (demitizarea războiului de independență, prezentarea jignitoare a bulgarilor etc.).

În urma unor vizionări repetate la nivelul Casei de film și al Ministerului Culturii, filmul nu a primit avizul pentru finalizare și difuzare. Neavizarea filmului a generat reacții negative din partea lui Lucian Pintilie care, în toamna anului 1981 s-a adresat personal ori prin scrisori redactorilor șefi ai unor ziare și reviste, precum și altor personalități din lumea cultural-artistică, solicitându-le să intervină în favoarea avizării filmului. Întrucât demersurile nu s-au

materializat în acțiuni concrete de sprijin, Pintilie i-a comunicat Monicăi Lovinescu că, „*românii nu sunt buni de nimic*” (adnotare din 20 mai 1982 în *Jurnalul Monicăi Lovinescu 1981-1984*, ediția a doua, Ed. Humanitas 2003).

În noiembrie 1982, noul prim-adjunct al ministrului Culturii, Ion Traian Ștefănescu, după o întrevedere cu Lucian Pintilie, a dispus să i se permită acestuia terminarea filmului, dar în ianuarie 1984, din dispoziție superioară, finalizarea filmului a fost din nou blocată. În acest context, cel în cauză i-a comunicat telefonic Monicăi Lovinescu că, dacă ar pleca din România definitiv, s-ar angaja pe câteva luni la „Europa Liberă” pentru „a spune tot” (adnotare în același *Jurnal* din 12 ianuarie 1984). După câteva zile, pe 17 ianuarie, fiind la Paris, Pintilie i-a relatat Monicăi Lovinescu că, după blocarea filmului său, nu i se dă nici o copie finită (mixaj sunet-imagine) și că, radicalizat, visează să facă în Occident un film despre „fenomenul Pitești”, centrat pe Gheorghe Calciu [Dumitreasa](#) și apoi să se întoarcă în țară. În iulie 1984, Lucian Pintilie face o escală la Paris, în drum spre Statele Unite, mai „dărămat” decât oricând. Îi confiază Monicăi Lovinescu că Elena Ceaușescu i-a văzut filmul și nu a spus nimic: „*atât de îngrozitor a fost*”. În acest context, în luna august 1984 a acordat un interviu unui ziar american, preluat și de postul de radio „Vocea Americii”, în care a afirmat că nu poate să desfășoare „*o activitate normală în România din cauza cenzurii, motiv pentru care lucrează mai mult în străinătate*”, fapt care a diminuat un curent favorabil susținerii filmului.

Fiind informată despre interviul acordat de Lucian Pintilie în SUA, Elena Ceaușescu i-a indicat ministrului Culturii, Suzana Gâdea, să dispună topirea peliculei.

Exasperat de blocarea finalizării filmului său, Lucian Pintilie s-a radicalizat și mai mult. Elocventă în acest sens este consemnarea din ziua de 2 noiembrie 1984 din *Jurnalul Monicăi Lovinescu*: „*Foarte lung telefon cu Lucian Pintilie. Pune totul în chestiune... Spune că dacă se întoarce în țară, nu-i mai rămâne ca soluție decât să-l ucidă pe Ceaușescu. Ca totdeauna, sfâșiat între egoismul operei și ispita disidenței radicale*”.

În acest context, pentru a preveni escaladarea protestelor publice ale regizorului Lucian Pintilie, i-am propus ministrului Suzana Gâdea să vizionăm împreună filmul, prilej cu care am constatat că „problemele” nu erau așa de grave. În consecință, i-am sugerat să nu-și lege numele de topirea peliculei, o acțiune evident anti-culturală, și că ar fi mai potrivită transpunerea filmului de pe pelicula de lucru pe peliculă definitivă, urmând ca timpul să hotărască soarta

acestui. După ezitări generate de teama unor reacții dure din partea Elenei Ceaușescu, Suzana Gâdea a dat curs ideii, aprobând și o investiție suplimentară consistentă pe care o presupunea această operațiune.

Apoi, atenția factorilor politici s-a orientat spre alte zone, filmul „De ce trag clopotele, Mitică?” căzând, temporar, în uitare. După circa 6 ani, timp în care a stat în arhivă, în 1990 filmul avea să fie redat culturii române.

SPRIJINIREA AFIRMĂRII ÎN LUME A UNOR PERSONALITĂȚI ALE CULTURII ROMÂNE

În prima parte a anilor 1980, un număr apreciabil de oameni de cultură, îndeosebi interpreți muzicali, instrumentiști, dar și regizori de teatru și film se deplasau în străinătate des și uneori pe perioade mai lungi cu contracte personale. În cazul acestora, autoritățile culturale și cele de pașapoarte au instituit practica pașapoartelor cu viză de călătorie în străinătate pe 6 luni, cu drept de prelungire. Întrucât vizele în acest sistem se obțineau greu, de regulă în baza unor contracte ferme, unii dintre beneficiarii unor asemenea pașapoarte au apelat la un subterfugiu. Pentru a nu risca tergiversarea sau neobținerea prelungirii vizei pe șase luni, ei făceau solicitarea din străinătate, la autoritățile consulare române. În acest mod, forțau autoritățile să le prelungească viza pe încă șase luni, mizând pe faptul că, din rațiuni de imagine, acestea nu doreau să-i pună în situația de a rămâne definitiv în străinătate și a iniția acțiuni protestatare împotriva regimului de la București pentru a putea primi azil politic.

Sesizând acest lucru și constatând că unii dintre oamenii de cultură cu acest statut acordau interviuri unor posturi de radio ori publicații cunoscute cu activități denigratoare la adresa României, în contextul ultimei faze a Războiului rece, în toamna anului 1984 Elena Ceaușescu a dispus Ministerului Culturii și Ministerului de Externe ca prelungirea vizelor de călătorie să nu se mai facă decât de autoritățile din țară. Această decizie a generat imediat nemulțumiri în rândul oamenilor de cultură beneficiari și riscuri de acțiuni de protest public la adresa regimului Ceaușescu, care urmau a fi exploatare imagologic de cercurile externe interesate.

Având în vedere că între cei aflați în străinătate se aflau și personalități culturale cu potențial contestatar și pentru alte nemulțumiri profesionale, între care regizorul Lucian Pintilie și compozitorul și interpretul Gheorghe Zamfir, cu acordul ierarhiei profesionale am contactat-o pe Suzana Gâdea, ministrul

Culturii și i-am prezentat riscurile pentru România, în plan imagologic, pe care le incumba decizia luată.

Demersul nostru, care sigur s-a suprapus cu altele similare, s-a dovedit eficient: în scurt timp, s-a revenit asupra dispoziției respective. În acest mod, au fost prevenite previzibile acțiuni contestatare și de protest cu un pronunțat caracter negativ în plan imagologic.

CONTROVERSATUL DECES AL SCRITORULUI POMPILIU MARCEA

Pompiliu Marcea a fost un istoric și critic literar apreciat, membru al Uniunii Scriitorilor, precum și profesor universitar la Facultatea de filologie a Universității din București.

În mediul scriitoresc făcea parte din gruparea autointitulată „Partida Națională”, numită de adversari Protocronistă, alături de Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Titus Popovici, Adrian Păunescu, Fănuș Neagu, Corneliu Vadim Tudor și alții. Întrucât aceștia susțineau coordonata națională a strategiei politice a lui Nicolae Ceaușescu, erau considerați sprijinitori ai regimului, considerent pentru care se aflau în vizorul critic al „Europei Libere” și al „Grupului de la Paris”, coagulat în jurul Subredacției culturale a acestui post din capitala Franței.

Ca și alți scriitori din acea perioadă, Pompiliu Marcea avea nemulțumirile lui, provocate îndeosebi de cenzurarea lui Mihai Eminescu prin tergiversarea editării Volumului IX, cuprinzând publicistica poetului din anii 1870-1877, care s-a produs abia în anul 1980.

În ziua de 27 martie 1985, la vârsta de doar 56 de ani, corpul neînsuflețit al lui Pompiliu Marcea a fost găsit plutind pe lacul Herăstrău, decesul acestuia generând în mediul cultural, și nu numai, comentarii și suspiciuni că ar fi fost ucis de grupuri de interese străine deranjate de unele luări de atitudine și acțiuni de combatere a unor poziții antiromânești.

În primul rând, este vorba de reacția lui Pompiliu Marcea față de faptul că, la 12 octombrie 1980, Moses Rosen, pe atunci rabinul șef al Cultului Mozaic din România, a adresat o scrisoare președintelui Academiei Române prin care cerea retragerea din circuitul de distribuție publică a Volumului IX al operelor lui Mihai Eminescu, care ar conține, în opinia sa mesaje antisemite.

Două zile mai târziu, pe 14 octombrie, Pompiliu Marcea a dat un răspuns acestui demers, trimițându-i lui Moses Rosen o scrisoare în conținutul căreia a contrazis perspectiva acestuia, consemnând că Mihai Eminescu nu era

un xenofob, ci un spirit universal, superior, mândrindu-se cu faptul că făcea parte din poporul român, cel mai tolerant din lume. Întrucât Moses Rosen i-a răspuns că nu i s-a adresat lui ci președintelui Academiei, Pompiliu Marcea l-a informat pe acesta, tot în scris, că hotărârea editării integrale a operei lui Mihai Eminescu se luase încă din 1959, când director general al Editurii Academiei era academicianul Alexandru Graur.¹⁵

După câteva luni, Iosif Constantin Drăgan a scos la tipografia sa din Roma, Nagard, într-un tiraj de 1.000 exemplare, în limbile română, franceză și spaniolă, o „revistă” intitulată „Mihai Eminescu”, în care publica scrisorile rabinului șef Moses Rosen adresate președintelui Academiei în urma editării Vol. IX al operelor lui Mihai Eminescu, precum și textul unui interviu acordat de acesta postului de radio „Kol Israel”, după apariția articolului „Idealuri” al lui Corneliu Vadim Tudor în revista „Săptămâna”. În țară au fost aduse 30 de exemplare în limba română, unul ajungând și la Pompiliu Marcea. Moses Rosen îi acuza de complicitate la apariția acestei reviste pe unii scriitori din țară, între care și pe Pompiliu Marcea.¹⁶

În contextul campaniei antiromânești din țară și străinătate de după apariția volumului „Saturnalii” al lui Corneliu Vadim Tudor, considerat a fi purtător de mesaje antisemite, Pompiliu Marcea s-a numărat printre scriitorii care au discutat problema intentării unei acțiuni în justiție împotriva lui Moses Rosen pentru calomnie, întrucât folosea în acuzațiile sale „o terminologie în afara oricăror documente sau aprecieri oficiale”.¹⁷

În al doilea rând, se comenta și faptul că Pompiliu Marcea dăduse, în scris, o ripostă energetică fulminantului atac al revistei „Laternaturnaia Gazeta” de la Moscova la adresa trilogiei „Pumnul și Palma” editată de Dumitru Popescu zis „Dumnezeu”, pe atunci secretar cu probleme ideologice al CC al PCR.

În acel context, imediat după aflarea știrii despre decesul lui Pompiliu Marcea, datorită poziției pe care o aveam, de coordonator al problemei și colectivului „Artă-cultură”, am primit ordin de la ierarhia profesională să investighez cauzele morții scriitorului.

Din analiza informațiilor existente rezulta că Pompiliu Marcea avea o stare psihică precară, se simțea „sub teroarea unor anonimi” pentru poziția

¹⁵ *Serviciul Român de Informații, Cartea Albă a Securității – Istorie literare și artistice, 1969-1989, ediția întâia*, Ed. Presa Românească, pp. 475-476.

¹⁶ Op. cit., *Notă-raport a DSS din 22 februarie 1981*, p. 192

¹⁷ Op. cit., *Notă din 7 aprilie 1984*, p. 305

fermă ce a adoptat-o în relațiile cu conducerea Cultului Mozaic, care l-a acuzat de antisemitism pentru că a îndrăznit să apere opera politică a lui Mihai Eminescu.¹⁸ Mai târziu, acesta a afirmat în mediul literar că Moses Rosen ar fi organizat în sinagogi „slujbe de blestem” la adresa familiei Marcea și că ar fi primit telefoane de amenințare „din partea unor evrei”.¹⁹

Între măsurile întreprinse, am procedat, a doua zi după decesul lui Pompiliu Marcea, la contactarea soției acestuia. Din discuții a rezultat că în ultimii ani acuza o stare de depresie pronunțată, dar personal credea că „i s-a întâmplat ceva”.

Coroborând datele obținute în caz, a fost întocmit un document informativ cuprinzând următoarele constatări privind decesul lui Pompiliu Marcea: „În ziua de 27 martie 1985, în jurul orei 15:30, a fost găsit plutind pe lacul Herăstrău, la circa 200 de metri de podul CFR Constanța și la doi metri de mal, cadavrul lui Pompiliu Marcea, în vârstă de 57 de ani, profesor universitar, membru al Uniunii Scriitorilor. La autopsie nu s-au constatat leziuni traumatice care să indice o moarte violentă. După aspectul plămânului, decesul s-a produs în jurul orei 11. Cauza prezumtivă a morții este înecul, care urmează a fi confirmat prin analizele de laborator. Din primele investigații au rezultat următoarele: în ziua decesului, Pompiliu Marcea a plecat de la domiciliu în jurul orei 7:40, spunând că merge la facultate pentru a-și ține cursurile, între 8 și 12, și că se va reîntoarce la ora 14. Menționăm că nu s-a prezentat la facultate și nici nu se știe ce a făcut până la ora decesului.

În ultimul timp, față de familie și prietenii apropiați s-a plâns că i-au revenit simptomele bolii pentru care, în lunile septembrie-noiembrie 1984, a fost internat la Spitalul Elias (nevroză depresivă, prostată și cardiopatie ischemică). Invoca faptul că are amețeli, slăbiciune fizică, capacitate redusă de muncă și sentimentul inutilității, fiind obsedat că a devenit o povară pentru soția și fiica sa. După consultarea mai multor medici psihiatri și efectuarea tratamentelor indicate, a ajuns la concluzia că boala de care suferea se accentua, fiind netratabilă. Persoane din anturajul apropiat, inclusiv fiica, studentă în anul II la Facultatea de Medicină, apreciau că, având în vedere starea psihică labilă din ultima vreme a lui Pompiliu Marcea, ar fi vorba de sinucidere. Soția sa

¹⁸ Op. cit., *Inspectoratul Municipiului București - Securitate, Notă din 11 iunie 1981*, pp. 208-209.

¹⁹ Op. cit., *Notă din 9 august 1984*, p. 305.

exclusea însă această posibilitate, susținând că «i s-a întâmplat ceva», fără să poată oferi vreo explicație în acest sens”.²⁰

După 1990, suspiciunea soției cu privire la decesul scriitorului a fost preluată de nepotul acestuia, Ion Marcea din Tg. Jiu, care a făcut afirmații publice conform cărora Pompiliu Marcea ar fi „căzut victimă unui serviciu secret străin”, deranjat de poziția sa națională și că, de teama de a nu tensiona relațiile cu aceste state, autoritățile statului român n-au angajat o anchetă pentru clarificarea morții acestuia. La susținerile lui Ion Marcea s-a adăugat și afirmația lui Dumitru Popescu-Dumnezeu, făcută într-un interviu acordat ziaristului Dan Lupescu în anul 2019, că Pompiliu Marcea „a fost omorât”.²¹

Ulterior, aceste susțineri nu au mai fost reluate.

PENTRU MAI BUNA ÎNȚELEGERE A CAZULUI GHEORGHE URSU

Decesul inginerului Gheorghe Ursu, la 17 noiembrie 1985, în Spitalul Penitenciarului Jilava – în timp ce era arestat (din 21 septembrie) și cercetat pentru săvârșirea infracțiunilor de deținere și operațiuni interzise cu mijloace de plată străine, prevăzute de Decretul nr 210/1960 privind regimul mijloacelor de plată străine, publicat în B.O. nr.5/17.05.1972 – a generat emoție și controverse datorită dramatismului întâmplării în sine, accentuată de comentariile și speculațiile făcute la postul de radio „Europa Liberă” în 21 noiembrie 1985 și zilele următoare (Monica Lovinescu consemna în jurnalul său²²: „*Ursu a murit (probabil) în torturi. Munteanu trece tot ce spun la știri...*”) și, apoi, după mulți ani de demersurile publicistice și în justiție ale lui Andrei Ursu, fiul inginerului.

Gheorghe Ursu era inginer la Institutul de Proiectare pentru Sistemizare, Locuințe și Gospodărie Comunală (IPSLGC) București, aflat în competența informativă a unei alte unități decât cea în care lucram cu, respectiv Direcția a II-a – Contrainformații în sectoarele economice, din cadrul DSS.

Prezint acest caz dramatic în ciclul *Întâmplări profesionale* deoarece, în momentul în care „Europa Liberă” a anunțat decesul lui Gheorghe Ursu, postul a menționat că era vorba de un inginer cu preocupări literare și cu relații în lumea culturală (publicase un volum de poezii la Editura Litera, în regie

²⁰ Op. cit., *Notă din 28 martie 1985*, p. 322.

²¹ Revista „*Flacăra*” nr 41-42/2019-2020

²² Monica Lovinescu, *Jurnal, 1985-1988*, consemnare din 20 noiembrie 1985.

proprie, în anul 1970, dar nu era membru al Uniunii Scriitorilor ori al Fondului Literar, calitate care ar fi atras competența informativă a Colectivului „Artă-cultură” din cadrul Direcției I – Informații Interne, pe care îl coordonam în acel moment). Urmare a acestei nuanțări făcută la „Europa Liberă”, conducerea DSS a solicitat relații despre caz șefului Direcției I, care mi-a transmis ordinul datorită poziției profesionale menționate.

Numele lui Gheorghe Ursu nu îmi spunea nimic. Singurul lucru pe care îl știam era că nu fusese în preocupări informative pe linia problemei „Artă-cultură”. Întrucât, din cele comunicate la „Europa Liberă” rezulta că era sau fusese anchetat de Securitate, m-am deplasat la Direcția Cercetări Penale a DSS, unde am cerut relații despre caz de la locțiitorul comandantului, col. Murariu. Acesta mi-a spus că Gheorghe Ursu fusese în atenția Direcției a II-a, dar că decesul s-a produs când acesta se afla în arestul Miliției, fiind cercetat pentru deținerea și folosirea de mijloace de plată străine și că a decedat din cauza unor probleme de sănătate. Reîntors la unitate, am inclus aceste aspecte într-un raport prezentat șefului Direcției, care a ajuns cu siguranță la solicitantul informațiilor din conducerea DSS. Nu am aprofundat cunoașterea în această problemă, nefiind de competența mea și neprimind ordin în acest sens de la ierarhia profesională.

Detalii privind acest caz nefericit am aflat după 1990 din surse publice și, mai ales, după editarea în anul 2003 a *Jurnalului* Monicăi Lovinescu, vol. 1 1981-1982 și vol. 2 1985-1988, ediția a doua la Editura Humanitas, precum și din relatările unor colegi care au avut tangență cu urmărirea informativă și verificările efectuate în cadrul actelor premergătoare, conform prevederilor art. 224, cod procedură penală 1969, de către Direcția a VI-a din DSS – în cazul lui Gheorghe Ursu. Am fost preocupat de acest caz în contextul demersurilor documentare pentru studiul privind opoziția deschisă față de regimul Ceaușescu publicat în volumul *Cultura și elitele române sub comunism din perspectiva Securității. 1964-1989*, Ed. RAO, 2019, precum și datorită faptului că în anii 2018 și 2023 am fost citat ca martor al apărării în procesul Gheorghe Ursu, la Curtea de Apel București, respectiv la Înalta Curte de Casație și Justiție, soldat cu achitarea inculpaților.

Având în vedere că despre acest caz, repet, complex și nefericit, continuă să circule în mass-media diverse versiuni de distorsionare a realității în scop de dezinformare și manipulare psihologică, lansate de unele grupuri de interese, voi prezenta în continuare, cronologic, derularea evenimentelor și

câteva considerente care pot reprezenta contribuții la o mai bună înțelegere a circumstanțelor decesului lui Gheorghe Ursu.

Cronologia derulării evenimentelor

Până în ianuarie 1985, inginerul Gheorghe Ursu nu a avut probleme cu Securitatea. Din contră, era într-o relație civilizată cu ofițerul cu atribuții informative în cadrul IPSLGC, care i-a acordat permanent aviz de călătorie în țări occidentale, inclusiv în vizită la fiica sa în SUA, unde aceasta plecase definitiv de câțiva ani. Acest lucru se întâmpla în condițiile în care ofițerul de obiectiv știa că Gheorghe Ursu fusese exclus din PCR pentru „întrebări neconforme pe care le punea în legătură cu guvernarea comunistă și pentru «prietenia» cu elemente reacționare”.²³

Conform metodologiilor de muncă ale DSS din perioada respectivă, ofițerii care acordau aviz pozitiv de călătorie în străinătate aveau obligația pregătirii contrainformative a persoanelor în cauză înaintea plecării și realizarea unor contacte cu acestea la întoarcere pentru a constata dacă pe timpul deplasării au survenit aspecte de interes operativ. Așa a procedat și ofițerul de obiectiv cu Gheorghe Ursu, dovadă în acest sens fiind și informările scrise făcute de cel în cauză după călătorii efectuate în străinătate găsite de CNSAS. Din punctul de vedere al ofițerului de obiectiv, contactele cu Gheorghe Ursu îi confereau o perspectivă de colaborare informativă, stopată însă de descoperirea accidentală a *Jurnalului intim* al acestuia.

În ultimele zile ale lunii decembrie 1984, curiozitatea feminină a două colege de serviciu le-a făcut pe acestea să caute în biroul de lucru al lui Gheorghe Ursu un caiet în care acesta făcea consemnări aproape zilnic. L-au găsit și răsfoit, constatând că, pe lângă unele adnotări critice la adresa regimului Ceaușescu, existau și referiri necorespunzătoare la adresa lor și a altor colegi de serviciu (configurație fizică, comportament necorespunzător etc.). În acest context, cele două colege l-au informat și i-au predat caietul directorului Institutului, care, la rândul său, l-a informat și l-a predat ofițerului de obiectiv.

Dintr-o consemnare din *Jurnalul 1985-1988* al Monicăi Lovinescu, făcută la 22 noiembrie 1985, aflăm: „La 3 ianuarie '85, când s-a dus la serviciu, (Gheorghe Ursu) n-a mai găsit caietul de jurnal în sertar! Deoarece era nu numai naiv, dar și total inconștient, își scria jurnalul până și la birou.

²³ Constantin Corneanu, *Victoria însângărată în decembrie 1989, izbucnirea și desfășurarea Revoluției Române din Decembrie 1989*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2014, p. 308.

Două-trei zile nu s-a întâmplat nimic: avea tot timpul să-și distrugă jurnalul sau să încerce a-l ascunde undeva: n-a făcut nimic”.

Câteva zile mai târziu, fiind sesizată Direcția de Cercetări Penale a DSS asupra cazului, a fost efectuată o percheziție la domiciliul lui Gheorghe Ursu în baza aprobării Procuraturii, conform prevederilor Codului de Procedură Penală. Cu acest prilej au fost descoperite și preluate 61 de caiete cu însemnări din perioada 1949-1985.²⁴

După lecturarea caietelor cu însemnări ale lui Gheorghe Ursu, reprezentând un *Jurnal intim*, Direcția de Cercetări Penale a DSS a efectuat, în lunile martie-mai 1985, acte premergătoare pentru a stabili dacă în caz sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de propagandă împotriva orânduirii socialiste prevăzută și pedepsită în Codul Penal în vigoare atunci la art. 166 ind. 1. În acest context, cel în cauză a fost anchetat în stare de libertate și sub controlul unui procuror, în afara orelor sale de serviciu. Din surse publice, în ultimii 15 ani, rezultă că interogatoriul s-a axat la început pe aspecte rezultate din conținutul caietelor-jurnal. Pe parcurs, s-au extins și asupra relațiilor sale cu Monica Lovinescu, cu soțul acesteia Virgil Ierunca și alți intelectuali din emigrație, precum și în legătură cu două texte transmise acestora și prezentate la postul de radio „Europa Liberă” fără menționarea sursei, prima în anul 1978, referitoare la consolidarea deficitară a unor blocuri afectate la cutremur, și a doua, în 1981, cuprinzând referiri privind situația preotului Gheorghe Calciu-Dumitreasa și aspecte abordate în Conferința Națională a Scriitorilor din acel an.

Unele detalii referitoare la momentul cercetării penale a lui Gheorghe Ursu am aflat din *Jurnalul* Monicăi Lovinescu, în care la 22 noiembrie 1985 consemna: *„Apoi... ancheta la Secu. Într-o primă oară, zi de zi (după orele de birou), apoi o dată pe săptămână. A dat dintru început tot ce știa, declarații speciale despre Radu Albala (aflat la Paris), Nina Cassian (doar la Bogza n-a vrut să dea detalii). A interzis familiei să spună ceva și mai ales să nu ajungă la «Europa Liberă» (cu care recunoscuse că are contacte). Și-a pus singur lațul pe gât”.*

În finalul verificărilor în cadrul actelor premergătoare s-a ajuns la concluzia că nu erau argumente juridice pentru începerea urmăririi penale. Consemnările din *Jurnalul intim*, critice și injurioase la adresa regimului Ceaușescu, satisfăceau prima condiție a incriminării penale, dar faptul că

²⁴ *Ibidem.*

acestea nu au fost prezentate altor persoane nu acoperea cea de-a doua condiție, respectiv a publicității. În această situație, Direcția de Cercetări Penale a DSS a propus neînceperea urmăririi penale, măsură care a fost aprobată de conducerea DSS, cu avizul prealabil al Direcției Procuraturii Militare.

Trimiterea în justiție a lui Gheorghe Ursu nefiind legală, în conformitate cu metodologiile DSS de prevenire și contracarare a preocupărilor și activităților contestatate la adresa regimului și/sau a statului român, s-a recurs la următoarea măsură prevăzută în acest scop, respectiv punerea în discuția colectivului de muncă. Astfel, la 2 august 1985, Gheorghe Ursu a fost pus în discuția colectivului de la IPSLGC. Și-a recunoscut faptele și s-a angajat în scris că nu va mai săvârși asemenea activități. În acest moment, Securitatea și-a încetat activitatea în caz. Relevantă în acest sens este și consemnarea Monicăi Lovinescu din 22 noiembrie 1985: „În ziua de 2 august a avut loc o ședință de demascare la Institutul unde era inginer și și-a făcut o autocritică totală. Securitatea i-a spus că și-a încheiat treaba cu el. S-a dus la mare”.

Conform metodologiilor de muncă, Securitatea trebuia să confirme prin informații ulterioare eficiența măsurii preventive luate. Totodată, în baza aceluiași norme profesionale, era obligată să sesizeze organelor competente eventualele fapte infracționale de drept comun despre care fuseseră obținute date în procesul activității de urmărire informativă. În consecință, întrucât la percheziția din ianuarie 1985 la domiciliul lui Gheorghe Ursu au fost găsite și monede străine (dolari, franci, mărci germane etc.), iar reglementările legale în vigoare interziceau deținerea și folosirea de mijloace de plată străine, fără a se stabili un cuantum, Securitatea a semnalat acest fapt Ministerului de Interne, competent în verificarea și soluționarea unor asemenea fapte.

La 21 septembrie 1985, Gheorghe Ursu a fost arestat și s-a început anchetarea sa de către Direcția de Cercetări Penale din Inspectoratul General al Miliției pentru comiterea infracțiunilor de drept comun: deținere și operațiuni interzise cu mijloace de plată străine, prevăzute de Decretul nr. 210/1960.

Detalii privind această fază aflăm tot din *Jurnalul Monicăi Lovinescu*, postarea din 22 noiembrie 1985: „La 21 septembrie a fost arestat la slujbă. Avea un avocat din oficiu, Ion Para (cunoscut om al regimului). Acuzațiile principale: bursă neagră (vânduse niște chewing gum adus din străinătate), trafic de dolari (avea 50 de dolari la el), raporturi cu «Europa Liberă»”.

În timp ce se afla în arestul Direcției de Cercetări Penale a Miliției, la 17 noiembrie 1985 Gheorghe Ursu a decedat în Spitalul Penitenciarului Jilava, unde fusese adus deoarece acuza unele probleme abdominale. Monica Lovinescu și relațiile lui Gheorghe Ursu au aflat despre tragicul eveniment abia după trei zile. În 20 noiembrie 1985, Monica Lovinescu consemna în jurnalul său: „*Ursu a murit (probabil) în torturi. Toată ziua telefoane pentru el. Seara aflu prin Goma, apoi prin Camilio Baci, că familia a primit un telefon și li se spunea că «a încetat din viață». Furioasă pe C. Baci: de ce nu ne-a avertizat mai devreme să facem scandal prin radio, îl puteam salva! Nu voia familia: să nu-și piardă fiul postul. Acum și-a pierdut tatăl*”. Interesante, în context, sunt și adnotările făcute de Monica Lovinescu a doua zi: „*Familia a fost chemată să facă formalitățile la morgă. Familia din Statele Unite a făcut multe intervenții: la un senator american, la Mitterrand, la (Moses) Rosen (Ursu era din mamă evreică), unele mai absurde sau inutile ca altele – din moment ce nu voia scandal. Dacă am fi făcut dintru început ce-am făcut acum (o coloană în Libération, alta în Le Quotidien, mic articol în Le Monde – toate recuperate prin radio, unde Vlad Georgescu scrie și un editorial) sau chiar, acum o lună, două săptămâni, era aproape sigur salvat. O atare inconștiență și frică a lui și a familiei au fost de-a dreptul catastrofale...*”.

În ce privește cauzele morții lui Gheorghe Ursu și persoanele implicate în această întâmplare, a existat un proces finalizat în anul 2003 cu condamnarea la câte 10 ani de închisoare a coloneilor în rezervă Tudor Stănică, fost comandant al Direcției Cercetări Penale din cadrul Inspectoratului General al Miliției, și Mihai Creangă, fost șef al Arestului Miliției în 1985, precum și a deținutului Marian Clită, informator de celulă al Direcției de Cercetări Penale a Miliției, pentru violențele exercitate asupra lui Gheorghe Ursu.

Deși în justiție există principiul autorității lucrului judecat, fiul lui Gheorghe Ursu, Andrei Ursu, se străduiește de ani buni să implice și Securitatea în cazul decesului accidental și dramatic al tatălui său. În acest scop, în urmă cu circa 10 ani a intentat acțiune penală în justiție – pentru săvârșirea infracțiunii de crime împotriva umanității – mai multor foști demnitari ai vechiului regim din cadrul Ministerului de Interne și Departamentului Securității Statului, precum și a doi ofițeri de la Direcția de Cercetări Penale a DSS și a ofițerului de

la Direcția a II-a a DSS care a instrumentat dosarul de urmărire informativă a lui Gheorghe Ursu.

După ani de zile de cercetare penală și judecătorească, instanța de fond (Curtea de Apel București) și cea de Apel (Înalta Curte de Casație și Justiție) au pronunțat hotărâri judecătorești de respingere a acțiunii penale. La 31.10.2023, Andrei Ursu și sora sa au depus cerere de revizuire a acestei sentințe, cerere aprobată de ICCJ un an mai târziu, iar procesul s-a reluat la Curtea de Apel București. Aceasta se întâmplă în condițiile în care, dintre fostele cadre ale MI și DSS incriminate și învinuite, mai este în viață doar una singură, un fost ofițer de cercetări penale, care, însă, fiind în 1985 la început de carieră, a avut o tangență minimală cu dosarul Ursu. Nu fac mai multe comentarii despre acest proces, deoarece este în derulare.

Continuare în numărul următor.

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu

Marian Chirea

RĂZBOIUL GHEBELOR

Deși dimineața bruma albise dealurile Osoiu și Măgura, care încadrau la Nord și la Sud orașul Moinești, după prânz soarele se arăta tot mai des printre nori încălzind nu doar atmosfera ci și, sau mai ales, sufletele locuitorilor urbei, în marea lor majoritate petroliști. Sau poate doar eu aveam această percepție, cu gândul la evenimentul ce constituise principalul subiect de discuție în ultimele săptămâni și care urma să înceapă destul de devreme, la ora 17.00, conform celor menționate în invitațiile înmânate personal fiecăruia din cei puțini selectați să participe.

Bineînțeles că și subsemnatul primise printre primii invitația la nunta fiicei directorului Schelei de Foraj Zemeș, o frumusețe brunetă, care fermecase destui ingineri sosiți la post din Prahova, Dâmbovița ori Buzău și care, continuând tradiția familiei, urma să finalizeze cursurile Institutului de Petrol și Gaze Ploiești. Domnișoara răpise însă inima unui coleg de studii, bucureștean, fiul unui ofițer superior, despre care însă foarte puțini aflaseră că activa în cadrul uneia din unitățile centrale ale Departamentului Securității Statului.

Cu toată diferența de vârstă, mă aflu în relații foarte bune cu directorul Nicolae, pe care îl cunoscusem încă de la începutul carierei mele de inginer, având repartitia la S.F. Zemeș. Din nefericire nu am avut plăcerea și avantajul să lucrez sub conducerea acestui specialist apreciat atât în țară cât și în Algeria, unde fusese detașat șase ani, întrucât la nici o lună după repartitie s-a înființat Schela de Foraj Comănești la care am fost transferați mai mulți ingineri de la schelele Zemeș și Tg. Ocna, inclusiv eu și soția.

În urma sfaturilor inspectorului șef, nu am participat la ceremonia religioasă de la orele 10.00, rămânând la birou, unde am rezolvat sarcinile curente și/sau planificate pentru acea zi. Scurtându-mi cu de la mine putere programul de lucru, începând cu orele 14.30 am luat „copilul” – cum îl alintam uneori – de la grădinița cu program prelungit și, în drumul spre locuință, ne-am plimbat prin Parcul Băi circa o oră cu gândul că seara va adormi mai repede și nu o va obosi pe „mamaia bătrână”, cum o numea pe sora străbunicii lui, care locuia la noi și ne suplinea atunci când atât eu cât și soția aveam program până târziu.

Cu mai bine de o jumătate de oră peste cea menționată în invitație, cauzată atât de sosirea târzie de la serviciu a soției, cât mai ales de nehotărârea

sa în a alege o rochie adecvată din cele patru-cinci probate, am ajuns și ne-am ocupat locurile rezervate la restaurantul familial în care se desfășura evenimentul și care se afla la cel mult cincizeci de metri de blocul în care locuiam.

Atmosfera era mai mult decât plăcută, participanții bucurându-se nu doar că fuseseră invitați, ci și de preparatele culinare și băuturile fine ce se serveau.

Prezența majorității cadrelor de conducere din cele peste 25 de unități ce contribuiau la forajul sondelor și exploatarea petrolului și gazelor din zonă, cu care dealtfel mă cunoșteam destul de bine, îmi oferea plăcutul, dar mai ales utilul prilej de a purta discuții informale mult mai degajate, cu atât mai mult cu cât memorasem un mare număr de „glume și bancuri” cu care să destind atmosfera. Aici trebuie să amintesc recomandarea făcută de către psihologul uneia din școlile de ofițeri absolvite, de care am ținut cont toată viața: „tu ești «tufă» la sport, despre femei nu trebuie și nici nu o să poți discuta prea mult, așa că folosește-ți talentul actoresc și memoria de elefant și în orice situație te vei afla, zâmbește și spune câteva glume și bancuri bune și adecvate”.

În timp ce savuram aperitivele, șeful restaurantului a venit la mine și mi-a spus să merg în biroul său întrucât sunt căutat la telefon. Am luat receptorul, m-am recomandat, iar de la capătul firului, ofițerul de serviciu, după ce s-a prezentat, mi-a spus pe un ton care m-a electrocutat efectiv: „Executați Siretul!”, după care a închis. M-am așezat pe scaunul din fața biroului privind în gol.

Florin, șeful localului, cu care mă împrietenisem încă din primele zile de la sosirea mea ca stagiar în oraș, a intrat în birou și m-a întrebat ce s-a întâmplat de arăt rău, propunându-mi să beau ceva. I-am mulțumit și i-am precizat că bine că nu băusem nimic până atunci, rugându-l să îi spună soției că o să lipsesc o vreme, fiind chemat la serviciu, și să mai treacă pe la masa ei până mă întorc. Cum să spui unui civil, chiar prieten fiind, că tocmai ce promisem prima alarmă reală de luptă din cariera mea de ofițer? Pe de altă parte, în afara timpului în care trebuia să mă prezint la birou, nimic altceva din conținutul ordinului ce reglementa urmările acestuia nu îmi mai venea în minte.

Am ieșit pe ușa de aprovizionare din spatele localului și, luând mașina din parcare blocului unde locuiam, am mers la birou. Ofițerul de serviciu a notat ora prezentării în registrul specific, și mi-a relatat că sediul Miliției Comănești în care se aflau destui lucrători, inclusiv Șeful Biroului Securității Moinești, era atacat și incendiat de elemente turbulente și mi-a precizat ceea ce îi ordonase șeful securității județene: să ridicăm armamentul din dotare și să ne prezentăm acolo. La cererea mea privind detalii referitoare la ce o să fac acolo

și cu cine o să iau legătura, ofițerul de serviciu mi-a precizat că mi-a transmis tot ceea ce i se ordonase.

În zece-cinsprezece minute am ajuns aproape de gara Comănești și am lăsat Oltcitul undeva înainte de parcare a acesteia. Câteva secunde, sau poate minute, nu știu, am oscilat între a respecta ordinul sau a lăsa pistolul din dotare în mașină. Am ajuns la concluzia că era mai grav să îmi fie furat din autoturism decât de la mine în urma vreunei altercații, așa că l-am luat totuși în tocul aferent și am plecat spre sediul Miliției, situat la circa 500-600 m.

Atmosfera din jurul meu era undeva între scenele de război văzute doar în filme și cele în care pieile roșii atacau convoaiele de pionieri din vestul sălbatic, în sensul că se auzeau rafale de arme automate și se vedeau în noaptea ce deja se instalase luminile trasoarelor trase din clădirea Miliției, după care urmau câteva secunde de liniște deplină, tulburată apoi, în ritm crescut, de glasurile amestecate ale celor câteva sute de persoane ce se aflau în fața clădirii. Câțiva se apropiau aplecați de poarta de intrare și apoi de ușile de acces ale sediului spre care aruncau pietre și sticle goale, iar în interior, dincolo de uși, ceva ardea cu flacără vizibilă.

Cum în Comănești alimentarea cu apă potabilă era permanentă, spre deosebire de Moinești, unde se distribuia doar între orele 06-10 și 16-22, nu am înțeles de ce flăcările nu erau stinse. Când am reușit să ajung mai aproape și să observ ce se petrecea, am înțeles că orice persoană din interior care apărea mai sus de pervazul ferestrelor de la parter devenea ținta diferitelor obiecte aruncate din mulțime prin geamurile sparte.

Acum pot asemăna atmosfera fie cu imaginile transmise de posturile TV de la atacul asupra Iugoslaviei, fie cu marile demonstrații din capitalele vestului ori din orașele din SUA, ori chiar cu focurile de artificii aprinse la revelioanele în aer liber ori la petrecerile private ale celor cărora le prisoseau banii.

Am mers apoi la biroul în care lucrau cadrele compartimentului „S” aflat într-o clădire separată de gară și am cerut lămuriri de la subofițerul din tură. Cum nici el nu știa detalii privind cauzele aceluia haos am sunat la biroul securității din incinta clădirii Miliției și am vorbit cu șeful Securității Moinești, intrat acolo prin ușa de acces dintre spațiile ocupate de miliție și cele aferente securității – două camere, un grup sanitar și intrare separată – pentru a se asigura că în acea zonă, situată în spatele clădirii, nu se aflau persoane care să încerce pătrunderea în aceasta.

Mircea, inginer și salvator minier, ardelean din zona auriferă Brad, apreciat pentru calmul, sobrietatea și seriozitatea sa, s-a bucurat să mă audă și mi-a relatat pe scurt ce se întâmplase: în piața agroalimentară a Municipiului Comănești, în contextul activităților mai mult sau mai puțin specifice, doi subofițeri de miliție au solicitat mai multor persoane ce vindeau ghebe să părăsească zona, comerțul lor nerespectând legile în vigoare. Nefiind de față, nu cunoștea concret cum s-au derulat discuțiile, cert fiind doar că destul de multe persoane aflate la cumpărături au început să vocifereze și să-i îndemne pe vânzători la agresiuni fizice împotriva subofițerilor.

Unul din cei doi a reușit să „dispară” din zonă, dar celălalt, pentru a scăpa de furia crescândă a persoanelor din piață, al căror număr sporea semnificativ cu trecerea timpului, nu a avut altă soluție decât să intre în primul magazin din apropiere. Cam tot atunci, Mircea a ajuns în zonă și a intrat în magazin cu gândul să îl scoată pe subofițer de acolo. Dar a constatat că nemulțumiții aflaseră despre prezența acestuia în magazin și ocupaseră în număr mare și strada din fața intrării principale. Ofițerul a ieșit prin spatele magazinului și le-a precizat unora dintre minerii pe care îi cunoștea și care doreau să intre pentru verificare că lucrătorul miliției nu se afla acolo.

Între timp, subofițerul s-a schimbat de uniformă și s-a îmbrăcat cu treningul oferit de Mircea. Vânzătoarea magazinului a împăturit uniforma și a ascuns-o într-un ambalaj destinat produselor comercializate cu care cei doi au ieșit din magazin. Cum cei din fața magazinului nu l-au recunoscut imediat pe milițian, acesta a plecat spre mașina ofițerului cu care s-au deplasat spre sediul Miliției aflat destul de aproape.

La puțin timp după ce au intrat în clădire, nemulțumiții au început să se adune în fața acesteia, vociferând zgomotos și cerând pedepsirea celor doi lucrători care, în opinia lor, abuzaseră întocmind procese verbale de amendă și solicitând vânzătorilor de ghebe să părăsească piața. Lângă cei direct implicați în eveniment, circa 15-20 de persoane, au început să se alăture minerii ieșiți din schimbul de zi, lucrătorii forestieri întorși la finele săptămânii din exploatarea de pe văile Troțușului și Asăului, muncitorii petroliști de la Schelele de Foraj și Extracție Comănești, cei de la Combinatul de Prelucrare a Lemnului etc., majoritatea aflați sub influența alcoolului și ieșiți direct din localurile din jurul pieței și al gării, precum și o mulțime de bărbați, femei și copii care se jeluiau că ei trăiesc de când lumea din vânzarea fructelor de pădure, a bureților și ghebelor.

Nu se știa dacă și, mai ales cine ar fi instigat inițial nemulțumii să vină la sediul miliției, dar cert era că cineva le spusese că subofițerul urmărit intrase în clădire, astfel încât inițial s-a solicitat ieșirea comandantului și pedepsirea responsabililor. Nu am aflat nici atunci și nici ulterior dacă șeful miliției se afla în interior și discutase cu cineva din mulțimea ce creștea vertiginos, dar Mircea mi-a spus că el îl informase pe șeful securității județene despre eveniment și, după o vreme, acesta i-a transmis dispoziții ca securitatea să aducă la fața locului secretarii de partid și președinții sindicatelor din minerit și petrol, astfel încât aceștia să determine oamenii să își vadă de treburile lor.

El contactase telefonic conducerea minei, ale celor două schele petroliere, ale CPL-ului și termocentralei, dar încă nu aflase dacă cei nominalizați ajunseseră la fața locului. Am rămas pur și simplu fără grai la cele relatate și l-am întrebat de ce nu a cerut intervenția pompierilor militari din Moinești. Mi-a spus că inițial avusese o idee năstrușnică solicitând intervenția grupei antitero, solicitare respinsă imediat de conducerea securității având în vedere numărul mare al persoanelor ce ocupaseră zona.

L-am întrebat ce arde în sediu și mi-a relatat că în urma spargerii geamurilor ușilor de la intrarea principală și a unora dintre ferestrele de la parter, câteva sticle incendiare au ajuns în clădire și au aprins perdelele, draperiile și covoarele, pe care cei aflați înăuntru se străduiau să le stingă sub ploaia de pietre și sticle ce erau aruncate. A menționat că după primele sticle incendiare aruncate prin uși și geamuri vorbise cu comandantul companiei de pompieri militari, dar acesta a precizat că nu putea să intervină asupra mulțimii fără ordinul inspectorului șef.

Am finalizat convorbirea și am cerut legătura cu Șeful Securității Județene. Acesta mi-a confirmat deciziile conducerii județene de partid și m-a întrebat care mai este situația. I-am precizat ceea ce văzusem: peste cinci sute sute de participanți prezenți în strada principală și pe alea spre clădirea miliției, rafale trase în aer din sediu, strigăte și îndemnuri din mulțime pentru forțarea ușilor și intrarea în clădire, aruncarea cu pietre și sticle goale ori cu benzină spre ferestrele de la etaj, cele de la parter fiind în majoritate sparte, dar având gratii ce nu permiteau intrarea în sediu. L-am rugat să aprobe deplasarea pompierilor care să stingă incendiul care putea cuprinde repede întreaga clădire. Mi-a precizat să mă deplasez spre clădire, să văd starea acesteia și să sun ulterior. Am plecat de la sediul „S” și am pornit spre intersecția din care se desprindea alea ce ducea la miliție.

Aglomerăția devenise și mai mare, abia puteam trece printre persoanele ce vociferau destul de tare, fiecare pe limba lui. După circa 50 de metri mă surprinde o voce cunoscută – ce faceți, șefu', ați plecat de la nuntă? Era maistrul Toma, proaspăt mutat cu domiciliul în Comănești. Am dat mâna cu el și mi-a arătat floarea de la reverul stâng, spunându-mi să o las acolo. Mi-a luat batista din buzunarul hainei și mi-a îmbibat-o cu vin dintr-o sticlă scoasă din buzunar, apoi mi-a pus-o în palmă și mi-a spus zâmbind: „acum e mai bine, puneți-o la locul ei, slăbiți-vă cravata ca să arătați chiar ca un nuntaș, și hai să vedem ce este cu colegul dumneavoastră Costică, căruia tocmai ce i-au răsturnat mașina”.

Am mai parcurs câțiva metri și am văzut că Dacia colegului se odihnea pe partea dreaptă, iar două persoane se străduiau să scoată într-o găleată benzină din rezervorul acesteia. Când ne-am apropiat suficient, unul din cei doi a lăsat găleata și m-a salutat repetând că nu ei au răsturnat autoturismul. Era un sonдор cu care lucrasem destulă vreme. Mi-a cerut să nu îl bag la belele și mi-a precizat că ofițerul nu era rănit și reușise să intre în clădirea miliției, în timp ce de acolo se trăgea, iar atacatorii se retrăgeau. Mi-a mai spus că destui mineri îl cunoșteau (știam că răspunsese de acest obiectiv aproape un deceniu) și chiar l-au protejat până la intrarea în clădire.

Cum celălalt părăsise repede zona, l-am rugat să fie atent la mașină să nu ia foc. Am privit clădirea circa un minut și m-am întors la autoturism. Maistrul Toma, împreună cu un alt cunoscut – sonдорul șef Sava, care în serile libere de sâmbătă și duminică cânta în restaurantele din cele două orașe la diverse evenimente împreună cu unul din băieți – stăteau lângă mașină cu frații Fieraru, cu care de asemenea lucrasem în timp ce își executau pedepsele la locul de muncă, și ne-am salutat. Aceștia au început cu laudele, cum că am fost cel mai bun șef al lor, că veneau pe vremea aceea de plăcere la treabă și alte asemenea. I-am întrerupt și i-am rugat să mai caute cunoscuți și să pună imediat mașina pe roți, după care să-și adune familiile și să dispară de acolo întrucât ei chiar știau ce va urma.

M-am întors la sediul de lângă gară și am sunat la Compania de pompierii militari Moinești unde am cerut cu comandantul, cu care mă cunoșteam bine, una dintre fetițele lui fiind în grupa de grădiniță cu fiul meu. Acesta a preluat repede apelul și mi-a precizat că sunt pregătiți cu două tunuri cu apă, dar nu au aprobare. I-am precizat că sediul arde și incendiul se va extinde repede dacă nu sosește în timp util. Mi-a precizat că mă va trece drept

persoana care am solicitat intervenția ca să fie acoperit și parcă citindu-mi gândurile m-a asigurat că echipajele sunt formate din cei mai vâjnoși și disciplinați militari. Nu am apucat să închei convorbirea că Șeful Securității mi-a comunicat că pompierii tocmai obținuseră aprobarea pentru intervenție și au pornit spre noi știind ce au de făcut.

Au mai fost auzite destule rafale de arme automate și, la nedumerirea mea privind utilizarea munției reale și nu a celei de manevră, Toma mi-a sugerat că la cât se trăsesse acolo cu siguranță aceasta se terminase. Mi-a relatat că el se afla în zonă încă dinainte de sosirea primilor nemulțumiți, așteptându-și fiul să sosească din capitală, iar din aprecierile sale aceștia, nu mai mult de 20- 25, erau însoțiți de trei sau patru persoane de circa 35 de ani care au instigat, fără să se implice direct, la atacarea clădirii, și care la aprinderea perdelelor și la primele rafale de armă au dispărut. Nu îi cunoștea și nu îi mai văzuse până atunci.

Autospecialele pompierilor au ajuns cu sirenele în funcțiune, dar nu au putut ajunge la clădirea miliției din cauza mulțimii, astfel încât pompierii au solicitat prin difuzoare eliberarea zonei pentru intervenția asupra incendiului, dar foarte puțini au reacționat. La următoarea solicitare câțiva au început să înainteze spre autospecialele din care însă au fost lansate jeturi de apă, iar cei mai mulți au părăsit zona uzi până la piele.

În foarte scurt timp zona a fost evacuată aproape total, singurele persoane rămase fiind mai mulți ofițeri și subofițeri de miliție ce se prezentaseră ca și mine la ordin, precum și mai mulți civili, între care am recunoscut unele din cadrele de conducere ale întreprinderii miniere.

Nu am reușit să ajung lângă sediul miliției întrucât colegul de la „S” s-a apropiat și mi-a transmis ordinul să mă întorc la Moinești la biroul nostru.

După predarea armamentului, am primit ordin să nu discut nimic cu nimeni despre incident și m-am întors la nunta la care tocmai se servea tortul. Deși aruncasem batista îmbibată în vin, mirosul pătrunsese în sacou, astfel încât comesenii m-au ironizat că am lipsit să beau pe ascuns altceva decât ce se servea la nuntă. M-a salvat șeful localului care a adus la masa noastră patru sticle din vinul său, făcut personal, dar pe care l-a prezentat ca fiind făcut de mine în urmă cu trei ani.

Socrul mare m-a abordat discret și mi-a cerut lămuriri despre lipsa mea, întrebându-mă dacă avea legătură cu un incident produs la Comănești, despre care începuse să se discute printre nuntași. Surprins de rapiditatea circulației informației am confirmat dar fără detalii.

Am aflat că în sediul miliției, toată noaptea angajați din industria locală, combinatul de prelucrare a lemnului, minerit și petrol, sub supravegherea factorilor conducerii locale de partid, ai primăriei și întreprinderilor menționate făcuseră curățenie, înlocuiseră geamurile sparte, schimbaseră covoarele, perdelele și draperiile.

La serviciu nimeni, niciodată nu a vorbit despre acest incident, iar la Comănești nu m-am întâlnit cu nici un coleg, astfel că am rămas fără răspuns la întrebarea, devenită retorică, dacă doar eu și cpt. Constantin P. sosit cu autoturismul personal de la Dărmănești, unde avea responsabilități, am „executat Siretul”. De la acesta am aflat că își ridicase mașina reparată de la sediul ACR din Comănești, unde nu i se solicitase plata reparației și că nimeni nu fusese tras la răspundere.

Ziua de sâmbătă, 1 octombrie 1988, mi-a rămas în amintire, ca și mirilor, părinților, nașilor și nuntașilor, precum și multora dintre locuitorii municipiului Comănești și unora din orașul Moinești drept ziua în care a avut loc „războiul ghebelor”.

Col. (r) Gheorghe Cosma

Bogdan Dițu: Hope for spring

ÎN SPRIJINUL CULTURII DE SECURITATE

PE TEME DE ACTUALITATE

BIOTERORISMUL – AMENINȚAREA INVIZIBILĂ A SECOLULUI XXI

De-a lungul istoriei, omenirea a fost pusă la încercare de nenumărate ori prin războaie, epidemii și catastrofe naturale. Totuși, puține pericole se ridică la nivelul de teamă pe care îl generează bioterorismul – utilizarea intenționată a agenților biologici pentru a provoca boală, panică și destabilizare socială. Spre deosebire de armele convenționale, o „armă biologică” nu este vizibilă, nu face zgomot, nu arde clădiri, dar lovește în însăși esența vieții: sănătatea oamenilor.

Apariția și răspândirea bioterorismului

Ideea folosirii agenților biologici nu este nouă. Istoricii consemnează cazuri încă din Antichitate, când cadavre infectate erau aruncate peste zidurile orașelor asediate, scopul fiind răspândirea bolilor. În Evul Mediu, ciuma era „exportată” deliberat prin contaminarea fântânilor sau prin manipularea purtătorilor de boli. Totuși, odată cu dezvoltarea bacteriologiei și a microbiologiei în secolul XIX, bioterorismul a căpătat o dimensiune științifică, iar secolul XX a transformat această armă invizibilă într-o realitate strategică.

Războiul Rece a intensificat cercetările privind agenții biologici. Atât SUA, cât și URSS au dezvoltat programe secrete menite să testeze și să perfecționeze arme bazate pe antrax, variolă sau toxine naturale. Chiar dacă tratatele internaționale, precum Convenția privind armele biologice din 1972, au interzis producerea și stocarea lor, tentația utilizării nu a dispărut. În prezent, odată cu accesul mai facil la tehnologii de laborator și cu mobilitatea globală, riscul de răspândire a bioterorismului a crescut considerabil.

Ținte ale terorismului biologic

Bioterorismul vizează în primul rând populația civilă. Țintele sunt alese pentru a genera panică și a destabiliza încrederea în instituții. Gări, aeroporturi, rețele de transport în comun, surse de apă potabilă sau lanțuri alimentare pot deveni puncte vulnerabile. Totodată, armatele și structurile guvernamentale

reprezintă obiective de interes pentru actorii care urmăresc să paralizeze capacitatea de reacție a statului. Într-o lume interconectată, chiar și un focar local poate deveni, în câteva zile, o criză globală, mai ales prin intermediul călătoriilor aeriene și al comerțului internațional.

Substanțe nocive folosite în acțiunile teroriste

Agenții biologici care pot fi utilizați în scopuri teroriste se împart în mai multe categorii:

- Bacterii – precum *Bacillus anthracis* (antrax), *Yersinia pestis* (ciuma), *Francisella tularensis* (tularemia).
- Virusuri – variola, febra hemoragică Ebola sau Marburg, virusul Nipah.
- Toxine – botulinică (una dintre cele mai letale substanțe cunoscute), ricina derivată din semințele de ricin, sau toxina stafilococică.

Aceste substanțe sunt extrem de periculoase deoarece doze mici provoacă efecte devastatoare și sunt relativ ușor de transportat ori de ascuns. Multe dintre ele sunt rezistente în mediul extern și dificil de detectat cu mijloace obișnuite.

Cazuri consumate în lume, cu accent pe Europa

În epoca modernă, cel mai notoriu caz de bioterorism rămâne atacul cu scrisori conținând spori de antrax din SUA, în 2001, care a ucis cinci persoane și a contaminat sute de clădiri guvernamentale și media. Deși nu s-a produs în Europa, efectele au fost resimțite global, ducând la sporirea controalelor și a măsurilor de securitate.

Pe continentul european, incidentele au fost mai puțin spectaculoase, dar semnificative. În anii '90, în Germania, au existat tentative de contaminare cu *Salmonella* în restaurante, revendicate de grupuri extremiste. În Marea Britanie, în 2003, serviciile de securitate au depistat planuri privind utilizarea ricinei, iar laboratorul clandestin a fost închis înainte ca substanța să fie utilizată. Mai recent, temerile privind posibila utilizare a agenților biologici de către organizații teroriste au dus la consolidarea centrelor de control și prevenție în Uniunea Europeană.

Victime ale istoriei și prezentului bioterorismului

Victimele bioterorismului nu sunt doar cei direct afectați de agenții patogeni, ci și comunitățile supuse panicii. În timpul asediului orașului Caffa din Crimeea, în 1346, aruncarea cadavrelor infectate cu ciumă a contribuit la

răspândirea ulterioară a Marii Ciume în Europa, care a ucis o treime din populația continentului.

În prezent, victimele sunt mai puțin numeroase, datorită sistemelor de sănătate moderne, dar frica generată este la fel de puternică. Scrisorile cu antrax din 2001 au creat o stare de neliniște la nivel global, iar fiecare plic suspect devenea o potențială „armă”. Această dimensiune psihologică face ca bioterorismul să fie mai mult decât un atac biologic: este o strategie de intimidare colectivă.

Metode de depistare și prevenire a bioterorismului

În fața acestei amenințări invizibile, statele și organizațiile internaționale au dezvoltat instrumente de prevenție. Monitorizarea epidemiologică, laboratoarele de diagnostic și cooperarea între servicii medicale și structuri de securitate sunt vitale.

Tehnologiile moderne, precum biosenzorii capabili să detecteze agenți biologici în aer sau apă, sistemele de inteligență artificială pentru analiza epidemiilor și rețelele de alertă timpurie, sunt astăzi piloni de bază în lupta contra bioterorismului. Totodată, educarea personalului medical și a publicului privind modul de reacție în caz de contaminare rămâne o componentă esențială.

Prevenția se realizează și prin cooperare internațională. Uniunea Europeană, NATO și Organizația Mondială a Sănătății au programe dedicate schimbului de informații și instruirii specialiștilor. În plus, exercițiile de simulare a atacurilor biologice sunt organizate periodic pentru a testa reacția autorităților și a populației.

Concluzii

Bioterorismul nu este doar o temă de roman science-fiction, ci o realitate a lumii contemporane. De la încercările rudimentare din Antichitate până la sofisticatele scenarii actuale, folosirea agenților biologici a rămas o armă a fricii. Chiar dacă progresele medicinei și ale securității au redus considerabil riscul unor catastrofe de proporțiile marilor epidemii medievale, vulnerabilitățile societăților moderne nu trebuie ignorate.

Amenințarea bioterorismului ne amintește că fragilitatea umană nu stă doar în fața forței brute, ci și în fața adversarului invizibil. Într-o eră a globalizării, unde informația și oamenii circulă cu viteză, o singură scânteie biologică ar putea declanșa un incendiu planetar. Tocmai de aceea, vigilența,

cooperarea internațională și investiția constantă în cercetare și prevenție sunt armele capabile să contracareze acest inamic ascuns.

Bibliografie selectivă

- Atlas, R. (2002). *Bioterrorism: From Threat to Reality*. Annual Review of Microbiology, 56, 167–185.
- Carus, W. S. (2001). *Bioterrorism and Biocrimes: The Illicit Use of Biological Agents Since 1900*. Center for Counterproliferation Research, National Defense University.
- Frischknecht, F. (2003). *The history of biological warfare*. EMBO Reports, 4 (Special Issue), S47–S52.
- Koblenz, G. D. (2010). *Biosecurity Reconsidered: Calibrating Biological Threats and Responses*. International Security, 34(4), 96–132.
- World Health Organization (2020). *Health aspects of biological and chemical weapons*. Geneva: WHO.
- European Centre for Disease Prevention and Control (ECDC). (2021). *Preparedness and response to biological threats in the EU*. Stockholm: ECDC.
- Tucker, J. B. (2000). *Bioterrorism: Threats and Responses*. MIT Press.

TERORISMUL INTERNAȚIONAL - UN FENOMEN GLOBAL ÎN TRANSFORMARE

În ultimele două decenii, terorismul internațional s-a afirmat ca una dintre cele mai persistente amenințări la adresa securității globale. Dacă începutul secolului XXI a fost dominat de imaginea Al-Qaeda și de trauma atentatelor de la 11 septembrie 2001, iar perioada imediat următoare a fost marcată de ascensiunea Statului Islamic și de proclamarea așa-zisului „califat” în Siria și Irak, astăzi harta terorismului arată altfel. Fenomenul nu a dispărut, ci s-a adaptat, mutându-și epicentrul dintr-o regiune în alta, căutând spații fragile din punct de vedere politic și social, unde statul este slab sau absent, iar populația trăiește în sărăcie și marginalizare.

O geografie schimbată a terorismului

Conform *Global Terrorism Index 2025*, zona Sahelului african a devenit în ultimii ani epicentrul global al violenței extremiste. Datele sunt alarmante: în 2024, peste jumătate din decesele cauzate de atacuri teroriste la nivel mondial au avut loc aici, iar aproape o cincime din totalul atacurilor au fost comise în această regiune. Creșterea este explozivă - comparativ cu 2019, numărul victimelor s-a multiplicat de aproape zece ori.

Burkina Faso, Mali și Niger sunt astăzi țările cele mai grav afectate. În Burkina Faso, atacul asupra localității Seytenga, soldat cu peste o sută de victime, a rămas în memoria colectivă ca un simbol al brutalității jihadiste. În Mali, atacul de la Tessit, din iunie 2025, revendicat de o filială a Statului Islamic, a vizat o bază militară și s-a soldat cu zeci de morți, atât militari, cât și civili. În Niger, în același an, numărul victimelor aproape s-a dublat, confirmând extinderea rapidă a rețelelor jihadiste.

Aceste grupări nu sunt entități izolate. Jama'at Nusrat al-Islam wal Muslimeen (JNIM), afiliată Al-Qaeda, și Statul Islamic în Sahel (IS Sahel) operează pe teritorii vaste, impunând taxe, recrutând tineri și exploatarea conflictelor dintre comunități. Lipsa de guvernare eficientă, sărăcia cronică, schimbările climatice și luptele pentru resurse creează un mediu favorabil expansiunii lor.

Orientul Mijlociu și Asia - conflicte nesfârșite

Deși Sahelul a devenit centrul de greutate, Orientul Mijlociu rămâne un spațiu în care terorismul își face simțită prezența. În Siria și Irak, Statul Islamic a pierdut controlul teritorial, dar celulele sale clandestine continuă să desfășoare atacuri, profitând de fragilitatea statelor și de conflictele nerezolvate. În Yemen, Al-Qaeda din Peninsula Arabă și rebelii houthi, susținuți de Iran, mențin un climat de insecuritate cronică.

În Afganistan, revenirea talibanilor la putere în 2021 nu a adus pacea promisă. Din contră, țara a devenit un teren fertil pentru rețelele teroriste. Prezența Statului Islamic - Provincia Khorasan (ISIS-K) a generat atentate devastatoare, inclusiv împotriva populației civile și a minorităților religioase. În Pakistan, Tehrik-e-Taliban Pakistan (TTP) desfășoară atacuri frecvente, vizând atât forțele de securitate, cât și comunități locale, contribuind la instabilitatea unei țări deja fragile din punct de vedere economic și politic.

Africa subsahariană și Cornul Africii

În Nigeria, Boko Haram rămâne o amenințare majoră, în ciuda ofensivei guvernului. Gruparea este cunoscută pentru răpiri în masă - precum cazul elevilor de la Chibok - și pentru atacuri asupra satelor izolate. În Somalia, Al-Shabaab continuă să fie cea mai puternică organizație teroristă din Africa de Est. Atacurile sale vizează instituții ale statului, piețe aglomerate sau hoteluri, iar influența sa se extinde treptat către Kenya și Etiopia.

Terorismul de tip „lup singuratic”

În Europa și Statele Unite, tiparul terorist este diferit. Atacurile de mari proporții orchestrate de rețele internaționale sunt mai rare, însă au apărut indivizi radicalizați prin internet, care acționează pe cont propriu. Acești „lupi singuratici” folosesc metode simple, dar eficiente - atacuri cu cuțitul, mașini lansate asupra mulțimilor sau dispozitive explozive artisanale. Imposibil de anticipat cu exactitate, aceste atacuri mențin un climat de teamă și de vulnerabilitate chiar și în societăți puternic securizate.

Motivele care generează terorismul

Analiza cauzelor arată că terorismul nu este produsul unei singure motivații. În spatele violenței se ascunde un amestec de factori: ideologici, religioși, politici și economici. Radicalizarea religioasă este poate cel mai vizibil motor al jihadismului, însă la fel de importante sunt frustrările sociale, lipsa oportunităților pentru tineri, corupția și guvernarea inefficientă. În multe cazuri, grupările teroriste se hrănesc din tensiuni etnice sau intercomunitare, pe care le exploatează pentru a recruta și pentru a câștiga sprijin.

Un rol central îl joacă și propaganda. Platformele online și rețelele sociale devin canale prin care ideologiile extremiste se răspândesc rapid, atrăgând simpatizanți chiar și în țări aflate la mii de kilometri distanță de zonele de conflict.

Răspunsuri și strategii de combatere

Lupta împotriva terorismului este multifacțată. În plan militar, statele afectate, sprijinite adesea de coalitii internaționale, desfășoară operațiuni de neutralizare a celulelor armate. Franța, de exemplu, a condus ani de zile operațiuni militare în Mali, înainte de a-și retrage trupele. În Irak și Siria, coalitia internațională condusă de SUA a reușit să distrugă infrastructura Statului Islamic, dar ideologia sa supraviețuiește.

Pe lângă componenta militară, metodele de combatere includ întărirea cooperării internaționale, schimbul de informații între serviciile de securitate, programe de monitorizare a frontierelor și măsuri de securitate internă. Totuși, securitatea „dură” nu este suficientă. Tot mai multe state recunosc importanța prevenției prin educație, reintegrarea foștilor combatanți și sprijinirea comunităților vulnerabile. În lipsa unor soluții sociale și economice, succesul militar rămâne efemer.

Tehnologia are, la rândul său, un rol esențial. De la drone de supraveghere și recunoaștere, până la algoritmi care detectează conținut extremist pe internet, statele încearcă să anticipeze și să blocheze atacurile înainte ca acestea să se producă. Totuși, această abordare ridică și dileme etice legate de respectarea drepturilor omului și de echilibrul dintre securitate și libertate.

Lecțiile ultimilor ani

Privind în ansamblu, terorismul contemporan este un fenomen adaptabil. Când presiunea militară crește într-o regiune, grupările se mută sau se fragmentează, căutând noi spații vulnerabile. Experiența Orientului Mijlociu a arătat că o victorie militară nu este suficientă pentru a eradica fenomenul, iar realitatea Sahelului confirmă această lecție.

În același timp, terorismul nu mai este doar o problemă regională. Atacurile din Paris, Bruxelles, Londra sau New York au demonstrat că frontierele naționale nu mai sunt o barieră, iar radicalizarea poate apărea oriunde. De aceea, cooperarea globală este esențială, dar la fel de importantă este capacitatea fiecărui stat de a răspunde la nevoile propriilor cetățeni.

Concluzie

Terorismul internațional nu este un fenomen trecător, ci o realitate care se reinventează constant. Astăzi, Sahelul este scena principală, ieri a fost Orientul Mijlociu, iar mâine ar putea fi o altă regiune fragilă. Lecția ultimilor ani este limpede: nicio soluție strict militară nu poate învinge o ideologie alimentată de sărăcie, excludere și frustrare. Doar o combinație de măsuri - securitate, dezvoltare economică, educație și cooperare internațională - poate reduce treptat dimensiunea acestei amenințări.

În lipsa lor, terorismul va continua să fie o umbră prezentă peste lumea întreagă, capabilă să lovească acolo unde se așteaptă cel mai puțin.

Col. (r) Alexandru Bochiș

Narative realizate cu sprijinul inteligenței artificiale (AI).

NOTE DE LECTURĂ ȘI EVENIMENTE

Consacrăm această rubrică prezentării unora dintre cronicile apărute în spațiul public pe marginea volumului *Ordine statală versus dezordini publice*, semnat de gl. bg. (r) Vasile Mălureanu, precum și dezbaterilor ocazionate de lansarea lucrării. Adăugăm, totodată, un semnal editorial care, suntem convinși, va suscita interesul cititorilor.

COL. (R) VALERIU ILICA: DE LA ORDINI ȘI DEZORDINI LA ORDINE, INSTRUCȚIUNI ȘI INSTRUMENTE INSTITUȚIONALE

Acolo a grăit Domnul cu Moise și i-a zis: „*Trimite din partea ta oameni ca să iscodească pământul Canaanului pe care am să-l dau Eu fiilor lui Israel spre moștenire; câte un om din fiecare seminție să trimiți; însă aceștia să fie toți căpetenii între ei*”. Importantă și inspirată poruncă, salvatoare la propriu pentru poporul din pustie. Moise ascultă și se conformează. Își cheamă „căpitanii” și dispune: „*Suiți-vă din pustiul acesta (Paran) și vă urcați pe munte și cercetați ce pământ este și ce popor locuiește în el; de este tare sau slab, mult la număr sau puțin. Cum este țara pe care o locuiește: bună sau rea, cum sunt orașele în care trăiește el: cu ziduri sau fără ziduri. Cum este pământul: gras sau slab, de sunt pe el copaci sau nu. Fiți curajoși și luați din roadele pământului aceluia*”.

Și au luat iscoadele rodii și smochine. Precum și celebrul strugure: dulce, arămiu și uriaș. A fost primul document programatic cunoscut și consemnat de istorie. Prima misiune informativă! Primul plan de măsuri. Prima notă de sarcini – dacă vreți. Concretă, punctuală și la obiect. Îndeplinită întocmai și în totalitate, expediția iscoadelor a permis formularea concluziilor mult așteptate: aceasta este țara promisă, țara în care curge lapte și miere! Misiunea – spune Cartea, în capitolul 13 din Numeri – a durat patruzeci de zile. Și de atunci, au urmat tot alte și alte misiuni informative. Alte iscoade și planuri de măsuri. Alte sarcini de îndeplinit sau obiective de atins. Ne-o confirmă Iliada lui Homer, bătălia de la Maraton sau „iscoadele” egiptene și otomane, hinduse, mongole sau arabe. Iar la noi, pe plaiurile mioritice, trădarea și tragedia regelui Decebal, urmată de cucerirea Daciei și de jefuirea tezaurului, precum și a

celorlalte bogății ale țării. Dar să nu-l uităm nici pe boierul Neacșu din Câmpulung care, în nota informativă strict confidențială, adresată lui Hans Benkner, judele Brașovului, ca un supus credincios și de toată isprava, nici mai mult, nici mai puțin, repede, conform consemnului și cu discreția cuvenită: „*I pac dau știre domniei tale za lucrul turcilor*” (1521) Așadar, e bine să se știe: primul text scris în limba română, cunoscut și păstrat în arhive, este o informare. O notă informativă – cu voia cititorului, desigur. Rămânând acasă și urcând în istorie, la curțile domnilor, cnejilor, jupanilor și voievozilor noștri, veac după veac, generație după generație și domnie după domnie, au avut loc mulțime de misiuni informative, incursiuni și expediții de recunoaștere, dacă nu de anvergura trimișilor lui Moise, de reținut că ele au existat, iar vechile scrieri, cronicile și letopisețele, legendele, baladele și tradiția populară le consemnează.

Nu comentez mai mult și n-am să intru în detalii pentru a încerca un istoric sau a face o analiză, eventual a pune o diagnoză fenomenului în evoluția, profunzimea și complexitatea sa, în schimb, domnul general Vasile Mălureanu o face. Și nu oricum. Metodic, meticulos și cu sistemă. Cu realism și cu rigoare. Rezultatul? Un lungmetraj, cu mult suspans și multe episoade. Cale de o carte întreagă. Vreme de două secole, ca întindere în timp, și de peste cinci sute de pagini. Sunt strădanii analitice și documentar-memorialistice, care au presupus un efort jurnalistic și de sinteză – tenace, i-aș zice – de peste șase ani!

Volumul ***Ordine statală versus dezordini publice***, căci despre el este vorba, apărut recent la Editura RAO, tocmai acest lucru își propune. Își propune și reușește. Suplu și sintetic, dar dens în detalii semnificative, atent, îndelung și profesionist procesat, studiul, încă de la primele pagini, stârnește interesul. Citită în grilă de lectură potrivită, este o carte care te provoacă. Te pune pe gânduri. Te invită la reflecție. Ți cere să optezi. Să ai o opțiune. Carte bazată pe o amplă, dar riguros selectată bibliografie, una care te inundă și te copleșește, „ordinile și dezordinile” domnului Mălureanu inventariază și analizează amenințările, riscurile și vulnerabilitățile la siguranța structurilor statale românești, în evoluția lor istorică. Dacă în perioada evului mediu și a Regulamentelor Organice, centura informativă a acestora o constituiau „*iscoadele, patrurile și plantoanele, delațiunea și anchetarea prizonierilor, interceptarea curierilor și a corespondenței, eventual, efectuarea unor percheziții*”, în timpul lui Cuza, dar mai ales după Războiul de Independență, se trece de la amatorism, improvizație și nimereală la un cadru instituționalizat, care-și avea drept obiective și priorități modernizarea, profesionalizarea și

eficientizarea muncii specifice. Sigur, notează autorul, „*parcursul a fost dificil și sinuos, cu urcușuri și coborâșuri*” (pag.80) și adesea cu replieri și sincope – așa completa eu, cu deferența cuvenită. Pornind de la conceptul că „serviciile de informații ale României moderne nu au apărut pe un teren nepregătit, ci a existat o moștenire istorică bogată, de la daci și de la formațiunile statale din perioada medievală”, autorul constată că provocările de securitate și de siguranță publică internă, cu mici mutații sau nuanțări, câteva note distincte și cu unele excepții, au apărut și reapărut de la o epocă la alta, de la un regim la altul, mai ales după momentul Marii Uniri – cea din 1918. Chiar dacă s-au manifestat cu intensități, grad de pericol și frecvențe diferite, acestea se regăsesc, persistă și se perindă în peisajul informativ românesc. Prezență constantă sau aproape constantă au avut atentatele și asasinatele: premierii Barbu Catargiu, I. Gh. Duca, Armand Călinescu și Nicolae Iorga. Asasinat a fost liderul comunist Lucrețiu Pătrășcanu și, de ce nu, soții Ceaușescu. Le urmează îndeaproape acțiunile extremiste de sorginte politică, etnică sau religioasă. Prezente sunt revoltele și răscoalele, revoluția și rebeliunea. Distrugerile și devastările. Destabilizarea și diversiunea. Nu lipsesc atrocitățile și violențele, crimele, fărâdelegile și tortura. Anarhismul și banditismul, haiducia și lotria, precum și nesupunerea față de lege și autorități. Propaganda și dezinformarea se manifestă cu caracter de permanență. Frecvență ridicată au jafurile și marea corupție, delapidările și sabotajul. Grad ridicat de risc pentru siguranța statului – chiar dacă au fost mai rare – au avut grevele, răzvrătirile spontane și acțiunile protestatare. Prezență, frecvență, dar în linie sinuoasă, au avut puciul și lovitura de stat, insurecția și subminarea, fiecare în parte și toate la un loc „bucurându-se” de analiză, exemplificare și comentariu juridic pertinent. N-a lipsit complotul! Și mă opresc doar la două exemple consemnate și comentate pe larg de autor: aventurista, caraghioasa și mult ironizata Republică de la Ploiești și, neapărat, complotul care s-a soldat cu detronarea și abdicarea, arestarea temporară și expulzarea din țară a domnitorului Alexandru Ioan Cuza. În fine, terorismul, teroarea și diversiunea teroristă. Acțiuni de o violență extremă prin modul de manifestare, prin efect, impact și consecințe, incriminate și condamnate unanim de legislația internațională, cele trei componente ale fenomenului și-au făcut simțită prezența în câmpul tactic al evenimentelor ce se desfășurau în România aceluia sfârșit de decembrie 1989. Masiv și agresiv. Toate, dar cu asupra de măsură, diversiunea teroristă! Și asta, începând cu după-masa zilei de 22 – fac cuvenita precizare. Încercând o

diagnoză, autorul o analizează și o evaluează. O comentează și o reconstituie. Totul, pe bază de probe juridice. De documente, declarații și depoziții. Toate, coroborate cu trăirile personale, investigațiile proprii și cu memorialistica profesională (pp. 263 – 269). Tangențial, în treacăt și în paranteză fie spus, deși a fost provocată în mod repetat, fosta instituție nu a răspuns provocărilor. Și nu s-a implicat. În schimb, a participat prin neparticipare.

Tăria măsurilor de ripostă și de contracarare/reprimare din partea structurilor de profil a fost impusă adesea de virulența și de viteza de propagare, la care trebuie adăugată – spune autorul – comanda factorului politic și directiva de partid. Iată comentariul și concluziile la care ajunge domnul general: „În perioada de început a comunismului, Direcția Generală a Securității Poporului a aplicat toate directivele primite de la conducerea politică a PMR pentru apărarea cuceririlor democratice ale noii orânduiri. Metodele folosite în acest scop au fost deosebit de dure, mai ales în perioada 1948 – 1953.” La fel de agresive au fost și cele care, tot la comandă politică, au condus la accelerarea și finalizarea procesului de colectivizare a agriculturii. Fiind situații operative complexe, imprevizibile și precipitate, uneori scăpate de sub control, n-au lipsit abuzurile, excesele și restrângerile de drepturi și libertăți. Se întâmpla, îndeosebi în perioada dictaturii carliste, a guvernării legionare sau a autoritarismului antonescian – subliniază autorul. La fel, prima etapă a comunismului, cuprinsă între 1948 și 1964, a fost și ea caracterizată prin măsuri dure și violente, concretizate în arestări și condamnări, deportări și domiciliu obligatorii, confiscări și exproprieri, generic spus, prin ascutirea luptei de clasă. Perioada în sine și toate acestea fac obiectul unei ample, obiective și pertinente analize, cu accent pe cauze și context. Factori implicați, consecințe și... învățăminte. Totuși, trebuie spus – și domnul Mălureanu o face – dimensiunea fenomenului a fost atât de mare, încât „Plenara CC al PCR din 26 – 27 iulie 1967 demască și critică abuzurile și ilegalitățile comise în anii 1950, precum și unele dintre metodele de lucru ale Securității acelei vremi”, considerate de noul lider „deficitare și ineficiente”.

Deși la originea acestor excese se aflau ordinele imperative ale factorului politic, ca de fiecare dată, vinovat a fost „organul”. Pe cale de consecință, au urmat demisii și demiteri, epurări și purificări instituționale. Celor buni de plată nu le rămânea decât „să tragă învățămintele necesare”. Moment de cotitură, de cumpănă și de răscruce în activitatea instituției, în disciplina și conduita profesională a oamenilor ei, plenara cu pricina a condus la

o schimbare de fond și pe fond a întregii strategii de securitate și siguranță națională. În concret, caracterul permanent și preponderent represiv de până atunci a fost înlocuit cu componenta preventivă și de informare a factorilor abilitați. Trebuie spus – și autorul o spune – că o altă concepție, o altă abordare s-au făcut simțite și în ceea ce privește calitatea și nivelul de cultură generală al efectivelor, atât prin încadrarea directă de specialiști, precum și prin specializarea ofițerilor în activitate, de preferință și prioritar pe profilurile și în domeniile pe care le deserveau informativ. Noua orientare era valabilă inclusiv pe linia învățării limbilor străine de largă circulație sau de interes operativ.

Condei bine strunit, exersat și orientat, adept al transparenței depline, al imparțialității și echidistanței, autorul acordă pagini întregi analizării acestor mutații și noi coordonate, dar și al efectelor lor în planul imaginii instituției și al respectării legii. Pentru a fi cât mai convingător și pentru a demonstra faptic deschidere, bună intenție, dar, mai ales, asumare, spirit critic și autocritic, domnul general reproduce ample pasaje din documentele programatice ale fostei instituții. Ne restrângem și menționăm doar două dintre ele, dar ambele, concludente și edificatoare: 1. Direcțiile de acțiune ale Planului de căutare a informațiilor pe anul 1987 (pag. 103 – 104) și 2. Programul de măsuri al DSS pe anul 1989: obiective, priorități și direcții de acțiune (pag. 66 – 67). Ipotetic vorbind, dacă le-am pune alături și le-am analiza comparativ cu documente similare ale structurilor informative din oricare dintre țările europene, asemănările ar fi surprinzător, chiar suspect de mari. În unele direcții, identice, parcă trase la indigo, de-a dreptul! Și-atunci, nu întreb, dar mă întreb: dacă-i pe-așa, care-i problema?! O explicație există. Peste tot și la toți, pixul și periuța de dinți, aria cercului, regula burghiului și teorema lui Thales, inclusiv grecescul π sunt aceleași, iar regula de trei simplă și legile lui Murphy – cu toată dragostea – sunt valabile și în activitatea de informații. Și totuși, în „tratația” fostei instituții, în comparație cu cele ce se aplică structurilor „surori”, diferența e mare. Cât drumul de la viciu la deliciu.

Ofițer de cursă lungă, pasionat, interesat și orientat deopotrivă, generalul Vasile Mălureanu a deținut funcții și munci de răspundere în domenii sensibile și de impact. Cu pretenții, exigențe și statut ceva mai special. Și asta, într-o perioadă fertilă, animată și dinamică, imprevizibilă și concurențială pentru respectivele instituții. Una în care apăreau capodopere și se acordau premii, burse de studii sau titluri academice. Perioadă în care performaseră până de curând sau performau în literatură Blaga, Barbu și Bacovia. Arghezi, Anania și

Andrițoiu. Bănescu și Bănulescu. Brumaru și Buzura. Preda, Paler și Paleologu. Ion Alexandru, Sorescu și Nichita. Vadim și Păunescu. Doinaș și Fănuș. Titel și Pituț. Dumbrăveanu, Dimov și Philippide. Săraru și Nedelciu. Cât despre critica literară, erau pe val sau la apogeu de carieră Călinescu și Vianu. Cioculescu și Ciopraga. Și lista celebrităților acelor ani ar putea continua în lingvistică și în artele plastice. În teatru, film și în sfera muzicii. A muzeelor și a caselor memoriale. A bibliotecilor doldora de abonați, a editurilor și a instituțiilor muzicale. Și-atunci, dacă au fost atât de „îngrădiți” și prea adesea „suprimați” – cum glăsuiește ordonanța – ar mai fi astăzi toți aceștia ceea ce au fost la vremea lor? Spun asta, pentru că toți s-au realizat deplin. Și pentru că absolut toți au realizat lucruri deosebite și de referință pentru arta și cultura românească. Valabile și valoroase atunci, valabile și valoroase astăzi! Liberi, fiecare cu talentul, cu dărnicia și în domeniul lui. În ateliere, galerii și saloane. Tabere și studiouri. În cercuri și cenecluri, în centre și case de creație. Cu participări personale sau de grup, la expoziții și vernisaje. La târguri și lansări de carte – cartea bună fiind în vremea aceea la mare căutare. Toți! Mai puțin anarhiștii, inadaptabilii și ariviștii. Diletanții, slugarnicii și clișeiștii. Veleitarii, mofturoșii și miscuviniștii.

Ajuns cu lectura la ultima pagină, înainte de a pune punctul final, încerc o primă concluzie, fie ea chiar aleatorie și aproximativă. Stăpân pe sine, pe subiect și pe situație, ca unul care a cunoscut de aproape, din interior și în detaliu toate codurile și cotloanele, toate dedesubturile și finețurile muncii informative, scriindu-și „*ordinile*”, autorul performează tot timpul. Ca un portar care ghicește colțul. Cunoscător și critic totodată, exeget și ofițer operativ el însuși, timp de treizeci și șase de ani, autorul este absolut convins de importanța și necesitatea, de rolul și de rostul serviciilor secrete. Și asta, indiferent de țară și de epocă, de lider politic sau de monarh. De *El Comandante* sau de regim. După părerea mea, în cazul domnului Mălureanu, revin și mă repet, e vorba de convingere deplină. Dar, în egală măsură și tot așa de adevărat, de consecvență și crez profesional. Cert lucru, publicându-și recentul volum, autorul nu se repetă. Dimpotrivă, ca de fiecare dată, se reconfirmă. De aceea, mă grăbesc să adaug că cele mai sensibile (și de ce nu, controversate?!) idei și ipoteze, comentarii, clarificări și concluzii care caracterizează fosta instituție, evoluția, istoricul și oamenii ei apar și reapar. Se nuanțează, se explică sau, după caz, se justifică. Și asta, nu doar acum. De fiecare dată. Ca regulă, de la o carte la alta. Așa, bunăoară, vorbind despre perioadele distincte ale Securității, autorul, fără

rezerve, fără înconjur și fără complexe, recunoaște că, chiar dacă după 1968 – ca an de reper, de referință și de cotitură – nu s-a mai recurs la arestări, deportări și represalii – *nota bene* – abuzuri și excесе, îngrădiri și restrângeri de drepturi și libertăți au existat tot timpul. Meritul autorului și noutatea cărților sale tocmai în aceasta constă. În tăria de a le demantela și recunoaște. În disponibilitatea de a le denunța. În curajul și hotărârea de a se dezice de ele.

Închide cercul, întregește întregul și marchează finalul un sfat colegial. Unul binevenit și de bune practici. Este discret și delicat, dar dedicat. E anume pentru mai tinerii colegi de acum, dar și pentru cei din viitorime. Că e mai devreme, c-o fi mai târziu, greșelile se răzbună. Așadar, grijă mare! Să nu le repete! Mai mult, să nu se vândă politicului. Să nu se pună la dispoziția lui. Să nu-i facă jocurile. Să rămână verticali. Undeva, deasupra, de unde să-l protejeze, nu să-l reprime pe cetățean. Să fie în slujba, nu pe urmele lui. Și cât mai adesea, alături de el. **De EL, și de România!** În fine, să respecte jurământul. Statutul și legile țării. Ei, bine, iată, aceasta a fost lecția! Acestea sunt „învățămintele”, cele înscrise pe copertă. Insist, cele cu care va rămâne și pleacă mai departe cititorul după lectura cărții.

*

Carte cu parfum de salon, scrisă cu o minuție de ceasornicar, **Ordini statale versus dezordini publice** merită și trebuie citită cu încetinitorul. De cititorul de ocazie, dar, obligatoriu și în primul rând, de către cei care sunt sau vor fi în structurile informative. Deși nu se lasă ușor decriptat, mesajul cărții transpare printre rânduri. De la un capitol la altul, de la un regim politic sau epocă istorică la alta. Articulat și argumentat. Clar, coerent și convingător. Munca informativă – ne asigură autorul – presupune decență și discreție. Eleganță și loialitate. Rigoare și seriozitate. Prudență, perspicacitate și profesionalism. Dintotdeauna și peste tot. Pe toate palierele și în toate componentele sale.

COLONEL (R) SANDU CRIȘAN¹: IMPRESII DE LECTURĂ

Cărțile bune, cărțile bine scrise – vreau să zic – sunt cu atât mai bune, cu cât apar destul de rar. Nu știu care ar fi explicația acestui „destul de rar” și nici

¹ Președintele Filialei „Ziridava” Arad, a ANCMRR; Redactor Șef al revistei *Stindard*

nu-mi propun să o deslușesc. Probabil, ține de rigorile scrisului. Posibil, de canoanele lui.

Carte scrisă cu mână sigură, ținută precisă și condei bine ascuțit, **Ordine statală versus dezordini publice**, apărută recent la Editura Rao, sub semnătura domnului general Vasile Mălureanu este – după părerea mea – o sinteză a sintezelor. A sintezelor care – conform bibliografiei consultate de autor – au abordat, într-un fel sau altul, dintr-o perspectivă sau alta, raportul cauză-efect dintre cei care atentează anarhic, violent și periculos la ordinea statală, asta, pe de o parte, și instituțiile îndrituite prin lege să dezvolte capacități de cunoaștere, de reacție și de intervenție, pe de altă parte, pentru a asigura astfel dispozitivul protectiv necesar funcționării statului în condiții optime, legal – constituționale.

Revin la carte!

A fost o plăcere s-o citesc, dar, mai ales, un privilegiu să îmi exprim public aceste câteva impresii de lectură. Este o carte-provocare. Un studiu despre adevăr și în numele lui. Al adevărului istoric – în cazul de față.

Închei cu un punct de vedere pe care – ca un detaliu fie spus – mi l-am format în timp ce o citeam. Este o carte tezistă, dar în sensul bun al termenului. Pozitiv și constructiv, în egală măsură. Autorul, chiar de la început, ne face să înțelegem că și-a propus să demonstreze rațiunea, rolul și rostul acelor instituții care apără „ordinile statale” și veghează la starea de siguranță națională a unui stat. A statului român, desigur, în evoluția și dezvoltarea sa istorică. Scriind-o, autorul a demonstrat cu date, dovezi și documente tot ceea ce *ab initio* și-a propus. Tradus în limbaj matematic, a demonstrat ceea ce trebuia demonstrat. A făcut-o în tripla sa calitate: de analist, de practician și de cunoscător al mecanismelor specifice.

PROF. GHIȚĂ NAZARE, GALAȚI: ISTORIA UNEI INSTITUȚII: ORDINE STATALĂ VERSUS DEZORDINI PUBLICE*

Generalul în rezervă Vasile Mălureanu este tot mai prolific într-ale scrisului. În ultimii 10 ani a semnat trei volume de referință privind asigurarea securității statului român, însumând peste 1700 de pagini, valorificându-și experiența ca profesionist în Departamentul Securității Statului (înainte de anul 1989), cât și în Serviciul Român de Informații (după anul 1989). Avem în vedere lucrările *Apărarea ordinii constituționale. Perspectiva unui ofițer de informații*, Editura PACO, 2016, *Cultura și elitele române sub comunism, din perspectiva Securității* (1964-1989), Editura RAO BOOKS, 2019, și, în acest

an, *Ordine statală versus dezordini publice*, Editura RAO Distribuție, volum care face obiectul considerațiilor noastre. De asemenea, generalul Mălureanu a publicat zeci de articole în revista *Vitralii – Lumini și umbre*, editată de Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în Retrageră din Serviciul Român de Informații, publicație la care este membru în Colegiul de redacție, este o prezență activă în conferințe tematice, sesiuni de comunicări, simpozioane, dezbateri, emisiuni radio-tv. etc.

Revenind la cel mai recent volum semnat de Vasile Mălureanu, *Ordine statală versus dezordini publice*, volum consistent, care numără peste 550 de pagini, remarcăm valoarea istorico-documentară a demersului autorului: aproape 100 de surse bibliografice (izvoare, documente, cărți, studii și articole) și un aparat critic foarte bogat, conținând peste 700 de trimiteri bibliografice. „*Lucrarea generalului de brigadă (r) Vasile Mălureanu – își începe prefața la volum istoricul Alin Spânu – reprezintă o radiografie originală în istoria națională din punct de vedere al apărării ordinii statale versus diferitele tipuri de dezordini publice*”.

Vasile Mălureanu demonstrează istoricește că orice stat a avut nevoie de-a lungul existenței sale/că are nevoie și astăzi, cu atât mai mult, de servicii de securitate, de instituții abilitate să-l apere în raporturile cu alte state, autorul aducând în prim-plan faptul că apărarea statului s-a făcut în raport cu legislația fiecărui timp, de la Regulamentele Organice la Constituția actuală, atât față de pericolele interne, cât și de cele externe, acționând pentru anihilarea sau distrugerea dezordinilor publice. În acest context, autorul consideră că asemenea dezordini nu au legătură cu democrația, NU poți justifica dezordinile publice printr-o asemenea formă de manifestare a democrației. De fapt, chiar titlul volumului pune în evidență un asemenea mod de abordare.

Din această perspectivă este structurat și conținutul volumului, pe capitole: Evoluția instituțională a structurilor informative în România, Evoluția organizării și desfășurării activității informative, Analiza principalelor riscuri și amenințări la adresa României (Subminarea puterii de stat, Anarhismul, Extremismul politic, Extremismul de factură etnică, Extremismul de factură religioasă).

Considerațiile mele nu se vor rezuma la povestirea cărții, lăsând cititorului interesul și plăcerea de a o face, ci vor aduce în prim-plan câteva probleme discutate public de peste 35 de ani, care se regăsesc și în acest volum, despre care autorul exprimă opinii profesionale, dar nu întotdeauna tranșante: (1) Evenimentele din decembrie 1989 din România se constituie într-o lovitură de stat sau într-o revoluție populară. (2) A avut sau nu a avut loc amestecul Rusiei în declanșarea și desfășurarea evenimentelor din decembrie 1989.

(3) Cum au reacționat serviciile de securitate, respectiv Departamentul Securității Statului, față de o serie de acțiuni/tentative individuale/colective (crearea unor grupuri de contestatari, tipărirea și expunerea de afișe, elaborarea unor programe revendicative, organizarea de comploturi etc.) privind înlăturarea lui Nicolae Ceaușescu. (4) Care a fost „meritul” puterii instalate la conducerea țării, inclusiv a mijloacelor de informare în masă, privind anihilarea unor acțiuni așa-zis diversioniste, teroriste, de după înlăturarea lui Ceaușescu. (5) Simulacrul de proces de condamnare și executare a soților Ceaușescu. (6) Implicarea lui Ion Iliescu în acțiunile de înlăturare de la putere a lui Nicolae Ceaușescu, inițiativele lui Iliescu în zilele imediat următoare înlăturării lui Ceaușescu, deciziile privind lichidarea soților Ceaușescu. (7) Rolul mineriadelor etc.

Răspunsurile la întrebările de mai sus, care pot fi întrebări ale fiecărui cititor, ale fiecărui român, se pot regăsi, sintetic, în concluziile generalului Mălureanu: *„Evenimentele din decembrie 1989 s-au soldat cu preluarea puterii de către politicieni și militari cu convingeri prosovietice și relații cu KGB și GRU, fapt ce a ostilizat segmente importante ale societății românești”* (p. 321). În consecință, consideră autorul, *„evenimentele au generat o profundă instabilitate politică, marcată de manifestări și acțiuni cu caracter anarhic și extremist”* (p. 322).

Cartea generalului Mălureanu are și semnificații metodologice privind culegerea informațiilor, aspecte abordate în câteva subcapitole: Evoluția instrumentelor de planificare și orientare a căutării de informații, Evoluția mijloacelor și metodelor activității informative, Evoluția modului de valorificare a informațiilor, cât și Analiza principalelor riscuri și amenințări la adresa României. De asemenea, un subcapitol consistent și relevant pentru combaterea de către serviciile de informații este cel în care se abordează Extremismul, fie de natură politică (de stânga sau de dreapta), de natură etnică (naționalism, revizionism) sau de natură religioasă.

Pe ansamblu, cartea generalului Vasile Mălureanu reprezintă un punct distinct în bibliografia istorică referitoare la serviciile de informații din România, la realitatea istorică din perioada de dinainte și de după evenimentele din decembrie 1989, o carte – așa cum spunea prefăcătorul acesteia, dr. în istorie Alin Spânu, *„educativă și instructivă în egală măsură, utilă pentru cei de azi și de mâine”*.

*Vasile Mălureanu: *Ordine statală versus dezordine publice (Istoric, analize și învățăminte românești)*, Editua RAO, București, 2025. Cronica a apărut și în revista „Vatra veche” nr. 11/2025

Analize și dezbateri

1. Lucrarea a constituit subiectul unui amplu **interviu, pe tema „Subminarea puterii de stat în România modernă și contemporană”, acordat de gl. bg. (r) Vasile Mălureanu realizatorului George Popescu de la postul Radio România Actualități**. Interviuul a fost difuzat de Radio România Actualități, în cadrul emisiunii „Istorică”, la datele de 20 și 27 octombrie 2025 și poate fi urmărit on-line la adresa <https://www.romania-actualitati.ro/emisiuni/istorica/intre-ordinea-de-stat-si-dezordine-publica-20-si-27-octombrie-2025-id218099.html>

2. La 5 noiembrie 2025, **volumul a fost lansat la Fundația Europeană Titulescu, în cursul unei dezbateri moderate de președintele Fundației, prof. univ. dr. Adrian Năstase**, la care au participat, alături de autor, dr. Alin Spânu, profesor asociat Facultatea de Istorie-București, Dan Andronic, directorul publicației „*Evenimentul Istoric*”, dr. Iuliu Crăcană, cercetător

principal CNSAS. La dezbateri au mai participat conf. univ. Florian Bichir – doctor în istorie, religie și științe politice și general Mircia Chelaru – fost șef al Statului Major General al Ministerului Apărării Naționale. Prezentăm mai jos principalele aspecte de interes din cursul acestui eveniment.

Moderatorul manifestării, prof. univ. dr. Adrian Năstase, și-a început intervenția cu precizarea că gl. bg. (r) Vasile Mălureanu aduce un volum nou, pe o temă interesantă, o lucrare cu un caracter enciclopedic, de sinteză, care ar fi extrem de utilă mai ales celor mai tineri. În continuare, a prezentat considerente personale în susținere:

Volumul este o lucrare care pune în valoare studii în domeniile istoriei, ordinii publice și siguranței naționale, dreptului și dreptului constituțional, toate puse sub o umbrelă de abordare, într-o ordine cronologică a momentelor tensionate începând de la 1848, subliniind felul în care s-au derulat diverse acțiuni de protest, lovituri de stat, revoluții, mișcări populare, cu definiții potrivite, cu elemente care, într-un fel sau altul, ajută la înțelegerea prezentărilor din carte.

Sunt teme interesante, sunt sinteze care țin de diferite perioade istorice, aspecte care au marcat perioade mai vechi, altele mai noi, unele cu o dimensiune de interes și astăzi: irendentismul, acțiuni ale anumitor minorități

sprijinite de afară, care urmăreau interese revizioniste; unele aspecte privind modul în care s-au dezvoltat cultele și sectele religioase. Sunt foarte multe lucruri extrem de interesante, care merită a fi citite.

În carte apar multe personaje, unele cu aspecte de noutate, pe baza documentelor cercetate, lucrarea beneficiind de contribuția unor autori care s-au ocupat, dintr-un unghi sau altul, de aceste perioade și teme. Bibliografia este foarte bogată și volumul incită la lectură.

Din analiză rezultă că în toate dezordinile publice a existat și o componentă externă. Istoria noastră este foarte complicată. Trebuie s-o cunoaștem și să ne ferim să facem alte greșeli. Este important să adunăm informații privind momentele de schimbare și să încercăm să înțelegem care sunt consecințele unor schimbări de genul evenimentelor din decembrie 1989, dincolo de dilema dacă a fost revoluție sau lovitură de stat. În carte sunt abordate și mineriadele de după 1989 și alte manifestări determinate de probleme economice și sociale, dar și de implicări externe. În context, de menționat că la 13 iunie 1990, Armata – victimizată în urma evenimentelor din decembrie 1989 și care nu dorea să se implice din nou în probleme interne, nu a răspuns în niciun fel la apelul Guvernului de a-i fi apărat sediul.

În final, a opinat că această carte este importantă pentru că se referă la o perioadă de aproape 200 de ani de istorie românească și prezintă modul în care statul a încercat să se apere. Problema care se pune și astăzi este până unde statul poate să se apere, care sunt limitele de reacție la agresiuni. Există, însă, și celălalt aspect – al posibilului abuz de putere. Concluzia firească este că statul are nevoie să se apere și este îndrituit să-și creeze instituțiile și reglementările necesare în acest scop.

Din partea invitațiilor, prima intervenție a fost a dr. Alin Spănu, care a semnat și prefața volumului pus în dezbatere. În opinia sa, cartea abordează un subiect de nișă, dar, în egală măsură, foarte profund. Despre dezordini publice din diferite perioade s-a mai scris, dar acest volum include la un loc un triptic: cum era organizat statul român, cine avea atribuții informative și de prevenire, ce s-a întâmplat de fapt – cum s-a acționat și cu ce eficiență. Adunate toate aceste lucruri creează o imagine a ce s-a întâmplat în spațiul românesc. Fiecare capitol poate reprezenta un subiect deschis pentru o nouă carte.

În continuare, a făcut o prezentare a dezordinilor publice de la Alexandru Ioan Cuza și până în prezent, relevând modul de acțiune al structurilor informative și de securitate, dar și al justiției și clasei politice. Planurile făcute de structurile cu atribuții protective nu au fost, întotdeauna, puse în aplicare corespunzător pentru a avea rezultatul scontat. Autorul a inclus

în carte și mărturii în acest sens din cele peste trei decenii cât a acționat în serviciul național de informații.

Referindu-se la analiza din carte privind extremismul de factură etnică, a menționat că în România există minorități etnice, unele incitate din exterior, aspect căruia trebuie să i se contrapună măsurile necesare.

În final, a apreciat că acest volum este și pentru cei de astăzi, dar și pentru cei de mâine, precizând că el ar trebui să fie în bibliografia școlilor militare.

A urmat Dan Andronic, care a început prin a spune că a citit cu mare atenție cartea pusă în discuție, deoarece această abordare cronologică a istoriei naționale te face să înțelegi mult mai bine lucrurile, chiar și pe cele pe care le-ai trăit. Este un material extrem de util. Nu e scrisă cu patimă, ci cu detașarea omului care înțelege să aleagă dintr-o perioadă istorică și dintr-un moment istoric lucrurile importante.

În continuare a menționat că din carte a înțeles faptul că toată lumea urăște „Securitatea” (generic structurile speciale de protecție a statului), dar toți conducătorii României, de la Al. I. Cuza și până în prezent, s-au folosit de ea, pentru că au înțeles că informația este putere și modul în care stăpânești informația te ajută să faci diferența între ordinea statală și dezordinea publică. Nu întotdeauna, însă, înseamnă că dacă ai informația și „Securitatea” de partea ta stăpânești lucrurile. Istoria este mai puternică uneori decât voința unor oameni. Există evenimente care determină evoluții la care nu te aștepți, cum au fost cazurile lui Cuza și Ceaușescu. La un moment dat, liderul nu mai valorizează informația, pentru că ea nu mai corespunde realității pe care și-o proiectase. Diferența dintre ordine statală și dezordine în asemenea circumstanțe nu mai ține de om, ci de vremuri. Când oamenii/liderii nu mai înțeleg vremurile apare dezordinea. Lucrurile acestea trebuie înțelese citind această carte și altele.

În concluzie, a afirmat că volumul în discuție este foarte interesant pentru că permite să se vadă cât de greu și cu ce sincope s-a construit ordinea statală, statul român. Analiza pe care o cuprinde este extrem de valoroasă deoarece ea va rămâne valabilă oricând în timp și informația va avea aceeași valoare. Istoria nu consemnează surprize, ci aspecte pe care nu avem ochi să le vedem!

La rândul său, dr. Iuliu Crăcană a abordat unele aspecte privind coordonata constituțională și legală a volumului în discuție. A început prin a aprecia lucrarea ca foarte interesantă, considerând că din punctul său de vedere este o carte de istorie.

Pornind de la premiza că istoria are mai multe fațete, a calificat cartea ca perspectiva unui specialist în serviciile de informații, care analizează cronologic,

pe etape istorice, evoluția riscurilor și amenințărilor la adresa ordinii statale. În context, a menționat că unele riscuri și amenințări sunt mai puțin incriminate în Codul penal. Explicația pentru care serviciile de informații acționează și pentru monitorizarea și a acestora, precum și a altor fapte care se încadrează la vulnerabilități pentru apărarea ordinii statale, rezidă în faptul că acestea pot conduce la apariția unor pericole în această direcție. Ca studiu de caz a abordat anarhismul, analizat foarte bine în carte, care la un moment dat dispare/se diminuează doctrinar ideologic, dar rămâne în atenția serviciilor de informații sub sintagma mai largă de manifestări anarhice, care, deși nu sunt toate incriminate în Codul penal, pot genera punctual momente de perturbare a ordinii statale.

Un capitol al volumului care i-a reținut atenția a fost și cel al revizionismului ucrainean, care s-a manifestat încă din 1916, prezentând și detalii în acest sens.

În final, a reiterat ideea că analiza este foarte interesantă deoarece evoluția riscurilor și amenințărilor din perspectivă istorică este realizată prin ochii unui specialist al serviciilor de informații ale statului.

Primul intervenient din sală, conf. univ. dr. Florian Bichir, a început prin a sublinia că, după 35 de ani de la evenimentele din decembrie, începem să avem o cultură a dialogului, în sensul că foști ofițeri de informații, care au activat și în Securitate, au posibilitatea să-și expună punctele de vedere asupra unor evenimente din istoria recentă a României.

În opinia sa, cartea în discuție este un fel de curs al istoriei serviciilor secrete, abordată din perspectiva juristului. Autorul explică de ce statul are nevoie de acești anticorpi și face încadrarea juridică a evenimentelor, acesta fiind meritul excepțional al analizei.

Generalul Mircia Chelaru a apreciat îndrăzneala autorului de a surprinde două secole de istorie și de a aduce în prezent problematica specială a ordinii statale și a dezordinilor publice. În continuare a făcut o prezentare amplă a noțiunilor de ordine statală și dezordini publice, insistând pe ideile proastei guvernări și influențelor externe în declanșarea acestora.

În opinia sa cartea, chiar dacă nu oferă soluții, are meritul că a surprins evenimentele din perspectivă istorică și a atras atenția asupra cauzalității multiple a dezordinilor publice.

Conform procedurii acestor lansări-dezbateri, autorul a avut posibilitatea să prezinte câteva considerente despre cartea sa. Reținem, foarte pe scurt, următoarele:

- Motivarea demersului deosebit de complex și laborios, de o factură particulară.

- Dorința de a relua geneza riscurilor și amenințărilor la adresa ordinii statale, pe etape istorice, preponderența factorilor generatori interni și externi, a vectorilor de inițiere, acțiune și sprijin, dar și evoluția cadrului constituțional și legal, precum și a celui instituțional informativ și de securitate îndrituit să asigure protecția specifică.

- O responsabilitate morală deoarece a activat, timp de 36 de ani, în serviciul național de informații, cu denumirile pe care le-a avut între anii 1968-2004, pe profilul Antisubversiune.

Asumarea demersului s-a bazat pe expertiza informativă îndelungată, propensiunea pentru istoria națională, studiile juridice cu specializarea Drept Constituțional.

- Componentele analizei: documentară, analitică și memorialistică.

- Riscurile și amenințările analizate, din perspectivă istorică: subminarea puterii de stat (atentate, revolte, revoluții, răskoale, asasinate) sau înlocuirea acesteia cu mijloace ilegale și subversive (lovituri de stat, puciuri, comploturi); anarhismul, extremismul politic (de dreapta și de stânga), extremismul de factură etnică (maghiar, bulgar, ruso-sovietic, ucrainean și sârb) și cel de factură religioasă.

Concluziile de ordin general ale analizei, între care: riscurile și amenințările la adresa ordinii statale au fost, pe parcursul istoriei, din ce în ce mai clar identificate; de la Cuza până în prezent există o cazuistică bogată și un evantai larg de modalități de acțiune vizând răsturnarea neconstituțională și ilegală a ordinii statale sau perturbarea gravă a funcționării acesteia; în cele mai multe cazuri au fost cauzalități interne, dar și implicări externe (entități statale și/sau grupuri de interese); în funcție de evoluția riscurilor și amenințărilor, serviciile de informații naționale au făcut o selecție din ce în ce mai riguroasă a problemelor de interes de această factură, cât și a locurilor, mediilor și persoanelor vizate, asigurând autorității statale, valorilor constituționale pe un plan mai larg, o protecție tot mai eficientă; serviciile de informații și securitate și-au făcut, pe ansamblu, datoria, pe perioade istorice, în limitele legale. Măsurile excesive și chiar abuzive luate în anumite momente, mai ales în regimurile autoritar-totalitare, implică preponderent responsabilitatea decidenților politici.

Lansarea-dezbateri pe marginea cărții *Ordine statală versus dezordine publice*, eveniment apreciat în rândul participanților drept o reușită, poate fi urmărit pe canalul de YouTube al Fundației:

<https://www.youtube.com/watch?v=mMe5EhVurX8>. (Redacția)

SEMNAL EDITORIAL

Florian Banu: *Lumini și umbre în istoria „comunismului” românesc (1948-1989). De-a „bughi, mambo, rag”...*

Recomandăm cititorilor cea mai recentă dintre lucrările istoricului Florian Banu, apărută în 2025 la Editura Evenimentul și Capital, București.

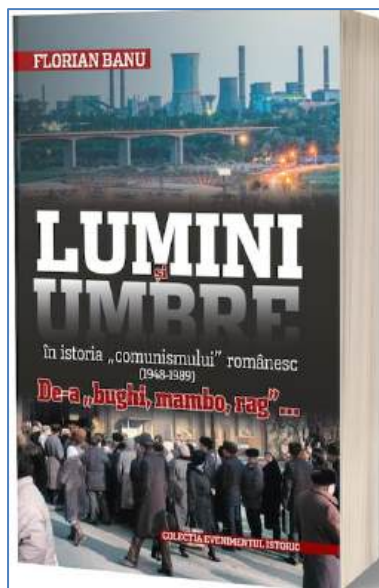
Istoricul își focalizează analiza pe intervalul 1960-1989, punând în valoare informații extrase atât din arhive, cât și alte categorii de izvoare istorice. Scopul declarat este acela de a completa imaginea de ansamblu a epocii, prin oferirea unei „perspective umanizate și echilibrate asupra acesteia, pentru o înțelegere cât mai nuanțată a transformărilor politice, economice, sociale și culturale care au modelat societatea românească” în respectiva epocă.

Florian Banu, un consacrat în studierea „comunismului” românesc, propune această perspectivă a sa asupra epocii și ca o contrapondere la unii istorici, destul de numeroși, care, remarcă domnia sa, după 1989, par că s-au pliat pe noile „comandamente” ideologice în prezentarea acestei perioade din trecutul comunist al țării noastre.

Florian Banu nu acuză. Doar observă. Observă că producția istoriografică postdecembristă s-a condus după principiul „cine plătește comandă muzica”, situație nefericită care nu ar trebui să aibă loc în domeniul cercetării istorice!

Ca urmare, pentru a ameliora această situație, el consideră necesare unele schimbări, atât în privința perspectivelor de abordare a istoriei contemporane și recente, cât și în privința manierei narrative. Sens în care el propune revalorizarea conceptului de „mică istorie” (istorioara), pe care îl consideră mult subestimat de către confracții istorici în studiul regimului „comunist” din România.

O metodă de cercetare care permite istoricului să pună în valoare detalii aparent ne semnificative, fapte anecdotice, aspecte de viață cotidiană sau

perspective și percepții individuale, care nuanțează și completează tabloul general al trecutului, într-un mod pe care „istoria mare”, ca metodă care se ocupă cu evenimente majore, nu-l poate cuprinde.

Așadar, în lucrarea de istorie pe care v-o recomandăm, autorul nu insistă atât pe traumele produse de regimul totalitar, ci pe detalii și aspecte mai puțin cunoscute, aparent mărunte din viața cotidiană, pe emoțiile și viețile oamenilor obișnuiți, cu „beneficii gnoseologice multiple pentru cititor”, totul pentru a răspunde cât mai complet obsesivei întrebări: Cum a fost posibil?

La finalul lecturii acestui volum, autorul invită cititorul să mediteze asupra faptelor trecutului, pe care să le conecteze cu faptele și evenimentele de după căderea „comunismului”, pentru a trage propriile concluzii.

Expresia „*bughi, mambo, rag*”, aparținând lui Nicolae Steinhardt (în „Jurnalul fericirii”), a fost folosită de către Florian Banu cu același scopuri: să surprindă inefabilul din spațiul și timpul regimului comunist; să ofere cititorilor o perspectivă unică asupra modului în care credința și spiritul uman pot învinge adversitățile extreme; să prezinte o frescă a societății românești sub regimul comunist și o mărturie despre demnitate, curaj și rezistență morală. (*Redacția*)

Tiberiu Tănase (Coordonator), Carmen Dogaru, Daniel Dinu, Petru Ștețcu:
***Glosar al termenilor în informații și intelligence*, Editura Concordia, 2025**

Recenta lucrare coordonată de colegul nostru col. (r) dr. Tiberiu Tănase răspunde unei necesități generate de accelerarea fluxurilor informaționale, de complexitatea mediului de securitate și de ascensiunea tehnologiilor emergente, care impun tot mai stringent înțelegerea și utilizarea corectă a limbajului specific din domeniul *Intelligence*.

Glosarul a fost conceput ca un instrument de referință util și accesibil pentru profesioniști, cercetători, studenți, dar și pentru toți cei interesați de fenomenul informațional în contextul securității naționale și internaționale.

Modalitatea de prezentare a fost aleasă intenționat, considerându-se oportună explicarea și – acolo unde a fost cazul – detalierea sensului real al unor termeni specifici activității de culegere, exploatare și valorificare a informațiilor.

Lucrarea – pentru care editorul-coordonator a primit o „Diplomă de Merit Științific” din partea Comitetului Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române – a fost lansată la 26 noiembrie 2025 în cadrul unei dezbateri organizate la Fundația Europeană Titulescu. (*Redacția*)

„Paginile Literare” cuprind contribuții ale veteranilor din serviciile de informații care au preocupări și prezențe publicistice. Rubrica este realizată de membrii Cenaclului „Vitralii”.

LILIANA BADEA-CÂRSTEA

MIROASE A IARNĂ RECE

Afară miroase a iarnă rece.
Plecat-au cocorii demult către zări,
Se simte zăpada prin aer cum trece,
Covor de petale se-așterne-n cărări.

Afară miroase a rece și fum
Și păsări prin ramuri se strâng zgribulite.
Aleargă un câine grăbit peste drum,
Frunze se cern, de frig pălite.

Miroase a iarnă iarăși afară
Și ramul golaș a încremenit.
Miroase a zăpada ce va să cadă
Din cerul alb, de nori podidit.

O POVESTE ÎNGHEȚATĂ

Din lumea frunzelor căzute,
Fără culoare, fără față,
Din lumea viselor trecute,
Se-aude murmur de viață.

Se mișcă ramuri, desfrunzite
În vântul rece deodată,
Fantasme albe, auzite
Dintr-o poveste înghețată.

Iar umbra veche de când lumea,
Plutește prin castelul spart,
Se-oprește și ascultă vremea,
Ascunsă-n codrul înghețat.

P
A
G
I
N
I

L
I
T
E
R
A
R
E

ÎNCEPE IARNA SĂ SE VADĂ

În vântul rece de afară
Un fulg de gheață se strecoară,
Se-avântă iute peste case,
Dantelă veche de mătase.
A frig și iarnă iar miroase.

Afară viscolu-ntețește,
Horă de fulgi din cer pornește,
Se-adună-omătu-n colț de stradă,
Începe iarna să se vadă,
Zăpada grea încet, să cadă.

Lumină albă peste zare
Se varsă-n tihnă-n noaptea mare.
Se-aude gerul cum trosnește,
O stea timidă se ivește
Și vântul peste toți vuieste.

Ne ninge iarna cu troiene,
Grădini de gheață, flori perene
Se-ntind pe tot și peste toate,
Pe geamurile albe, mate,
Cristal de stele sfărâmate.

O pulbere de diamante
Sticlind în zare fermecate,
Transformă totul în poveste:
Plutesc în zare lumi celeste
Și ne-nconjoară fără veste.

IARNA

Fulgi zglobii dansează veseli
Prin văzduhul înghețat,
Pe pământ se-aștern grăbite
Alei albe, de omăt.

Se strânge iarna printre dealuri
Și-aduce albul peste noi.
E frig și se adună-n valuri
Zăpada moale, peste văi.

Fumul greu urcă din coșuri
Către cerul plumbuit,
Latră-un câine dintr-o curte,
De vecini din somn trezit.

Zboară-un pițigoi pe-o creangă
De omătul rece dus,
Ciripește către-un soare
Printre norii grei ascuns.

Peste tot plutește marea
De fulgi albi, mărunți și reci
Care-n valuri cuprind zarea
Și se-aștern peste poteci.

Ies copiii de prin case
Către derdeluș porniți,
Săniile fug voioase
Toți sunt veseli și grăbiți.

Mama a rămas acasă
Lângă soba ei, cuminte.
Miroase a mere coapte
Și a cozonac fierbinte.

ION ALIN GHEORGHE

CEAS DE SĂRBĂTOARE

Mereu în toamna plină de roade aurite
Vin carele mai grele de struguri și de grâu
Duc lacrimi de lumină toți caii pe copite
De parcă s-au scăldat în ochii unui râu

Și trag brăzdarul care, tăind pământul cald,
Va primeni izvoare pentru un alt belșug
Semințelor ce nasc vâltoarea de smarald
Pe unde, toamna, cântă arcușul unui plug

Și-n pragul nunții albe ca spuma de pe cai
Oprîți din goana verii în pulberi de ninsoare
Vom asculta cum curge, prin armonii de nai,
Balada iernii ajunsă la ceas de sărbătoare!..

STELUȚA CU MIROS DE CER

La noi când vine iarna, câteodată,
De regulă într-o zi de joi,
Aduce câțiva fulgi de vată.
Am numărat și eu vreo doi!...

Ce iarnă, umedă dar seacă
De neaua care trebuia să vină!
E ca o toamnă care nu mai pleacă
Din curtea mea și din grădină.

Mă uit spre cer, aș vrea să ningă!
Cândva de sus cădeau troiene
Acum m-aș mulțumi să atingă
Un fulg umbrela mea de gene

Visam decoruri de livezi
Umplute cu margăritar
Prin care se cerneau zăpezi
Când Dumnezeu spoia cu var

Visam să fac un bulgăre de nea
Din seul iernii tămâiat cu ger
Dar s-a topit și a curs în palma mea
Steluța blândă cu miros de cer...

ZĂPEZI DE CAIS

Azi-noapte a viscolit caisul
Oglinda ierbii de început
Și-n gândul meu s-a așternut
Cu aceeași floare albă, visul:

Zefirii umblă prin livadă
Spoiți pe tălpi cu albuș de lună
Și cerul parcă tot răsună
Din clopotele de zăpadă

E totul alb, un alb polar
Când iernile trimit scrisori prin fluturi
Mi-au pus, alături, un fular
Și milioane de săruturi

De atâta alb, ce spală curcubeie
Și le alungă-n nori orice culoare
Se oprește timpul pe alee
Să-și scuture bocancii de ninsoare

Aștept tăcut un ren să vină
Cu sănii care fac, venind,
Scânteii de gheață ce aprind
Un foc de stele în grădină

Și în decorul dat cu cretă
Îmi voi trezi din somn caisul
În noaptea când aleargă visul
Spre fosta iarnă desuetă...

IOAN FLORIAN

TABLOU DE IARNĂ

Ninge să ne aducă aminte de alb
Ninge să-mi aducă aminte de tine
Parcă plutește în aer un abur diafan
Iar liniștea se așterne peste mine.

Se sting pe rând și amintirile duioase
Să lase loc uitării să inunde.
Aripi de îngeri se lasă încet pe case
Doar Lupul singuratic se aude.

SFÂRȘIT DE DECEMBRIE

E sfârșit de decembrie
O liniște caldă pătrunde în casele noastre
Colindele frumoase vin din altă lume
Ca să acopere plânsul mieilor
Care vor fi sacrificai de Paști.
Zăpada refuză să cadă peste mine
Ca să nu acopere tristețea ce m-a cuprins.

NINGE

Ninge în martie, iată, peste muguri
Ninge blând peste primăvară
Ieri ne cânta mierla să nu fim singuri
Azi liniștea albă domnește afară.

Cerul de deasupra pare atât de-aproape
Alb-cenușiu, parcă așteaptă să cadă
Și fără de știre pe toți să ne-ngroape.
O altă arcă așteptăm să apară.

ÎNTOARCEREA RÂURILOR

Există în adâncul neamului românesc o chemare tainică, asemenea glasului izvoarelor care nu uită niciodată drumul spre munte, spre locul de unde au pornit. Așa cum toate râurile României își au izvoarele în Munții Carpați — în inima țării — și se revarsă apoi spre margini, ducând viață și rodire peste tot pământul românesc, tot astfel și românii, oriunde ar trăi, simt nevoia întoarcerii la izvorul unității lor.

În fiecare an, la 1 Decembrie, această chemare devine putere vie. Rânduri-rânduri, ca niște fluvii de suflete, românii se adună și curg către Alba Iulia — cetatea simbolică a Unirii. Acolo unde, acum 106 ani, s-a împlinit visul cel mare al strămoșilor: Unirea tuturor românilor. Acolo unde, cu trei veacuri înainte, Mihai Viteazul ridica sabia și spunea cu glas biruitor: „Pohta ce-am pohtit: Ardealul, Țara Românească și Moldova!”

Astăzi, la Alba Iulia nu vin armate, nu vin războaie, ci vin inimi. Vin lacrimi, vin rugăciuni, vin doruri. Vin români de lângă hotare și români de departe, români din sate și orașe, români tineri și vârstnici — toți curgând ca râurile spre același izvor: iubirea de țară și de neam.

Este momentul unei uniri spirituale, morale și politice. O unire care nu mai are nevoie de sabie, ci de conștiință. Nu de porunci, ci de dragoste. Nu de ziduri, ci de brațe deschise.

Pentru că patria nu este doar pământul pe care pășim, ci și pământul pe care îl purtăm în inimă.

La sărbătoarea cea mare, Alba Iulia devine nu doar o cetate, ci un munte dătător de izvoare, un centru din care izvorăște curajul, demnitatea, credința și unitatea. Iar noi, românii, suntem râurile care ne întorcem mereu la el pentru a ne limpezi sufletele și a înnoi legământul străbun: să rămânem uniți, liberi și demni.

Căci numai în unire este puterea. Și numai cel ce nu-și uită izvorul poate duce apa mai departe.

La mulți ani, România!

La mulți ani tuturor românilor – râurile vii ale acestui neam!

Nicolae „Noni” Paraschiv

DARUL LUI MOȘ CRĂCIUN

Pe muchia dealului aflat în stânga Muzeului Doftana (*fosta închisoare situată pe Moșia Paraschiva*), din intersecția numită de localnici „la Briceag”, după apelativul unei persoane ce avusese casă acolo, se desprindea din strada Plai, șerpuiind lin, o ulicioară îngustă, lungă de puțin peste un kilometru, cunoscută ca Plăiuleț. Pe la jumătatea acesteia se aflau, pe partea dreaptă, trei căsuțe: două mai vechi, cu câte două camere, tindă (sau *sală* în accepțiunea altora) și prispă, iar una mai recentă, fără tindă, având doar o prispă scurtă și îngustă din lemn, din care se intra în fiecare din cele două camere. Prin laterala dinspre drum se mai intra, direct de afară, într-o bucătărie de vară și apoi în cea de iarnă.

În aceasta locuia – împreună cu cei patru copii și nevasta – Nică a’ lu’ Tutanu, om aprig și iute la mânie, harnic și priceput la mai toate muncile gospodăriilor din zonă, dar slobod la gură, pentru mai orice nemulțumire reală ori închipuită, înjurăturile curgând, de regulă, în ordine alfabetică.

Fost pentru scurtă vreme sergent în garda regală, lui Nică îi intrase ordinea, disciplina, punctualitatea și prețuirea cuvântului în sânge, impunându-le cu duritate familiei sale. La Sinaia ajunsese trimis drept copil de trupă de ultimul său stăpân, căruia îi îngrijise șase perechi de boi și trei de cai cu care efectua diferite transporturi de lemne, fân, piatră ori chiar de persoane cu cele patru trăsuri și două șarete.

De puțin timp, mândria lui o constituia fiul său mai mare, născut al treilea, după două fete dintre care doar a doua trăia, aflat în clasa întâi. Nu că până acum nu se fudulise cu băiatul, pe care, în câteva rânduri chiar îl alintase „globuleț de aur”, vorbe ce nu îi intrau în obicei. Dar, ulterior ce aflase de la

nevastă că după primele două săptămâni de școală băiatul îl abordase pe învățător într-o pauză și îi spusese timid că el nu mai vine la școală întrucât nu fac decât bastonașe, iar el știe deja a citi și scrie literele, aprecierea lui pentru acest copil, slăbuț și mic, în fapt cel mai mic din clasă, crescuse.

Nu îl mai irita așa mult faptul că țâncul abia scotea la capăt treburile zilnice pe care i le atribuisese – curățenia grajdurilor și adusul apei de la fântână pentru cele șase vite mari și opt oi – iar cum vara trecuse, toate supărările generate de neputința fiului în mânăuirea coasei, furcii și greblei la pregătirea fânului pentru iarnă se pieduseră. Nu îl mai certa și înjura zilnic, dar nici nu îl mai sâcăia faptul că odraslele celor pe care îi ajuta la fân ori la tăiatul și crăpatul lemnelor erau cu mult mai voinici și îndeplineau aceleași treburi cu ușurință.

Din cauza greutăților în asigurarea celor trebuincioase familiei, mai ales a alimentelor ce nu le produceau în gospodărie și a lemnelor pentru gătit și încălzit, nu mai răspundea la comentariile cunoscătorilor referitoare la cei patru copii cu vorbele cunoscute de mai tot satul: „doi’ș’pe să îmi dea Dumnezeu”.

În dimineața ultimei Duminici de dinainte de Crăciun, care tocmai încheia săptămâna în care lucrase de noapte, după curățirea grajdurilor, hrănirea și adăparea animalelor ce asigurau familiei mare parte din hrana zilnică, în timp ce savura cinzeaca cu țuică de prune producție proprie ce îl ajuta să înghită feliuțele de slănină cu usturoi, gândul că bănuții destinați darurilor de Crăciun pentru odrasle – oricum puțini – căpătaseră altă destinație, nu îi dădeau pace. Nu îl mai sâcăia faptul că nevasta cumpăraseră o bucată de molton din care croise și cususe hăinuțe pentru ultimii doi născuți, trecuse și peste supărarea pricinuită de solicitarea nerezolvată a băiatului mai mare de a plăti un abonament pentru anul următor la Arici Pogonici, uitase și de răutatea fetei mai mari care insistă către băiat că nu există Moș Crăciun că așa îi spusese ei învățătoarea și că, chiar de ar exista, lui nu o să-i aducă nimic. Uitându-se fix la gura sobei în care jucau flăcările focului ce încălzea întreaga casă, „rumega” cum să facă rost de cel puțin 50 de lei, pentru a cumpăra câteva mici jucării pentru odrasle. Mai abtîrî în stăruia în gând promisiunea făcută fiului, cum că vorbise cu Moș Crăciun pentru a-i aduce în dar un căluț roib cu șa și căpăstru roșu, așa cum fusese calul pe care îl vânduse anul trecut. Fusese cea mai dificilă decizie a sa de după trecerea în rezervă, dar timpul pentru îngrijirea animalului de rasă, mândria sa de peste șase ani, nu îi mai ajungea, iar înmulțirea vacilor de care nu reușise să scape și pe care nu avea voie să le taie, îi limita nutrețul.

Amintirea cuvintelor tatălui său, care îi murise în brațe chiar când împlinea șapte ani, potrivit cărora tatăl, bunicul și străbunicul acestuia fuseseră înstăriți, dar avuseseră între nouă și 11 copii cauzând fărâmițarea pământului, îl irita. Mai ales când vedea grădinile prin care se jucase copil fiind și care acum aparțineau verilor ori fratelui și surorilor mai mari, în timp ce moștenirea lui era doar un lot mic de pământ, insuficient pentru nevoile familiei.

Privirea aruncată prin geamul mic spre casa de peste drum, pustie acum după moartea mamei l-a întăritat și mai mult, fiind singura pe care o cunoscuse deși nu se născuse în ea, având doar un an când familia lui urcase din vale, după ce vânduse casa cu pivniță, cămară, cameră de baie, salon și șase dormitoare, precum și câteva hectare de pământ.

Toți cei cărora le ducea lapte și țuică achitaseră produsele în avans înainte de Crăciun, ba mai mult, Titi, văru-său de-al doilea îi dăduse „bașca” un borcan cu miere și un coș cu mere.

Aruncând în flăcări chiștocul țigării ce nu putea lipsi când gusta țuica, și-a adus aminte de rugămintea unui coleg de serviciu făcută cu două zile în urmă care, spunându-i că avea niște obligații la asociația vânătorilor cât și musafiri de Crăciun ori revelion, îi ceruse „ceva țuică, dar nu mai puțin de zece kile”. S-a înviorat pe loc, a intrat în camera copiilor care au amuțit când l-au văzut și a cerut nevastei să îl îmbrace bine pe „ăl mare” că au ceva treabă afară. Apoi a mers la grajduri și a umplut cele două damigenuțe disponibile: una de zece litri și cealaltă de cinci. Pe cea mare a băgat-o cu grijă în vechiul rucsac militar, iar pe cealaltă a introdus-o cu sfială într-un sac de iută pe care îl căptușise cu un braț de otavă, astfel încât să fie protejată de eventuale mici lovături, mai ales că urma să fie pusă în spatele băiatului.

Și-a pus rucsacul în spate, a luat sacul în mână, a traversat ulița și și-a strigat băiatul. După ce l-a controlat la bocâncei, mânuși și căciulă i-a pus sacul cu damigenuța în spate, ajustându-i sfoara peste umeri. Și-a aprins o nouă țigară și alintând băiatul cu o înjurătură „mai delicată” i-a cerut să meargă pe urmele lui cu grijă să nu cadă și să spargă „polul” pe care îl căra.

Până la apa Doftanei au mers în liniște, fiecare cu gândurile lui: Nică se autoîncuraja să ceară o sută de lei întrucât marfa era adusă acasă pe vremea asta de ger și zăpadă, băiatul se străduia să calce cu grijă și să nu alunece, dar mai ales să nu miște prea mult sforile sacului care îi intrau prin hăinuța nu prea groasă în carnea umerilor.

Acolo au traversat apa aproape înghețată a Doftanei. După ce tatăl a trecut prin locurile unde vedea că apa era mai puțin adâncă și a lăsat rucsacul în zăpadă s-a întors peste „o punte”, în fapt două trunchiuri lungi și groase de brad aduse de viiturile din toamnă. Acestea fuseseră așezate de localnici peste brațul mai mare al apei și peste ele, pentru un mers mai sigur, bătuseră în cuie scânduri cioplite cu barda, în timp ce pe partea dinspre josul apei îi prinseseră mai multe trunchiuri subțiri de arin de care să se sprijine cu mâna în timpul folosirii. A luat sacul din spatele copilului și l-a îndemnat în stilul caracteristic să treacă apa peste punte, urmându-l îndeaproape, astfel încât să îl poată prinde în caz că aluneca sau amețea dacă privea apa curgătoare.

După ce au trecut și de celelalte brațe mai mici au început să urce pe partea stângă a unui deal abrupt cunoscut drept Piscul Găinii. Cum pârtia creată de locuitorii din Plai ce mergeau la oraș fusese lăsată în stânga, zăpada ce atingea aproape jumătate de metru era neatinsă și băiatul abia prididea să urmeze urmele lăsate de cizmele de cauciuc ale tatălui, astfel încât destul de des se sprijinea cu una din mâinile protejate de mănuși de lână în omăt.

După circa o jumătate de oră copilul, căruia i se păruse că mergea de-o veșnicie, nu și-a mai zărit tatăl, acesta uitând să meargă mai lent și să verifice dacă băiatul era lângă el. Tocmai atunci urmele s-au împărțit: unele la stânga și altele la dreapta. Băiatul s-a oprit contrariat de imagine și, fără să poată recunoaște urmele cizmelor de cauciuc, a luat-o la dreapta. Întrucât panta era și mai abruptă iar mănușile se udaseră și îi înghețau mâinile s-a oprit puțin să le lovească și să le frece una de alta și să își tragă sufletul. A privit poteca și din fața sa și pe cea pe care urcase și se gândea cam cât mai avea până ajungea pe coama piscului.

Deși nu îi era frică de întuneric, a simțit o oarecare neliniște când a realizat că soarele, atât cât se zărea rareori printre norii groși, căzuse dincolo de vârful piscului. Nu a realizat cât a stat acolo bătând din picioare și din palme dar când a mai privit înapoi a văzut că tatăl său trecuse apa și urca repede poteca peste dealul de unde veniseră, dar nu spre casa lor ci spre Vârful Plaiului.

Întrebându-se dacă uitaseră ceva și de ce fusese lăsat acolo singur, a mai urcat o vreme până a ajuns la un măr pădureț înconjurat de tufișuri de cătină, răchită și răsuri unde s-a oprit să își mai tragă sufletul și să își mai frece palmele destul de reci.

Auzind lătrături de câini și-a zis că era aproape de marginea orașului și nu a mai înaintat, mergând alene în cerc în jurul mărului și a unor tufișuri ca să

nu resimță frigul. Curând i s-a părut că nu îi mai este frig, că mâinile îi sunt calde, că umerii nu îl mai dor sub sforile sacului și că își aude numele rostit de mătușa Anastasia, sora cea mare a tatălui.

Gândindu-se că visase că umblase prin zăpadă, când de fapt era acasă lângă soba din bucătăria de iarnă, s-a lăsat ușor și s-a așezat pe zăpadă, așteptând să apară mătușa al cărei glas i se părea tot mai aproape. Când ochii aproape i se închiseseră s-a simțit ridicat de mâini și a auzit-o pe „tața Sia” zicându-i că bine că nu a adormit și îndemnându-l să o țină de mână și să meargă lângă ea. Începând să meargă, a realizat că nu mai avea sacul în spate și s-a oprit brusc, repetând că a pierdut „polul”. Mătușa i-a zis că sacul este în spatele ei și certându-l pe fratele ei l-a tras și mai repede peste buza piscului. Acolo și-a zărit tatăl care, conform obiceiului, înjura în surdină. Nu a înțeles prea bine amestecul de sfinți și alte vorbe urâte din care pe unele le auzea pentru prima oară, dar undeva în mintea somnolentă și-a făcut loc gândul aiuritor că era înecat în apa rece a râului.

Ținându-se de mâna mătușii a parcurs fără să simtă cele câteva sute de metri până la destinație, în timp ce gândul că era de fapt înecat revenea ori de câte ori tatăl ori mătușa tăceau. După ce i-a dat sacul fratelui ei, înjurându-se reciproc, Sia l-a luat de mână și au pornit spre casă, drumul derulându-se într-un vis frumos pe care îl privea dar la care nu se simțea participant. S-a lăsat schimbat și a băut ceaiul fierbinte și dulce, auzind din când în când vocile mamei și a mătușii, dar fără să înțeleagă mai nimic din ceea ce vorbeau, gândul că se înecase revenind ori de câte ori acestea repetau că era bine că nu se înecase și nici nu înghețase, ba mai mult nici nu spărsese damigenuța cu țuică. De câteva ori s-a întreat: „dacă sunt înecat înseamnă că am murit, dar de ce nu văd îngerii despre care mi s-a spus că vin în astfel de ocazii, ba mai mult le aud și chiar văd pe mama și mătușa...”.

Ușor, ușor un alt gând începuse să nu îi dea pace: de ce voise tatăl său să îl înece? Somnolența de care era tot mai cuprins nu îl lăsa să vadă ce și cum greșise. O vreme nu a deosebit realitatea de vis, dar în unele momente își amintea bucuros că țuica ajunsese unde trebuia și astfel nu urma să fie certat sau, chiar mai rău, bătut pentru neatenție. Când a realizat că mătușa nu mai era lângă el, gândurile despre faptul că tatăl său voise să îl înece se amestecau și se pierdeau în cele privind ajungerea la destinație.

Nu a realizat că adormise, iar când a deschis ochii în întuneric și-a spus că era înecat și de aceea nu vede nimic. S-a gândit să se miște și să strige dar

parcă trupul nu îl asculta. A conștientizat totuși că a scos câteva sunete doar când vocea mamei i-a repetat că e bine. A încercat să o întrebe de ce voise tatăl său să îl înece fără să știe dacă a reușit. Simțind mâna mamei care îl mângâia ușor pe frunte a adormit din nou. Nu a știut de câte ori a avut coșmarul în care era înecat și sub gheața apei, cu mâinile și picioarele reci, iar mătușa îl privea certându-și fratele că și-a înecat copilul. Nu a înțeles nici câtă vreme a durat somnul întrerupt de coșmarul ce se tot repeta, dar și de alte vise în care se vedea și mai mic față de colegii de clasă ori de alți copii de-o seamă cu el care îl tot șicanau. I-a rămas întipărită ideea că tatăl său era nemulțumit că trupul lui nu îi permitea să facă treburi mai multe, mai repede și mai bine și, ca să scape de el, voise să îl înece. Nu își mai amintea că de fapt îl ajutase să treacă apa și îl abandonase aproape de vârful piscului. Nu își mai amintea nici vorbele unchiului său cum că e cel mai deștept dintre toți copiii din neamul lor și că o să ajungă om mare, așa cum ajunsese un alt unchi de-al doilea, pe care nu îl văzuse niciodată, dar care era mare avocat la București. Se străduia să alunge aceste gânduri, ba mai mult, așa cum îl povățuise de multe ori mătușa Sia „să le dea la spate” până ce adormea din nou.

Când s-a trezit de-a binelea, camera era luminată ca în diminețile de vară de razele soarelui ce intrau prin fereastra aflată la capătul patului. S-a întins ușor sub plapumă și și-a spus că mai poate zăbovi câteva momente până ce mama sau sora mai mare o să-l cheme la masă ori să-l îndemne la treabă. În mișcarea capului pe pernă a simțit că sub aceasta se află ceva neplăcut. S-a ridicat ușor și a văzând că e singur în cameră s-a uitat sub pernă, unde se afla un căluț frumos, cu șaua roșie, așa cum își amintea calul pe care îl avusese tatăl său până cu doi ani mai înainte și pe care îl plimbase de mai multe ori.

Fără să mai zăbovească a încălțat bocancii pe piciorul gol și a ieșit afară grăbindu-se din cauza frigului spre bucătărie. Acolo fratele lui mai mic dormea, iar surorile se jucau lângă el, în timp ce mama întorcea pe plita încinsă șase turte. Fără să mai zică bună dimineața i-a arătat surorii mai mari căluțul, spunându-i „*Vezi că există Moș Crăciun și acum la mine chiar a venit!*”.

Gheorghe Cosma

*Vitrina cu cărți***Petru Popița: Gânduri răzlețe¹**

Să ne oprim mai întâi la titlul cărții: ce semnifică, ce vrea să ne transmită, să-i decelăm mesajul intențional către public: „*Gânduri răzlețe*”

Dar ce este „gândul”, ce semnifică? Chiar, cum arată gândul?

Din DEx cunoaștem că gândul ar fi: *idee, meditație, reflexie, opinie* etc. Părerea mea este că DEx-ul nu dă explicații suficiente. Gândul nu este nici idee nici opinie, ci este creatorul de idei sau opinii! Gândul este un produs holografic al creierului, creat de o rețea neuronală specifică, reprezentând forme variate de imagini. Cartea lui Petru Popița nu face excepție de la esența gândului, ba chiar, cu talent, prin varietatea și ineditul imaginilor produse de scrisul său, probează veritatea.

„Răzlețe”, în accepțiunea autorului, duce cu gândul la domeniile abordate, de la nostalgia plaiului natal, cu păduri de brazi, de sub munte, la narațiuni despre minciună și adevăr ce bântuie societatea actuală.

Și totuși, autorul structurează cartea în patru părți tematice, patru domenii în care Eul și Sinele sunt prezente și care îți oferă posibilitatea să preferi una dintre ele sau să amâni lectura. Dumneavoastră care parte ați prefera-o mai întâi? Alegeți !

Partea I – *Despre mine și despre cei din preajma mea din copilărie la bătrânețe;*

Partea II – *Despre prietenie, iubire și ură, activitate și moarte;*

Partea III – *Câteva evenimente care m-au impresionat;*

Partea IV – *Despre adevăr și minciună, despre bine și rău, despre frumos și urât.*

Eu am ales cronologia autorului.

În prima parte, autorul ne anunță că persoana sa și familia sunt prioritare. În chiar debutul paginii, personajul privilegiat este mama. Mama care „*ne-a făcut și ne-a crescut*” – cum era vorba pe la noi, ne-a iubit, ne-a ocrotit de pericole, ne-a vindecat de boli, ne-a trimis la școală, ferindu-ne de vicisitudinile vieții. „*Îmi povestea mama* – consemnează autorul în primul rând al cărții – *că în primul an al vieții am suferit de o boală necunoscută, fiind gata să părăsesc această lume fără să o cunosc. (...) Dar niște bătrâne din sat cu*

¹ Continuare din numărul precedent

leacuri din flori de câmp și descântece numai de ele știute au reușit să mă vindece, să-mi aducă zâmbetul pe buze”.

Tabloul e veridic, vedește sacrificiul mamei, existența vie în memoria cognitivă a autorului care îi comunică subliminal (precum Coșbuc): *Acolo, mamă, te zăresc / Pe tine-ntr-o căscioară*. Căsuța din satul natal Izvoarele de sub munte. Și așa va rămâne.

Mozaicul gândurilor sale de peste șaptezeci de ani este distribuit într-un spectru vital aleatoriu; de la copilul care se ruga în biserica din satul natal și rămânea la sfârșitul slujbei cu moșul Todoruț crâșnicul să stingă lumânările, agreând ritualul, dar și mirosul de ceară și tămâie, care generau visări. Spune: *„îmi închipuiam că văd mâna purpurie a zorilor întinsă grăbită să stingă stelulele din înalturi”*.

Ca după câteva cugetări consemnate să declame: *„În sufletul meu a murmurat poezia ca apa unui izvor cristalin de munte. Munții Gândului au coborât și au poposit pe Valea înțelepciunii”*.

Parcurgând filele cărții, găsim admiratori care apreciază talentul și opera sa, precum doamna Mirela Silaghi, directorul Bibliotecii Elit din Oradea, care pentru a face dovada crezului său, citează un catren (îmi place și mie): *„Iubesc poezia cu ardoare / Și tot ce frumos sub soare / Iubesc a Patriei țărână / Și nesfârșit Limba Română.”*

Continuând lectura, la pagina 49 vei găsi capitolul *Despre prietenie, iubire și ură, activitate și moarte*. Structura narativului este aforistică, pare o culegere de adagii, maxime și sentințe gândite de filosofi clasici ai lumii, în fapt sunt cugetări ale autorului ce se impun prin realism și inteligență. Vă citez câteva:

„Zâmbetul și încurajările unui prieten adevărat alungă tristețea și disperarea”.

„Vântul este suma tuturor dorurilor care hoinăresc prin văzduh căutând alinare.”

„Până nu ai curajul să te iei la trântă cu teama nu vei scăpa de ea”.

„Dacă îți propui să ajungi undeva, atunci trebuie să crezi că poți ajunge”.

„Atât creația cât și speranța ei emană căldură sufletească”.

„Când părăsim această lume, ne ia în sânul ei veșnica natură, iar în veșnicie ne vom pierde”. Adică, „din pământ suntem zidiți și-n același pământ vom merge” – zic eu.

Cugetarea autorului excelează, capitolul II ne propune 108 aforisme.

E dimineată de întâi Octombrie, continuu să citesc din *Gânduri răzlețe*, am ajuns la pagina 82 de la care autorul se destăinuie și ne spune că parcursul vieții nu a fost plat, lin, ci încărcat de multe evenimente. Am să citez două, din epoci diferite, ce constituie un arc uriaș peste timp.

La serbarea de terminare a clasei întâi a fost desemnat să recite poezia *Am șapte ani*. „Am recitat cu emoție prima strofă, apoi la cea de a doua am început să plâng. Dar sala, unde era și mama, m-a aplaudat și mi-a îndulcit amarul”. Vă las pe dv. să continuați lectura, să descoperiți ineditul și spectaculosul din viața autorului, căruia, uneori evenimentele i-au marcat pașii spre viitor.

Ultima parte a cărții este densă în reflexii și sentințe despre adevăr și minciună, bine și rău, frumos și urât, ca produse ale gândului, mai precis, ale gândirii umane cu valențe antonime, care conțin însușirile generale, esențiale ale valorilor și nonvalorilor umane, percepute de autor. Remarc o reflecție, citându-l pe Eminescu despre minciună: „Să-nving eu adevărul sau să-ntăresc minciuna: / În cumpenele vremii sunt amândouă una.” Și despre adevăr: „Adevărul, de cele mai multe ori, înseamnă ceea ce oamenilor le place să audă și să creadă”.

În finalul cărții, oarecum afectat de „România eșuată”, dezamăgit de neglijarea interesului național, îl citează pe prof. dr. Doru Popa: „România este o colonie vasală multora, dar mai ales neamului prost”. Aserțiune ce pare a fi acceptată de Petru Popița.

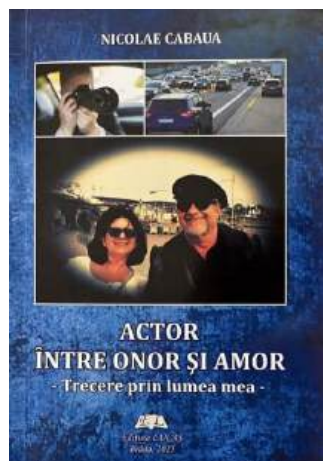
Dar cartea, stând pe stand, la vedere, e tentantă, văzându-i coperta. Instinctiv te îndrepti spre ea, să o ridici, dar ai vreun motiv? Da! Mai ales cei care cunosc simbolul de pe copertă: Arborele vieții, Pomul vieții, Copacul vieții, simbolul conexiunii pozitive universale, revelând conexitatea, echilibrul, cunoașterea, ciclul și legătura dintre Cer și Pământ. Pomul vieții este asociat cu nemurirea, împlinirea personală, înțelepciunea, ce poate cocheta cu Gândurile răzlețe ale lui Petru Popița.

Prietene, ia cartea expusă în stand și citește-o, vei avea o revelație!

Col. (r) Alexandru Bochiș

Nicolae Cabaua: Actor între onor și amor

Privirea retrospectivă asupra existenței, activității efervescente desfășurate a dat naștere unei cărți care, odată deschisă, te cucerește și îți dă interzis la a o pune deoparte.

Întâmplările reliefate, începând cu cele din frageda pruncie, continuând cu cele din adolescență nu sunt inventate, îmbrăcate în veșminte misterioase, ci fac parte din viața tumultuoasă a scriitorului.

Ne sunt povestite amintiri legate de salopeta mirosind a fontă, drumuri repetate cu roabe încărcate cu șpan. Mândria de a lucra la strung, dobândirea calității de membru de partid, sunt evidențiate și încă le trăiește cu emoție, împărtășindu-ni-le cu mândrie.

Din perioada adolescenței, parfumul acelor vremuri se face simțit și datorită întâmplărilor amoroase în care uneori e personaj principal, alături de fata tâmplarului, de exemplu, sau pur și simplu spectator la scene deocheate puse la dispoziție gratuit de șeful secției prelucrări prin așchiere.

Scrisă dinamic, cartea ne poartă cu viteza tinereții, fie pe strada Covaci din București, după blugi și cartușe de Kent, fie pe litoralul Mării Negre la Mamaia, amețit de ritmurile postului Radio Vacanța.

Este încorporat la Marină pentru o perioadă de doi ani pe vremea când juca fotbal la echipa din Măcin, cu perspectiva de a juca la echipa Marina Tulcea. Viața ca o scară îi poartă pașii când sus când jos, reliefând o existență tumultuoasă.

Școala de ofițeri, activitatea ulterioară, evenimentele din decembrie '89 constituie puncte încărcate cu magnetism literar de calitate care îți acaparează atenția. Evenimentele din '89 au lăsat o amprentă indestructibilă în existența autorului. E chinuit și simte încă nedreptatea ce i s-a făcut în acele zile când era purtat cu brațele deasupra capului, iar soldații ce îl însoțeau erau îndemnați să-l lovească, să-l împuște. Atunci s-a simțit ca un copac demn, fără apărare, abandonat în fața lașității, în fața neiertătoare a drujbei fățarnice. Lovit în cap și abdomen, a suportat cu stoicism momentele de teroare, însă cel mai mult a suferit, cel mai mult l-a durut comportarea josnică a ofițerului de contrainformații, care l-a abandonat total în clipele de grea cumpănă.

Nostalgia predomină, nimic de condamnat atâta timp cât ne arată întoarcerea cu fața la Dumnezeu pe care în vârtoarea evenimentelor îl trecuse în plan secund.

Nostalgia devine astfel virtute. O carte scrisă „Desculț, prăfuit de colbul aurit” dintre cimitirul românesc și cel turcesc.

Citind cartea domnului Cabaua faci cunoștință cu un om adevărat, alături de care îți dorești să fii alături, convins fiind că ai descoperit un nou prieten. Lectură plăcută!

Alexandru Pîrvu-Prundu

O altfel de Floare

Apărută în condiții tipografice dintre cele mai bune, Antologia literar-artistică *Floare de colț*, editată de Cenaclul *Vitralii* coordonat de Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu cuprinde, într-un număr mai mult decât generos de pagini, creații literare, memorialistice și de arte plastice ale membrilor săi din toată țara. Momentul apariției este unul foarte fericit, fiindcă încununează aniversarea a 15 ani de viață rodnică a prestigioasei reviste *Vitralii – Lumini și umbre*. Lecturând de ani de zile această revistă m-am apropiat, dacă exprimarea este potrivită, de foarte multe nume ale autorilor publicați și în antologia amintită, constatând că nu puțini sunt aceia dintre ei care se bucură de o largă recunoaștere internațională pe tărâmul literaturii sau al artelor plastice, confirmând astfel, dacă mai era nevoie, că strălucirea lor se datorează, în parte, și șlefuirii primite la ședințele cenaclului. Operele, vaste cele mai multe, ale acestor creatori sunt apreciate în primul rând de cititori și de iubitorii de frumos, apoi, în măsura exigențelor de specialitate, la cel mai înalt grad al criticii literare sau pe cele mai importante simeze din lume. La mulți ani revistei *Vitralii – Lumini și umbre*, cu speranța că nu peste mult timp ne va surprinde cu o nouă antologie.

Drd. ist. Andrei Breabăn

AGENDA CENACLULUI VITRALII

Și în lunile de toamnă, membrii Cenaclului *Vitralii* au avut o activitate bogată. Ședințele de Cenaclu din 25 septembrie și 20 noiembrie 2025, deși au beneficiat de o participare redusă – constând în membri din București și zonele limitrofe – Dâmbovița, Prahova și Giurgiu, au abordat o agendă bogată, din care reținem selectiv:

- Medalion Gheorghe Rusu – la 87 de ani
- *In memoriam* Viorel Pop.
- Primirea în Cenaclu a unui nou membru – col. (r) Nicolae Cabaua din Tulcea, care a publicat anul acesta volumul „*Actor între onor și amor*”, a cărui

prezentare semnată de Alexandru Pîrvu-Prundu este inclusă în acest număr al revistei.

- Analiza unor creații propuse spre publicare în revista „Vitrallii” (poezii de Liliana Badea-Cârstea, Ion-Alin Gheorghe, Ioan Florian, proză de Alexandru Bochiș, Gheorghe Cozma, prezentări de carte de Gheorghe Ciobotaru, Alexandru Pîrvu-Prundu, lucrări de pictură de Marian Chirea, Bogdan Dițu și Luminița Stănciulescu).

- Informări privind aspecte de interes comun pentru membrii Cenaclului (ecouri favorabile Antologiei *Floare de colț*, care sunt publicate în revista *Vitrallii*, modificări în strategia de selectare în viitor a lucrărilor pentru rubrica *Pagini literare* și a celor de arte plastice pentru revista noastră, pe tematici ș.a.).

*

Mulți dintre membrii Cenaclului au avut în acest scurt interval de timp realizări remarcabile în planul promovării produselor lor creative. Fără a avea pretenția unei prezentări exhaustive, menționăm:

- Alexandru Bochiș-Borșanu a publicat în această perioadă trei analize în prestigioasa revistă *Art-Emis* și a primit o *Diplomă jubiliară* pentru colaborarea din intervalul 2009-2025.

- La fel de prolific a fost și mai tânărul coleg, doctorand în istorie Andrei Breabăn, care a publicat articole în revistele „*Literatură și artă*” de la Chișinău („Cum se falsifică istoria” privind lucrarea „Voevodul Moldovei” a controversatului Valeriu Stati din Republica Moldova și în „Uscând o lacrimă” a Uniunii Ziariștilor profesioniști din România articolul „O altfel de floare”, dedicat Antologiei *Floare de colț*).

Totodată, a continuat interviurile în plan local, la rubrica Ediție finală, ciclul de emisiuni „Portret de voevod”.

Revistele „Actualitatea literară” din Zalău și „Bilete de papagal” din Craiova au publicat cronică elogioasă despre volumele sale de proză istorică.

- Liliana Badea-Cârstea a prezentat, împreună cu Octav Lică, în cadrul Salonului literar al Societății Scriitorilor Târgovișteni, „Caietele literare” nr. 12 și 13. În luna octombrie, a participat în Italia, la lansarea unui volum de poezie românească și s-a aflat printre concurenții celei de-a cincea ediții a Concursului Internațional de Literatură și Fotografie „*Emozioni al Castello*” care a avut loc, la Grottaferrata (Roma), Italia. La 26 octombrie 2025, juriul a acordat colegei noastre *Premiul pentru poezie străină*, poemul premiat fiind citit de actrița Gabriella Guidarelli.

- Iacob Oniga a lansat la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” din Baia Mare volumul „*Călător prin universul sufletului meu*”.

- Lucrarea „*Ordinea statală versus dezordinii publice*”, semnată de gl. bg. (r) Vasile Mălureanu a fost lansată, însoțită de dezbateri la Fundația Europeană Titulescu, la 5 noiembrie 2025.

- Col. (r) Voicu Șichet, în calitate de președinte al Asociației Tempora Satu Mare, a organizat conferința „*Eroi și Martiri*”, la 5 septembrie la Satu Mare și a doua zi la Tășnad.

În aceeași lună, a lansat un nou număr al revistei „*Eroii Neamului*”, iar la 23 octombrie a prezentat volumul „*Veteranii de război - camarazii eroilor*”, lucrări la care a fost redactor coordonator.

La 31 august 2025, Societatea pentru Cultură și Literatură Română în Bucovina „Mihai Eminescu” i-a acordat Diploma de onoare pentru contribuția la dezvoltarea culturii românești în nordul Bucovinei.

- Ion Munteanu, membru al Uniunii Scriitorilor, a contribuit, în calitate de coordonator, la editarea volumului VII al *Casetelor Macedonskiene*, cu participarea unor importanți oameni de cultură craioveni.

- Bogdan Dițu și Luminița Stănciulescu au avut și în această toamnă o prezență activă pe simeze. Au participat cu lucrări la expoziții colective de pictură, cu diferite teme, între care: „Fascinația Artei” la London Office Building, Expoziția Internațională „Interferențe Balcanice” la Galeriile de Artă ale Academiei Române, „Valul Mării”, „Toamna Aurie”, „Eleganța toamnei”, „Toamnă de vers”, „Re(Prezentări)” la București și „Atemporal” la Sibiu.

- Sculptorul Valeriu Lazăr este prezent în Expoziția de pictură, sculptură și fotografie deschisă de Asociația culturală *Pe urmele artei*, la galeria bucureșteană „After5 Art Escape”, în perioada 22 noiembrie 2025-15 ianuarie 2026.

Mult succes în continuare tuturor membrilor Cenuclului!

Gl. bg. (r) Vasile Mălureanu
Coordonator al Cenuclului

DIN VIAȚA ȘI ACTIVITATEA ACMRR-SRI

CRONOLOGIE: SEPTEMBRIE – DECEMBRIE 2025

- *01-05 septembrie:* **Sucursala Dâmbovița** a organizat pentru membrii săi o excursie pe litoralul Mării Negre, fiind vizitată localitatea Corbu.
- *06 - 16 septembrie:* **Col. (r) Voicu Șichet**, președintele **Sucursalei Satu Mare**, împreună cu mai mulți membri ai Sucursalei, a obținut, prin intermediul Asociației „Tempora”, o finanțare de la Consiliul Județean Satu Mare pentru editarea revistei „*Eroii Neamului*” și a unui volum omagial despre veteranii de război, precum și pentru organizarea Conferinței „*Eroi și Martiri*”, care s-a desfășurat la 5 septembrie, la Catedrala „Adormirea Maicii Domnului” din Satu Mare, iar a doua zi la biserica din orașul balneoclimateric Tășnad.

De asemenea, a continuat, în al cincilea an, **proiectul privind comemorarea eroilor cunoscuți și necunoscuți din județul Satu Mare** (între inițiatori și organizatori aflându-se și Sucursala Satu Mare), cu evenimente derulate în localitățile Gelu, Terebești, Pișcari, Sânmiclăuș și Moftinu Mic, la organizarea cărora un rol deosebit l-a avut **col. (r) ing. Ștefan Coșarcă**, membru al Sucursalei. Proiectul este reflectat și în spațiul virtual, prin site-ul www.eroiineamului.ro, pe adresa de Facebook: „Programul Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare” și pe canalul YouTube „Comemorarea Eroilor Neamului în județul Satu Mare”.

- *03 – 14 septembrie:* un grup de membri ai **Sucursalei Cluj** au efectuat o excursie pe traseul Budapesta-Praga-Dresda-Berlin, urmată de o croazieră pe Marea Nordului și Marea Baltică.
- *22-25 septembrie:* Gl. bg. (r) Adrian Prundurel (**Sucursala Dâmbovița**) și gl. mr. (r) Doru Dumitrescu (Ministerul de Interne) au organizat, la Sucevița, revederea Promoției 1976 a Școlii de ofițeri Băneasa.
- *04 octombrie:* Un grup de membri ai **Sucursalei Satu Mare** a participat la o excursie deosebită în localitatea Bătarci, unde echipa Salvamont Satu Mare a amenajat mai multe trasee de *via ferrata* pe Dealul Măgura, într-o zonă stâncoasă și spectaculoasă, destinată iubitorilor de natură și aventură.

- **06-09 octombrie:** Membri ai **Sucursalei Dâmbovița** au participat la o excursie în localitatea Șirnea, din zona munților Bucegi.
- **07 octombrie:** un grup de membri ai **Sucursalei Satu Mare** a participat la o reuniune cu colegii din **Sucursala Sălaj**. Au fost vizitate Casa Memorială Iuliu Maniu din localitatea sălăjeană Bădăcin, unde a avut loc și o prelegere despre liderul istoric al Partidului Național Țărănesc, precum și sinagoga din Șimleul Sivaniei, recent restaurată.
- **09 octombrie: Întâlnirea anuală a rezerviștilor care au activat pe profilul securitate economică** s-a desfășurat într-o locație centrală din București, cu participarea unui număr de 51 de colegi, între care s-au aflat și veterani de 80-90 de ani.
- **09 octombrie:** În ciclul de analize „*Revoluția Română din decembrie 1989 – adevăruri și neadevăruri*” realizat de Institutul Revoluției Române, **gl. bg. (r) Dan Marin, din Sucursala București, a evocat evenimentele acelor zile** într-un amplu **interviu acordat istoricului Constantin Corneanu**, sub genericul „*Un destin între handbal, contraspionaj și „terorism”. Decembrie 1989*”. Interviuul, structurat pe patru segmente, poate fi urmărit pe canalul YouTube, la adresele:
https://www.youtube.com/watch?v=rS8Pn_1t0Ng
<https://www.youtube.com/watch?v=NkUNr7-rkig>
<https://www.youtube.com/watch?v=wOdkm9PiZdw>
<https://www.youtube.com/watch?v=OfhDn-d5xq0>.
- **19 octombrie: Sucursala București a organizat „Festivalul șahului”**, la care au participat competitori membri ai Sucursalei, dar și invitați speciali, respectiv arbitru profesionist al concursului, maestrul internațional David Alexandru (care a susținut un simultan la 10 mese, câștigând toate partidele), și patru eleve în vârstă 10 și 9 ani, nepoate și fiice ale unor cadre active și în rezervă, care s-au remarcat prin nivelul valoric și aptitudinile pentru performanță.
- **23 octombrie:** În organizarea **Sucursalei Dâmbovița** a avut loc o reuniune a cadrelor care și-au desfășurat activitatea pe profil antiterorist.

- **Ziua Armatei Române** a fost marcată de numeroase evenimente la care Sucursalele Asociației au participat ori s-au numărat printre organizatori. Menționăm, în acest context, lansarea în cadru festiv a unor volume legate de momentul aniversar: Antologia scriitorilor militari „*În pas de defilare*” (**Sucursala Cluj**), lucrarea „*Veteranii de război – camarazii eroilor*” (coordonată de col. (r) Voicu Șichet (**Sucursala Satu Mare**)).
 - 25 octombrie: La București a avut loc „**întâlnirea antiteroriștilor din România**”, eveniment organizat de peste 30 de ani, de două ori pe an, la schimbarea orei (martie, respectiv octombrie). Au participat peste 60 de persoane, din toate structurile profilului antiterorist, inclusiv reprezentanți ai personalului navigant din Compania Tarom, care au prezentat câteva mesaje adresate luptătorilor antitero însoțitori de zbor (Grupul Operativ „Șoimul”) din perioada 1972 -1989.
-
- 07 noiembrie: **Sucursala Cluj**, împreună cu structura similară din MAPN, a organizat la Restaurantul Militar Cluj, „*Balul Toamnei*” al rezerviștilor militari. La eveniment au participat peste 100 persoane, între care un număr de 30 de membri ai Sucursalei.
 - 07 noiembrie: în ambianța deosebită oferită de Cercul Militar Național, la București a avut loc **întâlnirea anuală a veteranilor profilului Apărarea Constituției**, la care au participat și alți colegi. Evenimentul s-a constituit, și de această dată, într-un prilej de socializare și destindere. Un moment cu o încărcătură emoțională puternică l-a constituit interpretarea de către participanți a unor melodii patriotice.
 - 11 noiembrie: Asociația Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere din Serviciul Român de Informații, împreună cu Asociația Națională a Cadrelor Militare în Rezervă și în Retragere „Alexandru Ioan Cuza” din Ministerul Apărării Naționale, a organizat o **conferință pe teme istorice cu titlul „România și reconfigurarea sistemului de relații internaționale în timpul și după cel de-Al Doilea Război Mondial”**.

Evenimentul a avut loc la Sala de spectacole a Cercului Militar Național și a inclus expunerile „*România, geopolitica marilor puteri și Războiul Rece*”, prezentată de **dr. Constantin Corneanu**, și „*8 mai 1945 – încheierea unui război mondial și debutul unor societăți economice de tip nou – Sovromurile*”, prezentată de **dr. Florian Banu**.

La eveniment au participat membri ai organizațiilor din cadrul *Acordului de Cooperare* al structurilor reprezentative ale cadrelor militare în rezervă și în retragere din sistemul de apărare, ordine publică și securitate națională. Aceștia au subliniat că subiectele au suscitât mult interes prin ineditul lor dar și prin modul direct de prezentare, deschizând apetitul pentru viitoare manifestări similare.

- **14 noiembrie:** Ziua Dobrogei (147 ani de la unirea Dobrogei cu România) a fost marcată de **Sucursala Tulcea** prin participarea la un ceremonial militar și religios, prilej cu care **Liviu Băițel**, membru al Sucursalei, a scris câteva versuri omagiale:

Dobrogea e locul unde cerul
Uneori coboară pe pământ
Lacrimă răstălmăcînd misterul
Întreit al primului cuvânt

Dobrogea e poarta peste valuri
Către țărîmul țării cel mai drag
Dincolo de timpuri și de maluri
Fluturînd al nemuririi steag

Dobrogea e ziua care vine
Să aducă soare peste nori
Este darul clipelor senine
Pentru ochii plânși de-atâtea ori

Dobrogea e lanțul de unire
Între tot ce-a fost și-o să mai fie
Loc etern de tainică nuntire
Pentru-a noastră sfîntă Romînie!

- **Ziua Națională a Romîniei** a fost marcată de către Sucursalele ACMRR-SRI, ca în fiecare an, prin evenimente festive organizate independent sau în colaborare cu organizații și structuri partenere.

Menționăm în acest context reuniunea organizată în perioada 30 noiembrie – 2 decembrie, la inițiativa gl. bg. (r) Ion Preda, vicepreședinte al Asociației, la care au participat colegi din **Sucursalele Brăila, Călărași,**

Constanța, Galați și Tulcea. Evenimentele s-au derulat în ambianța sărbătorească oferită de complexul „Laguna albastră” din stațiunea Amara.

„VITRALII” ÎN SPAȚIUL PUBLIC

Ziarul **„Crai Nou” din Suceava** include în numărul din 8 octombrie 2025, sub semnătura publicistului Adrian Popovici, o prezentare a numărului 62 al revistei, remarcând inaugurarea capitolului „Pe teme de actualitate” la rubrica dedicată culturii de securitate.

„OMAGIU IERNII”

Colegii noștri, artiștii plastici, **Marian Chirea, Bogdan Dițu și Luminița Stănciulescu** ne-au oferit, sub genericul *„Omagiu iernii”*, câteva lucrări inspirate din magia anotimpului alb, cu care ilustrăm acest număr.

Pe coperta alăturată, lucrarea *„Puțină iarnă”* semnată de Bogdan Dițu.

oooOOOooo